

ROZWÓJ ZAWODOWY I INTEGRACJA UCZESTNIKÓW PROCESU EDUKACYJNEGO Z EUROPEJSKĄ PRZESTRZENIĄ EDUKACYJNĄ

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК І ІНТЕГРАЦІЯ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ ОСВІТНІМ ПРОСТОРОМ

Redakcja naukowa:

Andrzej Borusiewicz,
Zoia Sharlovych

MIĘDZYNARODOWA AKADEMIA NAUK STOSOWANYCH W ŁOMŻY, RZECZPOSPOLITA POLSKA
CHERSONSKI PAŃSTWOWY UNIwersYTET ROLNICZO-EKONOMICZNY, UKRAINA
CEN „INSTYTUT KSZTAŁCENIA PODYPLOMOWEGO I DORADZTWA”, UKRAINA

Redakcja naukowa:
dr hab. inż. Andrzej Borusiewicz, prof. MANS, dr Zoia Sharlovych

Recenzenci:

prof. dr hab. Jurij Jaremko, CEN „Instytut Kształcenia Podyplomowego i Doradztwa” Chersonskiego Państwowego Uniwersytetu Rolniczo-Ekonomicznego, Ukraina
prof. dr hab. Nataliia Dudiak, Chersonski Państwowy Uniwersytet Rolniczo-Ekonomiczny, Ukraina
dr Mariia Zameliuk, Koledze Pedagogicznego w Łutsku, Ukraina

Rozwój zawodowy i integracja uczestników procesu edukacyjnego z europejską przestrzenią edukacyjną: materiały z Międzynarodowego webinarium naukowo – praktycznego, Łomża-Cherson, 18.04.2023r. / Redakcja naukowa Andrzej Borusiewicz, Zoia Sharlovych. – Wydawnictwo: MANS w Łomży, 2023. – 152 s.

Професійний розвиток і інтеграція учасників освітнього процесу з європейським освітнім простором: матеріали з Міжнародного науково-практичного вебінару, Ломжа - Херсон, 18.04.2023 р. / За науковою редакцією Анджей Борусевич, Зоя Шарлович. – Видавництво: MANS w Łomży, 2023. – 152 с.

ISBN 978-83-967643-3-1

Zbiór powstaje z gotowych materiałów dostarczonych przez autorów.
Wydawca nie ponosi odpowiedzialności za materiały przekazane do publikacji.

Збірник зформований з готових матеріалів, наданих авторами.
Видавець не несе відповідальності за надані до публікації матеріали.

Wydawnictwo Międzynarodowej Akademii Nauk Stosowanych w Łomży

2023 r.

Треść / Зміст

Spis treści / Зміст	3
Wstęp / Вступ	5
Барулін Д. С., Канінець О. В. ВАЖЛИВІСТЬ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «БУДІВНИЦТВО ТА ЦИВІЛЬНА ІНЖЕНЕРІЯ»	7
Barulina I., Yarema U. OPPORTUNITIES TO INCREASE STUDENTS' MOTIVATION FOR EDUCATIONAL ACTIVITIES IN THE PROCESS OF INTEGRATION IN EUROPEAN EDUCATION	12
Варнавська І. В. ІМІДЖ ВИКЛАДАЧА ЕКОНОМІКИ	17
Волошин М. М. ОРГАНІЗАЦІЯ ТЕСТОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ У СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЯХ НАВЧАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ «НАСОСИ ТА НАСОСНІ СТАНЦІЇ»	21
Воронцова Е. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ В СИСТЕМІ ОСВІТИ УКРАЇНИ	32
Hohol T. IMPROVING THE GOVERNANCE OF TERRITORIAL INTERACTIONS	37
Дудяк Наталія ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ .	41
Замелюк М. І. РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ: ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ	46
Зубенко В., Березюк І. ОСНОВНІ ЧИННИКИ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ З ІНТЕГРАЦІЄЮ В ЄВРОПЕЙСЬКУ ОСВІТУ	52
Кравченко В.І., Кравченко В.П. ОРГАНІЗАЦІЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ, ЯК ЗАПОРУКА ПЕРЕХОДУ ДО ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ	58
Крамаренко Д. П., Гіренко Н. І. ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ В ВИЩІЙ ОСВІТІ УКРАЇНИ	63
Лавренко Н. М. СТАНОВЛЕННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ	68
Ладичук Д. О. ТЕСТОВІ ФОРМИ ОЦІНКИ ЗНАНЬ В КРЕДИТНО-РЕЙТИНГОВІЙ СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ	72
Литвиненко В. М. ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАЛЕЖНОСТІ ЗВОРОТНИХ СТРУМІВ В КРЕМНІСВИХ ДЮДАХ ВІД ТЕХНОЛОГІЧНИХ ФАКТОРІВ	76
Насакіна С. В., Маєв А. П. СТРАТЕГІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У АГРАРНИХ УНІВЕРСИТЕТАХ	81

Плачинда Т. С. ШЛЯХИ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	85
Ремська Ю. С. АКТУАЛЬНІСТЬ ВИВЧЕННЯ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	91
Соломко Н., Олешко М., Калініченко А. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ	95
Sovach Kateryna TEACHING THE PASSIVE VOICE: NEW EXPERIENCES FOR ENGLISH TEACHERS AS PARTICIPANTS OF THE EDUCATIONAL PROCESS	100
Тимчук В., Халін С., Осипова Л. ОЦІНКА ГОТОВНОСТІ ДО ІННОВАЦІЙНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ В ПЕРЕМІЩЕНИХ УНІВЕРСИТЕТАХ	106
Чеканович М. Г. МІЦНІСТЬ ЗОВНІШНЬО ПІДСИЛЕНИХ ЗАЛІЗОБЕТОННИХ ЕЛЕМЕНТІВ	110
Черненко Н. І. ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА СУЧАСНОГО ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВИКЛАДАЧА	115
Чепок Р. В. ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА ЯК НАУКОВА ГАЛУЗЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРОСТОРУ ТА ІСТОРІЯ ЇЇ СТАНОВЛЕННЯ	120
Шарлович З. П. ВЕБІНАР ЯК ІНТЕРАКТИВНА ПІСЛЯДИПЛОМНА ОСВІТА І САМООСВІТА ..	127
Шаумян О. АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ ОСІБ, ЯКІ ПОЗБАВЛЕНІ ВОЛІ ДО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ	134
Яремко Ю. І., Баруліна І. Ю. АНКЕТУВАННЯ ЯК СПОСІБ ВИЗНАЧЕННЯ ПРОБЛЕМ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ ГЕОДЕЗІЯ ТА ЗЕМЛЕУСТРІЙ	139
Яровий В. Ф. ВИКОРИСТАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ДІЛОВОЇ ГРИ З МЕТОЮ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ	143
Яценко В. М., Шаталова Ж. О. ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ГАЛУЗІ ГЕОДЕЗІЇ ТА ЗЕМЛЕУСТРОЮ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	148

Wstęp

Dzisiejszy rynek pracy w edukacji jest bardziej konkurencyjny niż kiedykolwiek wcześniej. Sytuacja ta wymaga od każdego uczestnika procesu edukacyjnego ciągłej pracy nad sobą, dążenia do ciągłego rozwoju zawodowego i osobistego.

Jedną z form realizacji procesu kształcenia jest webinarium, które przyczynia się do zdobywania wiedzy, wymiany doświadczeń, nawiązywania kontaktów. Z inicjatywy Międzynarodowej Akademii Nauk Stosowanych w Łomży, Rzeczpospolita Polska, wraz z Chersońskim Państwowym Uniwersytem Rolniczo-Ekonomicznym oraz CEN „Instytut Kształcenia Podyplomowego i Doradztwa” (Ukraina) w dniu 18 kwietnia 2023 r. odbyło się webinarium pt. „Rozwój zawodowy i integracja uczestników procesu edukacyjnego z europejską przestrzenią edukacyjną”, w którym wzięło udział 144 przedstawicieli szkół wyższych RP i Ukrainy.

Celem webinarium było przedstawienie innowacyjnych technologii edukacyjnych; zachęcanie uczestników do prowadzenia wspólnych badań naukowych; kształtowania postaw i umiejętności dokonywania rozsądnych wyborów, badaniach opartych na dowodach; uzasadnianie potrzeby wdrażania praktyk edukacyjnych i łączenie wiedzy przedmiotowej, poglądów teoretycznych i doświadczenia zawodowego z kreatywnością i oryginalnością we własnej działalności pedagogicznej.

W szczególności, udział w webinarze, pomógł uczestnikom zaktualizować wiedzę na temat cyfryzacji procesów produkcyjnych w świetle najnowszych osiągnięć informatycznych; skupienie uwagi na sposobach aktualizacji poszczególnych umiejętności; nakreślono sposoby rozwijania umiejętności zawodowych nauczycieli szkół wyższych z integracją europejskiej przestrzeni edukacyjnej. Osoby, które uczestniczyły w webinarze wykazywały duże zainteresowanie przedstawioną tematyką oraz aktywnie uczestniczyły w warsztatach zdalnych.

Ważnym aspektem było zapoznanie się z możliwościami Programu „ERASMUS+”, który przyczynia się do wspierania ustawicznego uczenia się przez całe życie, poszerzając możliwości rozwoju osobistego, edukacyjnego i zawodowego uczestników procesu edukacyjnego szkolnictwa wyższego.

Omawiając problematykę rzetelności naukowej, wiele uwagi poświęcono problematyce plagiatu, nieuczciwości, oszustwa i innych wykroczeń akademickich oraz sposobom zapobiegania takim zrachowaniom autorów prac naukowych. Właściwe podejście wymaga zwrócenie uwagi na promowanie pozytywnych wartości: uczciwości, zaufania, sprawiedliwości, szacunku, odpowiedzialności; przestrzegania prawa autorskiego, własności intelektualnej przez wszystkich uczestników procesu edukacyjnego jako podstawowego elementu integracji z europejską przestrzenią edukacyjną.

Założony cel został w pełni osiągnięty. Świadczy o tym różnorodny zakres zagadnień, które zostały przedstawione w wystąpieniach prelegentów. Efektem przeprowadzonego międzynarodowego seminarium praktycznego jest zbiór materiałów prac naukowych, na który składają się artykuły naukowe zgłoszone do publikacji oraz streszczenia napisane przez uczestników konferencji.

Zbiór można polecić pracownikom naukowym, studentom, słuchaczom studiów podyplomowych, doktorantom i absolwentom szkół wyższych.

Вступ

Сьогоднішній ринок праці в освітній галузі більш конкурентний, ніж будь-коли раніше. Ця обставина вимагає від кожного учасника освітнього процесу закладів вищої освіти постійної праці над собою, прагнення до безперервного особистісного і професійного зростання.

Однією із форм організації післядипломного навчання є вебінар, який сприяє оновленню та набуттю знань фахівцями. За ініціативи Міжнародної Академії Прикладних Наук в Ломжі, Республіка Польща, спільно з Херсонським державним аграрно-економічним університетом і ННЦ «Інститут післядипломної освіти та дорадництва» (Україна) 18.04.2023 р. проведено Міжнародний науково-практичний вебінар «Підвищення кваліфікації і інтеграція учасників освітнього процесу з європейським освітнім простором», в якому взяли участь 144 представники із закладів вищої освіти Республіки Польщі й України.

Метою вебінару є ознайомлення з інноваційними освітніми технологіями; заохочення учасників до наукового дослідження; формування умінь робити обґрунтовані, засновані на доказах, незалежні судження; обґрунтування необхідності впровадження освітніх практик і поєднання предметних знань, теоретичних поглядів та передового професійного досвіду із креативністю й оригінальністю у власній педагогічній діяльності.

Зокрема, участь у вебінарі допомогла учасникам оновити знання про диджиталізацію виробничих процесів у світлі останніх досягнень галузі; зацентрувала увагу на шляхи оновлення індивідуальних навичок; окреслила шляхи розвитку професійної майстерості викладачів закладів вищої освіти з інтеграцією в європейський освітній простір. Учасники вебінару з цікавістю ознайомилися та активно брали участь у тенінгу з розвитку свого креативного потенціалу.

Важливим аспектом було ознайомлення з пізнавальним досвідом можливостей Програми «ЕРАЗМУС+», яка сприяє підтримці безперервного навчання впродовж життя, розширюючи особистісні, освітні, професійні можливості розвитку учасників освітнього процесу вищої школи.

Обговорюючи питання академічної доброчесності, значна увага приділена проблемам плагіату, нечесності, шахрайству та інших академічних зловживань та, як найкраще запобігти такій поведінці авторів наукових праць. Більш продуктивний підхід вимагає зосередження уваги на сприятні позитивним цінностям чесності, довіри, справедливості, поваги, відповідальності як внутрішньо мотивованих рушійних сил етичної академічної практики; інтелектуальна власність учасників освітнього процесу як основа інтеграції в європейський освітній простір.

Означену мету конференції досягнуто повною мірою. Про це свідчить різнобічний зріз проблематики, яка була висвітлена у виступах доповідачів. Результатом проведеного міжнародного науково-практичного вебінару є збірник матеріалів наукових праць, який сформований із поданих до друку наукових статей та тез, написаних учасниками конференції.

Збірник може бути рекомендований академічним кадрам, студентам, аспірантам, докторантам і випускникам закладів вищої освіти.

ВАЖЛИВІСТЬ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «БУДІВНИЦТВО ТА ЦИВІЛЬНА ІНЖЕНЕРІЯ»

Барулін Денис Сергійович¹, Канінець Олександр Вадимович²

¹Асистент кафедри будівництва, архітектури та дизайну,

*²здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня першого року навчання,
Херсонський державний аграрно-економічний університет*

Постановка проблеми.

Для успішної роботи з обраної спеціальності сучасний молодий фахівець поряд із глибокими теоретичними знаннями повинен мати необхідні уміння і навички для ефективного їх застосування на практиці. Досягається це шляхом практичної підготовки студентів у процесі навчання. Отже, практична підготовка поряд з навчальними заняттями і самостійною роботою є однією із важливих форм організації навчального процесу, від якості якої залежить конкурентоздатність випускників вузів на ринку праці [1].

Практична підготовка або стажування – це форма навчання яка допомагає студентам засвоїти теорію на практиці, пов'язану з їх спеціальністю. Практика завжди була невід'ємною частиною навчання. Університети застосовують різні види та форми проходження практик (навчально-ознайомча, навчальна, виробнича або переддипломна), після яких студент може стати конкурентоспроможним на ринку праці.

Практика є важливою складовою процесу професіоналізації у вищій освіті. Цей процес полягає у залученні студентів до професійної діяльності та удосконаленні їх у ній. Практика допомагає студентам адаптуватися до професійного середовища, розвивати професійну культуру та інновації, освоювати професійні цінності та етику. У практичній підготовці студентів важливі дві складові: змістова, яка включає форми та методи освітнього процесу, та організаційно-комунікативна, яка передбачає співпрацю між вузами та професійним середовищем.

Практичну підготовку мають право проходити як і студенти які ще навчаються, так і випускники, які хочуть отримати більше досвіду роботи у своїй галузі. Зазвичай такий досвід включає роботу під керівництвом тривалістю від кількох тижнів до місяців. Стажування може бути як і оплачуване так і безкоштовне, це залежить від домовленості між студентом (університетом) та компанією в якому він проходить практику [2].

Під час проходження практики студенти мають змогу навчитися використовувати вивчений теоретичний матеріал, отримати досвід роботи в професійному середовищі, набути

здатність виконувати завдання і обов'язки тієї посади на яку претендують, отримати поради на майбутнє від професійних фахівців, а також розвивати навички комунікації та співпраці з різними людьми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Професійна готовність майбутніх фахівців, як вища форма фахової зрілості й спроможність вести самостійну діяльність, є предметом дослідження багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців. Різні форми практичної підготовки та досягнення професійної компетентності спеціалістів досліджували Т. В. Шевчук, О. П. Сідельник, П. Ю. Балабан, М. П. Балабан, Ю. В. Иванов, Н. А. Бачинська. Разом з тим, аналіз сучасних досліджень та наукових праць у названій площині показав, що в закладах вищої освіти не достатньо розробок з методики проведення навчальних практик, що й зумовило цілі тез.

Формулювання цілей тез.

Проаналізувати місце і значення практичної підготовки здобувачів вищої освіти спеціальності Будівництво та цивільна інженерія та її важливість для формування конкурентоспроможного фахівця в галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Як відомо теоретичні поняття у навчальному процесі повинні бути підкріплені практично, втілені та підтверджені у фізичних процесах та явищах. Це є необхідною умовою для повного розуміння та засвоєння теоретичного матеріалу студентами. Особливо це є актуальним для студентів інженерних спеціальностей, адже кінцевою метою навчання у закладах вищої освіти є підготовка високваліфікованого спеціаліста із конкретним набором знань, умінь та навичок.

Практичний досвід для здобувачів є невід'ємним та дуже важливим для здобувачів освіти за спеціальністю «Будівництво та цивільна інженерія» оскільки вони навчаються проектуванню, будівництву та експлуатації будівель та споруд, а також ця галузь передбачає роботу з різними видами інструментів та техніки, а також реальними проектами та задачами які обов'язково потребують практичних навичок.

Хоча навчальний процес і передбачає велику кількість самостійної підготовки студентів він не здатний замінити реальної робочої практики, а отже і отримання необхідних вмінь та навичок для роботи на підприємствах у реальних виробничих умовах, що є у принципі кінцевою метою навчання.

У зв'язку із цим необхідним є залучення усіх без виключення студентів спеціальності Будівництво та цивільна інженерія до реальної практичної підготовки за рахунок кардинального перегляду освітнього процесу на рівні навчальних закладів, що дасть змогу випускати високваліфікованих спеціалістів, яких дійсно потребує ринок праці України [3].

Досвід є важливим з кількох причин:

1. Набуття практичних навичок: Практичний досвід дає змогу студентам набути тих навичок, які не можуть бути отримані з книжок або лекцій. Студенти мають змогу навчитися володіти інструментом та матеріалами, знаходити вирішення проблем які з'явилися у момент виконання роботи, а також досліджувати як працюють ті чи інші технології та конструкції.

2. Розвиток комунікативних навичок: Робота в команді під час практики допомагає студентам розвивати комунікативні навички та навички співпраці. Студенти мають змогу спілкуватися та взаємодіяти з досвідченими фахівцями різних галузей, переймати їх досвід та навички праці, а також вирішувати суперечки та знаходити компроміс між своєю командою. Набиратися досвіду спілкування з клієнтами, постачальниками та іншими професійними фахівцями.

3. Підготовка до роботи в галузі: Практика дозволяє студентам отримати досвід роботи в галузі «Будівництва та цивільної інженерії» та дізнатися про поточні тенденції та інновації. Застосовувати вивчений на лекціях теоретичний матеріал на практиці. Це дозволить їм бути готовими до різних складностей поставленого завдання на своїй майбутній посаді по спеціальності.

4. Вивчення нових технологій: Практика з висококваліфікованими спеціалістами дозволяє студентам вивчати нові технології, які використовуються в галузі « Будівництво та цивільна інженерія». Це допоможе студентам знайти нові способи роботи та покращити свої знання та вміння у цій спеціальності.

5. Підвищення конкурентоздатності: Студенти з практичним досвідом мають більшу конкурентну перевагу на ринку праці оскільки вони мають реальний досвід, а також навички роботи з інструментами, технологіями, вміння працювати в команді тощо. Також це може їм забезпечити більш високу заробітну плату та кращі умови праці.

Сьогодні на перший план виходять завдання щодо підготовки працівника нового типу, якому притаманна професійна гнучкість та мобільність, тобто здатність у разі потреби швидко перекваліфікуватися чи змінити професію. Серед інших обов'язкових елементів кваліфікації сучасного робітника Г. Щокін називає також солідну загальну освіту, широку професійну

підготовку і високий культурно-технічний рівень, уміння швидко поновлювати та поповнювати знання.

Наслідком професійного зростання особистості майбутнього фахівця та розвитку його професійних здібностей є фахова компетентність, яку набуває студент, тобто – здатність успішно виконувати професійні завдання й обов'язки тієї посади, на яку людина претендує. Поширення поняття компетентність у науці пов'язане із професійною діяльністю, що підтверджується думками вчених-педагогів, практиків-управлінців і досвідом європейських країн, а саме: «компетентнісний підхід почав вивчатися і застосовуватися за вимогою роботодавців, яких не задовольняє ступінь практичної підготовленості випускників системи освіти – їх невміння взаємодіяти з людьми, створювати і працювати в команді, знаходити потрібну інформацію та використовувати її при вирішенні завдань виробництва». Оскільки професійну компетентність розглядають як якісну характеристику особистості, то вища освіта має бути спрямована на підготовку фахівця, який відповідає таким кваліфікаційним характеристикам, як:

- ґрунтовні знання із загальноосвітніх і фахових дисциплін (загальна ерудиція);
- володіння професійною технологією – здатність мобілізувати знання та вміння для вирішення конкретних професійних проблем;
- уміння аргументувати способи вирішення проблеми на різних рівнях активності;
- уміння співпрацювати з колегами (співдружність, взаємодопомога тощо) [4].

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків.

У підсумку, практична підготовка студентів спеціальності Будівництво та цивільна інженерія є надзвичайно важливою, оскільки вона дає можливість студентам практично застосовувати знання, які вони отримали в теоретичному навчанні, та отримувати досвід роботи з реальними проектами. Це сприяє формуванню у студентів необхідних навичок та компетенцій для успішної роботи в майбутньому, а також підвищує їхню конкурентоспроможність на ринку праці. Таким чином, практична підготовка студентів є необхідною складовою вищої освіти на даній спеціальності.

Список використаної літератури:

1. Шевчук, Т. В., Сідельник, О. П. (2017). Практична підготовка студентів вищих навчальних закладів як невід'ємна детермінанта формування їхніх професійних компетенцій. Науковий вісник НЛТУ України. Серія економічна, (27 №2), 189–192.

2. Балабан, П. Ю. (2015). Практична підготовка як важлива складова навчального процесу. У Якість вищої освіти: вдосконалення змісту та організації практичної підготовки студентів (с. 228–230). ПУЕТ.

3. Бачинська, Н. А. (2023). Практична підготовка студентів як складова освітньо-професійного простору закладу вищої освіти: традиції та інновації. Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія, (1), 79–85.

4. Дегтяров, І. М., Биков, М. С. (2018). Важливість практичної частини підготовки студентів інженерних спеціальностей. У Сучасні технології в промисловому будівництві (с. 42). Сумський державний університет.

OPPORTUNITIES TO INCREASE STUDENTS' MOTIVATION FOR EDUCATIONAL ACTIVITIES IN THE PROCESS OF INTEGRATION IN EUROPEAN EDUCATION

Barulina Iryna¹, Yarema Uliana²,

¹Assistant of the Department of Land Management, geodesy and cadastre,

² applicant for higher education of the first (bachelor's) level of the first year of study at Kherson State Agrarian and Economic University.

Formulation of the problem. The purpose of modernization of higher education in Ukraine is creation of the educational process, in which the best qualities of domestic and foreign practice would be optimally combined. The combination of the traditions of Ukrainian pedagogy and foreign experience in educating a person capable of active independent activity will create a dynamic, mobile and competitive model of the educational system.

Never before the problem of quality of education in Ukraine had so important ideological, social, economical and technical meaning, as it is now, that defines a system of priorities that must be implemented, that are displayed below:

Opportunity to get a quality education for each person, regardless of its economic situation, age, gender and place of residence;

Conformity of education to standards and requirements;

Ensuring support for the education of the best young people in the most famous educational institutions not only in Ukraine but also in the world in order to obtain a modern level of education and use the knowledge gained for the development of the state;

providing knowledge, skills and competencies that are necessary for responsible citizens who know their rights and obligations and are capable of successful economic activity [1].

The process of integration of national education into European and world educational space requires qualitative changes, since modern society, adapting to the problems of globalization, that requires clear answers to many questions and fully relies on innovative scientific developments that are formed in the process of introducing scientific and technical achievements into the educational process of higher education, that based on the latest teaching technologies of new methodological principles of integration nature [2].

To ensure the achievement of certain priorities, an important factor is the motivation of students for educational and scientific activities. Since they are key stakeholders and participants in the

educational process, and if students are not motivated to acquire new knowledge, all attempts of higher education institutions to ensure the internal quality of education can come to naught.

Therefore, the motivation of students to study is becoming one of the priority problems in the context of modern transformations in Ukrainian education. This requires new approaches to organizing the preparing of students of higher education institutions [3].

Analysis of the latest researches and publications. Different types of motives and their formation in universities were studied by A. M. Aleksyuk, S. S. Arkhangelsky, V. K. Vilyunas, I. V. Zaitseva, S. S. Zanyuk, V. N. Leontiev, P. G. Luzan, A. V. Salkov, Y. G. Fokin and others. The motive should be understood as the internal motivation of the individual to a particular type of activity (activity, communication, behavior) associated with the satisfaction of a certain need.

Foreign psychologists are characterized by a one-sided understanding of motivation as a purely energy source of activity. This opinion is shared by Z. Freud, Brown, Frier, Farber and others.

Psychologists M. V. Matyukhina, S. L. Rubinstein, B. V. Zeigarnik, O. M. Leontiev and others in their understanding and definition of motivation proceed from the position of unity of the dynamic and substantive aspects of motivation.

S. L. Rubinstein notes: "Motivation is a subjective determination of human behavior by the world, mediated by the process of its reflection. Thanks to his motivation, a person is woven into the context of reality." [4].

Formulation of thesis objectives. The objectives of this study are to identify opportunities to increase the motivation to study of students in modern society, based on the best domestic and foreign practices.

Presentation of the main research material.

Educational activities in pedagogy are understood not only as the process of acquiring some general or private skill, but as a systematic process of mastering a certain circle of knowledge and skills by a person that is more or less successful.

In the "Short Dictionary of Foreign Words" the term "motivation of learning activities" is interpreted as a set of external incentives, individual aspirations and rational arguments that determine a person's decision to continue learning activities; personalized process of formation of internal willingness for such a decision, due to social circumstances and personal qualities of a person, which determines and stimulates his educational and cognitive activity.

Motivation to study as an activity, consciously were carried out by a person, is the result of the processing of the influences that it receives from the family and the wider social environment, as well as

upbringing, conscious or unconscious attitude to these influences, associated with the peculiarities of life attitudes, human aspirations, interests. All this affects the nature of motivation.

O. V. Vilhauk asserts that one of the effective technologies of work on the motivation of educational activities with students is clarification their cognitive, social needs and ways to satisfy them.

Motivation is understood as a set of motivational factors that determine the activity of an individual, including motives, incentives, situational factors and needs that determine human behavior. The motivational sphere of any activity performs several functions Мотиваційна:

stimulating – causes activity doings of a person;

directing – determines the nature of the goal in the activity;

regulative – defines value orientations and motives of activity.

However, both students and teachers may make mistakes in the learning process. Thus, in the process of motivating students, teachers try to convey the maximum of "bare knowledge", often without justifying their necessity. Therefore, it is appropriate to explain as the student will need this knowledge in the future, otherwise interest in the subject may be lost.

Motivation of educational activities of students is a prerequisite for the effective implementation of the educational process, since negative or indifferent attitude towards learning can be the cause of low academic performance of the [4].

The main factor affecting the motivation of the student to study is the acquisition of knowledge and skills that will subsequently form the basis of professional activity. Students who are interested in scientific activities have motives for self-development and success. They make you work hard, solve complex problems , engage in self-education and overcome difficulties in order to achieve the highest results.

In case of low motivation, teachers should use various methods to stimulate learning activities. During the educational process, the teacher must show that his discipline will be needed in further professional activities. In addition, it is necessary not only to arouse interest in the discipline, but also to open up to the applicant the possibility of practical application of the knowledge gained. It is important for the student to perceive the teacher as his mentor so he can turn to him during the educational process for help and discuss important and complex issues.

Respect for students is important to increase motivation to learn. Спілкування викладача зі Communication between the teacher and the student should not be formal, superficial or manipulative. It should be based on a deep interest in the student and recognition independence of his personality.

The process of forming the structure of motivations for the student's learning activities begins from the first days of stay in a higher educational institution, but the effectiveness of such a process may be different. It mainly depends on how successfully and quickly yesterday's student adapts, overcomes the difficulties that he inevitably faces, getting into an unfamiliar environment. The didactic novelty of higher education is the use of different from school forms and methods of organizing the educational process, which include the presentation of new material, reporting, control etc. In the process of setting educational goals, the student is obliged to show much greater independence, the ability to take into account and allocate time to optimally organize work. However, not everyone can do it quickly [5].

Therefore, for the purpose of quick and easy adaptation of first-year students at Kherson State Agrarian and Economic University, a practical psychologist accompanies students and their parents, group classes are held on the topic of socio-psychological adaptation to studying at the university (group cohesion, psycho-emotional regulation in stressful situations, motivation to study, etc.), curators of academic groups, in turn, help freshmen get used to the new team.

The problem of motivation of educational activity is not to force the student to do "like everyone else", but to find technologies that satisfy the social order of society – to educate a graduate of a higher educational institution competitive in the labor market.

The method of mastering educational material helps increase the motivation of educational activities. The teacher gradually explains each of the phenomena under consideration and provides a ready-made algorithm for solving them. The student has no choice but to remember the algorithm and act in accordance with it. Studying the discipline in this way, there is a risk of losing interest in it [4].

However, when the study of a discipline is carried out in such a way that the essence that is the basis of all phenomena is revealed to the applicant, he relies on this essence, he himself learns individual phenomena, and educational activity acquires a creative character for him, which causes him interest in the topic. At the same time, its content and way of working with it can encourage a positive attitude towards the study of this discipline. In this case, it is motivation through the learning process.

Of great importance for ensuring motivation for educational and scientific activities of the applicant is the possibility of organizing small interest groups. For example, in KSAEU scientific groups have been created in each specialty, which constantly maintain a keen interest in the relevant subject area among active students. Also, the University has established the Scientific Society of Students, Postgraduates, Doctoral Candidates and Young Scientists, which allows the most interested students in scientific activities to communicate in the circle of young scientists, which motivates them to work even

more actively, because they can see with their own eyes what advantages participation in scientific work provides.

Conclusions and prospects for further scientific research. The effectiveness of the educational process directly depends on how high the motivation and incentive to master the future profession.

Education works more effectively when it is motivated, when the activities of applicants coincide in focus and internal motives. As a result, professional training of a graduate of a higher educational institution becomes more successful.

A promising direction for further research on the chosen topic is to determine the effectiveness of various types of students' motivation for educational and scientific activities.

References

1. G. Vashchuk (2011) *Intehratsiia v yevropeyskyi osvithii prostir: zdotuky, problemy, perspektyvy: Monohrafiia [Integration into the European educational space: achievements, problems, prospects: Monograph]*, Series "European integration: Ukrainian dimension".

2. Nychkalo N.G. (2014) *Rozvytok profesiinoi osvity v umovakh hlobalizatsiinykh ta intehratsiinykh protsesiv: monohrafiia [Development of vocational education in the context of globalization and integration processes: Monograph]*, Publishing House of National Pedagogical Dragomanov University

3. V.O. Radkevych (2018) *Suchasni modeli profesiinoi osvity i navchannia v krainakh Yevropeiskoho Soiuzu: porivnialnyi dosvid: monohrafiia [Modern models of vocational education and training in the countries of the European Union: comparative experience: monograph]*, Institute of Professional Education of the National Academy of Psychological Sciences of Ukraine

4. N. P. Kovalenko (2020) *Motyvatsiia studentiv yak zaporuka uspishnoho profesiinoho rozvytku [Motivation of students as a guarantee of successful professional development]*, Improving the quality of higher medical education.

5. N. P. Kovalenko (2019) *Motyvatsiia navchalnoi diialnosti yak zaporuka uspishnoi profesiinoi pidhotovky studenta [Motivation of educational activity as a guarantee of successful professional training of students]*, Modern approach to teaching disciplines in the context of improving the quality of higher education: materials of the 50th scientific method. conf. teachers and graduate students (Poltava, 26–27 February 2019 p.)

ІМІДЖ ВИКЛАДАЧА ЕКОНОМІКИ

Варнавська І. В., к. п. н., доцент, доцент кафедри професійної освіти Херсонського державного аграрно-економічного університету
e-mail: inna.varnavska@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-3061-0665>

В Україні відбуваються зміни соціокультурної ситуації, які мають істотний вплив на проблему підготовки педагогічних кадрів. У сучасних умовах особливе значення для ефективної діяльності педагога має професійна компетентність фахівця, що містить соціально-педагогічні, соціально-психологічні та інші характеристики особистості. Педагогові, щоб бути професіональним фахівцем, необхідно формувати позитивний імідж.

Імідж – уявлення про людину, що складається від аналізу її зовнішнього вигляду, звичок, манері говорити, вчинків тощо. Імідж – цілеспрямовано формований образ, який надає емоційно психологічний вплив на оточуючих. Формування позитивного іміджу стає актуальною проблемою у сучасних політичних, наукових, ділових сферах, у діяльності педагога.

Достатня кількість публікація щодо проблеми «імідж», «імідж у професійній діяльності» свідчить, що з кожним роком увага до теми іміджу зростає, однак проблема створення іміджу викладача певного тематичного напрямку залишається недостатньо вивченою. Серед перших спеціальних досліджень у сфері іміджу необхідно назвати роботи Є. В. Гришуніної (формування іміджу організації), Ф. А. Кузіна (вивчення ділового іміджу), Є. І. Манякіної (формування політичного іміджу), Б. Г. Ушакова (вивчення іміджу як соціально-психологічної проблеми) та інших. Мета наукового дослідження: визначити основні аспекти позитивного іміджу викладача економіки.

Імідж педагога – це емоційно забарвлений стійкий образ вчителя у свідомість вихованців, колег, соціального оточення, здатний вплинути на їхню поведінку. Імідж педагога формується за допомогою цілеспрямованих зусиль з метою підвищення успішності його діяльності. Сьогодні формування позитивного іміджу як презентації та утвердження унікальності суб'єкта, забезпечуючи професійну ідентифікацію та саморозвиток особистості педагога, стає однією з актуальних проблем.

Педагог є носієм певної сукупності властивостей, що характеризують якість його професійно-педагогічної діяльності. Наприклад, найбільш загальною, інтегративною властивістю особистості викладача прийнято вважати його компетентність і відданість своїй професії. У свою чергу компетентність може бути представлена такою сукупністю властивостей як гуманізм,

альтруїзм, емпатія, працьовитість, організованість, активність, самостійність тощо. Емоційний педагог, який володіє прийомами вербального і невербального прояву почуттів; цілеспрямовано їх застосовує, здатний поживити заняття, зробити його експресивним, наблизити до природного, активного спілкування.

Вважаємо за необхідне, враховувати таку властивість як працьовитість і, розглядаючи її як інтегративну, знову ж таки можна уявити певною сукупністю властивостей: старанність, працездатність, кмітливість, кваліфікованість тощо. Внутрішня складова іміджу – це внутрішній світ людини, уявлення про її духовний та інтелектуальний розвиток, інтереси, цінності, її особистість загалом. Діяльність зі створення іміджу починається з мотиву, рушійною силою формування іміджу, та визначається ним. В основі діяльності можна позначити як прагматичну мотивацію, пов'язану з бажанням використовувати імідж для більш ефективного соціального впливу та досягнення за його допомогою тих чи тих зовнішніх цілей, так і психологічну мотивацію, пов'язану з потребою людини у покращенні Я-концепції, її наближенні до ідеального". Я", підвищення своєї самооцінки, результатом чого стає досягнення психологічного комфорту.

Індивідуальність викладача – основне джерело мотивації до вчення. Своїм ставленням до роботи, своєю поведінкою і зацікавленістю, творчим підходом він мотивує учнів, пробуджує у них позитивне ставлення до навчання. Індивідуальний стиль – це характеристика того, як індивід організує і здійснює властивим, характерним для нього способом свою професійну життєдіяльність; система стійких рис педагога, що формується з урахуванням моральних потреб, здібностей і що у процесі його творчості.

Основними складовими індивідуального стилю викладача економіки вважаємо такі унікальні здібності особистості:

- до саморегуляції (розуміння сенсу життя та установки на пошук мети, важливість знань, професійного престижу, обов'язку, відповідальності тощо);
- самовизначення щодо ідеалу, норм, правил спілкування, мислення, волевиявлення, на підставі яких формуються уявлення, поняття, оцінки тощо, будуються життєві плани, орієнтовані на професійне зростання і самовдосконалення;
- особливості духовного, морального стилю життєдіяльності викладача, притаманного конкретного часу;

- самопізнання – пізнання себе у процесі оформлення власних думок, почуттів, емоцій, обов'язків і переживань; зростаюче усвідомлення і визнання власної унікальності, розвиток самоповаги;

- самовдосконалення – спрямованість до авторитетних зразків, можливості духовного розвитку;

- самоактуалізація – установки, що диктують розуміння сутності актуалізації духовного потенціалу викладача для оптимізації педагогічної діяльності, роботи з інформацією, обміну досвідом, здібностями, вміннями, навичками, результатами діяльності;

- особливості перетворення, передачі та засвоєння соціального досвіду, що відбуваються змін духовного світу, структури і сутності взаємодіючих суб'єктів. У цьому індивідуальність закладає певний спосіб поведінки викладача.

Можна виділити такі чинники, що впливають формування іміджу педагога:

- 1) прагматична і психологічна мотивація викладача;
- 2) усвідомленість педагогом спрямованості своїх дій створення індивідуального стилю;
- 3) можливості викладача;
- 4) фактор середовища – педагогові, так чи так, варто підлаштовуватися під тих, кого виховує і навчає, враховувати вимоги аудиторії;
- 5) фактор вибору моделі поведінки;
- 6) фактор результату діяльності;
- 7) ставлення викладача до своєї Я-концепції.

Формування іміджу викладача економіки дозволяє виділити і змодельовати деякі особливості особистості та приховати недоліки, а також переглянути і викоренити їх. Залежно від ситуації педагог формує Я-образ і реагує на нього відповідно до цієї ситуації. Сформованість Я-концепції особистості впливає результативність професійної діяльності педагога. У результаті позитивного ставлення із боку педагога відбувається зростання самооцінки учня або студента, розкривається його творчий потенціал, а переконаність учня/студента у своїй цінності дає можливість повніше реалізувати себе. Позитивна Я-концепція викладача забезпечує формування у молоді почуття психологічної захищеності та безпеки, повної впевненості у доброзичливості та повазі з боку педагога.

Отже, розвиток почуття самоповаги педагога і його впевненості створює той чинний імідж викладача, який можна назвати позитивним і, майже ідеальним, що характеризує викладача економіки як творчу, всебічно розвинену, високопрофесійну особистість.

Для успішного формування іміджу необхідно назвати такі етапи у побудові позитивного іміджу педагога:

- мотиваційно-цільовий. Розвиток позитивної мотивації до створення іміджу педагога у своїй професійній діяльності власними силами;

- концептуально-стратегічний. Визначення стратегії процесу іміджування, глибоке осмислення основоположних принципів явища і філософсько-концептуального апарату (Я-концепції);

- консультативно-технологічний. Вивчення особистісних властивостей виховання, самовизначення його всередині професійної діяльності, емпіричне використання філософсько-концептуального апарату, поєднання провідної стратегії із тактичними варіантами;

- результативно-оцінний. Коригування іміджу педагога.

Отже, імідж – уявлення про себе, створюване професіоналом. Виділяють три складові іміджу:

- реальний імідж – це імідж, що склався на даний момент;

- бажаний імідж – образ, який хотілося б сформувати;

- необхідний імідж – створення такого іміджу, що сприяє ефективному досягненню певних цілей.

Імідж педагога є стійкий, емоційно забарвлений образ, спрямований на створення, підтримку і посилення позитивної громадської думки про його престиж, репутацію. Ці аспекти і будуть дослідженні у наступних наукових роботах.

Список використаної літератури:

1. Бондаренко В.І. Формування іміджу майбутнього вчителя технологій в системі виховної роботи педагогічного університету: монографія. Слов'янськ : Б.І. Маторін, 2015. 460с.

2. Межерицька О. Впровадження іміджології як компонента навчального процесу у вищих закладах освіти. *Теорія і методика управління освітою*. 2010. Вип. 3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tme.umo.edu.ua/docs/3/10mezhee.pdf>

ОРГАНІЗАЦІЯ ТЕСТОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ У СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЯХ НАВЧАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ «НАСОСИ ТА НАСОСНІ СТАНЦІЇ»

*Волошин М. М. - к.т.н., доцент,
Херсонський державний аграрно-економічний університет
voloshin_nik_1977@ukr.net*

Вступ. Вхідження України в сучасні соціально-економічні умови вимагає від молодого покоління володіння науковими знаннями на високому рівні. Реформування змісту вищої освіти, її розбудова відповідно до міжнародних стандартів забезпечує вирішення цього завдання. Тому питання виміру знань і вмінь студентів набуває підвищеної уваги. Не можна не враховувати той факт, що проблема оцінювання пов'язана насамперед з тим, що контроль має бути об'єктивним і давати викладачеві інформацію про результати навчального процесу. Але у практичній діяльності оцінка часто позбавлена цієї об'єктивності. З цього випливає, що існує потреба у пошуку об'єктивних методів, методик і засобів оцінювання знань та вмінь студентів.

Необхідність підвищення якості підготовки спеціалістів в умовах докорінної реформи освіти визначає пошук нових форм і методів організації навчального процесу, застосування прогресивних технологій навчання в умовах ринкової економіки. Відповідно, навчальний процес повинен враховувати тенденції суспільного розвитку і психологію молоді, а форми і методи реалізації навчального процесу – принципи демократії, академічних свобод, справедливості, конкуренції, всеохоплюючого контролю і самоконтролю, дисципліни й відповідальності, педагогіки співробітництва в системі студент – викладач.

Важливою умовою підвищення якості підготовки спеціалістів є розвиток і удосконалення форм і методів контролю якості викладання і навчальних досягнень студентів. Навчальний процес як складна багатофакторна система здійснюється тільки при надійній діагностиці рівня знань студентів у вигляді зворотного зв'язку (через контроль за ходом і результатами навчального процесу).

Мета даної роботи полягає в тому, щоб розглянути тестування як засіб оцінки знань та вмінь студентів.

Тестування - це спосіб визначення рівня знань і вмінь студентів за допомогою спеціальних тестових завдань, як правило, у вигляді запитань або задач. Комп'ютерне тестування здійснюється у формі самостійного діалогу студента з комп'ютером у присутності відповідальної за організацію тестування особи або без неї, з можливістю запам'ятовування результатів тестування.

Розглянувши, поставлене питання, ми зробимо висновки щодо запропонованої системи

оцінки знань та вмінь студентів. Внесемо свої пропозиції щодо поліпшення системи тестування, та коректного її впровадження у навчальний процес.

Актуальність даної теми обумовлена необхідністю вироблення адекватних сучасним умовам стилів проведення навчання студентів, а саме перевірки засвоєних знань під час вивчення дисципліни за тестами.

Метою даної роботи є ознайомлення з основними вимогами та перевагами перевірки знань студентів за тестами, а також визначити недоліки використання перевірки знань. Навести пропозиції щодо використання тестування у навчальному процесі. Виходячи з цього, перед даним дослідженням поставлено **наступні завдання**: визначення основних вимог до завдань тестів у закладах вищої освіти; аналіз переваг перевірки знань студентів за тестами; визначення недоліків використання тестової перевірки знань студентів; пропозиції щодо використання тестування у навчальному процесі.

Предметом даного дослідження є форми та методи організації перевірки засвоєних знань під час вивчення дисципліни за тестами.

Об'єктом дослідження є спосіб визначення рівня знань і вмінь студентів за допомогою спеціальних тестових завдань.

Методологічною основою роботи є теоретичні положення та висновки надбань світової освітянської думки, реформування змісту вищої освіти, її розбудова відповідно до міжнародних стандартів, застосування прогресивних технологій навчання в умовах ринкової економіки ВНЗ України.

Оцінка знань, метод, контроль, результат. У навчальному процесі оцінка (рівень знань студента) служить також важливим організаційним фактором задоволення певних соціальних потреб особистості, є умовою стимулювання підвищення навчальної активності й розвитку навичок та вмінь. Але стати засобом задоволення соціальних потреб, на наш погляд, оцінка може при виконанні деяких вимог. По-перше, вона повинна відбивати рівень знань студента і бути значущою не тільки для студента й викладача, а й для навчальної групи в цілому. У протилежному разі, незалежно, від рівня оцінок, ставлення до засвоєння знань може бути індиферентним у тих, хто навчається. По-друге, вона повинна обов'язково зумовити визнання з боку суспільства. Відсутність інтересу до неї і зневажання неминуче призведуть до зниження навчальної активності й відсутності зацікавленості в набутті фахових умінь, знань, навичок. По-третє, оцінювання повинно бути ефективним за своїми наслідками. З одного боку, оцінка повинна спонукати студента до подальшого поглиблення знань з предмета, який вивчається, з іншого – формувати

визначений соціальний статус студента в очах однокурсників, викладачів і самого студента, повинна гарантувати адекватне стимулювання навчальної активності студента. Четверте – щоб оцінка знань була дійовою, а смисл її був зрозумілим вона повинна мати чітко сформульовані критерії в рамках кожного навчального предмета. Причому, приступаючи до вивчення дисципліни, студент повинен бути докладно ознайомлений з вимогами до обсягу матеріалу, який вивчається, про форми й періодичність контролю знань, а головне, – знати місце дисципліни у формуванні його фахових знань. З огляду на це, кожний студент з перших днів навчання повинен бути ознайомлений з моделлю спеціаліста, з набором дисциплін, які забезпечують його фахову підготовку, з анотаціями, що показують, які в рамках цієї дисципліни мають бути сформовані знання, вміння, навички, та критеріями оцінки знань з кожного предмета. На думку авторів А.Й. Ягодзінського, А.О. Муромцевої, Л.В. Іванової та ін., ефективність контролю визначається його організацією, забезпеченістю технічними засобами, використанням персонального комп'ютера. Організація контролю повинна ґрунтуватися на виконанні визначених вимог, до яких, передусім слід віднести:

1. Визначення цілі контролю знань. Контроль знань потрібно підкорити поставленій цілі навчання. Формулювання мети повинно орієнтуватися на зміст навчального матеріалу, засвоєння якого буде контролюватися. Сама ж мета повинна бути спрямована на вирішення конкретних завдань орієнтації навчального процесу і його елементів, оскільки контроль відображає результат навчання, освіти і виховання, а його основні функції підкорені загальній меті навчання.

2. Встановлення конкретних, об'єктивно необхідних результатів контролю знань. Загальна мета контролю повинна конкретизуватися через принципи його організації. Показниками ж результату контролю є знання, вміння і навички.

3. Знаходження методів об'єктивного аналізу й оцінки висновків контролю. Ця вимога реалізується одночасно через функції контролю і принципи організації педагогічного контролю. У процесі контролю потрібно визначати не тільки рівень знань студентів.

Не менш важливо встановити, чого вони не знають і не вміють і як це виправити. При цьому необхідно пам'ятати про головну мету і кінцевий результат процесу навчання – надбання наукових знань, навичок та умінь у сфері конкретної спеціальності.

Тестування як засіб оцінки знань та вмінь студентів. Основним принципом діагностики рівня сформованості знань та вмінь студентів методом тестового контролю можна назвати принцип науковості конструювання дидактичних тестів та точності оцінки.

В основу діагностики повинна бути покладена система тестового контролю як

упорядкована сукупність взаємопов'язаних елементів, яка містить пропедевтичний, тематичний, підсумковий, резидуальний тестові контролю.

Продевтичний контроль. Аналіз наукової літератури свідчить, що продевтичному діагностуванню приділяється менше уваги, а інколи він зовсім відсутній, хоча попереднє виявлення рівня знань і навченості є необхідною ланкою педагогіки.

Виявлення обсягу початкових знань студентів з конкретної дисципліни, оцінка цих знань у кількісному та якісному відношеннях, визначення їхньої частки від усієї навчальної програми забезпечує продевтичну діагностику за допомогою спеціально розроблених тестів. Такі тести повинні містити завдання, які дозволяють виявити орієнтацію студентів з основних термінів, понять, положень дисципліни, що вивчається, рівень традиційних «побутових» знань та ерудицію у відповідній галузі наукового знання.

При тематичному контролі тексти використовуються в режимі контролю та в режимі навчання. У цьому випадку тестування дозволяє реалізувати наступні функції: здійснення зворотного зв'язку, діагностування розвитку дидактичного процесу, визначення особистого рейтингу студента, оцінка результатів навчального процесу.

Застосування тематичного тестового контролю виконує роль стимулу регулярної навчальної роботи студента протягом семестру.

Підсумковий тестовий контроль після завершення навчання з усього курсу виконує роль елемента загальної системи діагностики рівня засвоєння знань та вмінь студентів, який дозволяє систематизувати та узагальнити навчальний матеріал. Він організується як особистісно-орієнтований процес на основі продевтичного діагностування та прогнозування діяльності студентів і передбачає свободу вибору у визначенні ступеню складності тестів.

Резидуальний (залишковий) контроль дозволяє виявити сформований та закріплений рівень знань та вмінь студентів у галузі конкретного наукового знання через певний термін після завершення вивчення певної дисципліни.

Власний досвід використання тестів під час викладання навчальних дисципліни «Насоси та насосні станції» у Херсонському державному аграрно-економічному університеті протягом 2006-2023 років дозволив виявити дві групи найбільш суттєвих недоліків тестів:

1) вони не виключають випадкового вибору відповідей навздогад або методом виключення;

2) при тестовому контролі не задіяний мовленнєвий апарат, що унеможливорює дослідження логіки міркування учня.

Однак і в межах існуючих обмежень діагностування рівня сформованості знань та вмінь студентів методом тестування є найбільш ґрунтовним, надійним та об'єктивним.

Тестова перевірка має ряд переваг порівняно з традиційними формами і методами, вона природно вмонтована у сучасні педагогічні концепції, дозволяє більш раціонально використовувати зворотний зв'язок зі студентами і визначати результати засвоєння матеріалу, зосередити увагу на прогалинах у знаннях та внести відповідні корективи. Тестовий контроль забезпечує одночасну перевірку знань студентів усієї групи та формує в них мотивацію для підготовки до кожного заняття, дисциплінує студентів. Термін «тест» визначається як система завдань специфічної форми, визначеного змісту, зростаючої важкості, яка дозволяє об'єктивно оцінити структуру та якісно виміряти рівень підготовленості учнів.

Основні вимоги до завдань тестів у закладах вищої освіти.

- 1) повинні належати до однієї теми чи дисципліни;
- 2) бути взаємопов'язаними між собою (послідовність у термінології);
- 3) бути взаємодоповнюючими та упорядкованими за труднощами або за логікою;
- 4) форма тесту повинна бути уніфікованою, звичною, зручною;
- 5) терміни та поняття у тестах повинні бути загальновідомі і відповідати вимогам навчальної програми;
- 6) послідовність тестових завдань повинна визначатися за принципом «від простого до складного»;
- 7) завдання повинні бути стислими.

За кількістю завдань існують стислі (до 20 завдань), середні (від 20 до 500 завдань), довгі (більше 500 завдань) тести.

За рівнем засвоєння знань, умінь, навичок тести класифікують на 3 рівні.

Тести першого рівня розподіляють на тести пізнання, тести розрізнення, тести співвіднесення, тести-завдання з вибірковими відповідями. Приведемо приклад тесту.

19.	Насосна установка з від'ємною висотою усмоктування визначається за формулою
1.	$H = V - V' + Z + \frac{V_H^2 - V_B^2}{2g}.$
2.	$H = M - M' + Z + \frac{V_H^2 - V_B^2}{2g}.$
3.	$H = M + V + Z + \frac{V_H^2 - V_B^2}{2g}.$

У тесті пізнання студент дає одну з альтернативних відповідей («так – ні», «є – не є» тощо). У завданні обов'язково фігурує об'єкт, про властивості або характеристики якого студент повинен мати уявлення.

Тести розрізнення разом із завданням містять відповіді, з яких учень повинен обрати одну чи кілька.

Тести співвіднесення пропонують знайти подібність чи розбіжність у вивчених об'єктах і при цьому порівнювані властивості або параметри обов'язково наявні у завданні. Оформлені таким чином тести мають назву вибіркові.

Тести-завдання з вибілковими відповідями. У завданні формулюється умова завдання та всі необхідні вихідні дані, а у відповідях представлено кілька варіантів результату рішення у числовому або буквенному вигляді. Студент повинен розв'язати завдання і показати, яку відповідь із запропонованих він одержав.

Застосування тестів першого рівня доцільне для проміжного контролю знань студентів в межах викладання окремого курсу.

Перевірку засвоєння на другому рівні можна здійснювати за допомогою наступних тестів – відтворення інформації, розв'язання типових задач.

За оформленням тести відтворення інформації поділяють на тести-підстановки та конструктивні тести.

Тести-підстановки можуть містити у завданнях різноманітну інформацію (словесний текст, креслення або схему, графік тощо), в яких пропущено певні складові (наприклад, суттєву частину слова або фрази, умовні позначення, лінії чи елементи зображення тощо). Для розв'язання завдання студент повинен відтворити в пам'яті і заповнити «пропуски».

Завдання конструктивних тестів вимагають від студента самостійного конструювання відповіді (наприклад, відтворити формулювання, дати характеристику, виконати креслення тощо).

Таким чином, тести другого рівня доцільно використовувати на проміжному контролі знань студентів з основних розділів курсів, без знання яких загальне засвоєння дисципліни ускладнене чи взагалі неможливе.

Тести третього рівня (підсумкові) при відповіді на запитання потребують використання засвоєних вмінь та навичок в нових умовах, у невивченій ситуації, у практичній діяльності. Такі тести можна застосовувати як завдання на практичних заняттях або під час підсумкового контролю за весь вивчений курс. Створення таких завдань вимагає особливої майстерності

педагогів.

Педагогічний тест – це система фасетних знань певного змісту, зростаючої складності, специфічної форми, яка дозволяє якісно оцінити структуру та ефективно виміряти рівень знань, умінь, навичок і уявлень. Такий тест є своєрідним вимірювальним інструментом певної роздільної здатності та точності. При цьому слід пам'ятати, що властивість фасетності (параметризація словарного значення за кількома засадами) у гуманітарному знанні реалізувати складніше через слабку формалізацію та неартикулярність. Тестові завдання можуть мати різні форми, але основними в світі є чотири: закрита, відкрита, на відповідність, на встановлення послідовності. Найважливіші характеристики при розробці педагогічних тестів – це складність завдання (співвідношення учнів, які успішно виконали завдання, до загальної кількості протестованих), розрізнявальна здатність завдання (диференціація учнів, які засвоїли та не засвоїли навчальний матеріал), надійність (точність педагогічних оцінок, постійність, стабільність, стійкість результатів тестування), валідність (комплексна характеристика тесту як обґрунтованість, значущість його результатів, адекватність тесту цілям оцінювання).

Основні переваги перевірки знань студентів за тестами.

1. Швидкість обробки одержаних результатів. Врешті-решт, за умови відпрацьованої технології можна довести цей процес до повністю автоматизованої перевірки із забезпеченням максимальної об'єктивності. Але водночас відчуваються втрати щодо культури мовлення та глибини засвоєння знань студента. Традиційні методи в цьому випадку приносять більше користі.

2. Об'єктивність одержаної оцінки, її незалежність від того, хто здійснює тестування. Але дана оцінка не може бути усвідомлена як оцінка саме сукупності знань студента через те, що існує категорія студентів, які традиційно не спроможні ефективно демонструвати свої знання через тестову методику (наприклад, «тугодуми» чи «тестофоби»).

Недоліки використання тестової перевірки знань студентів.

1. Підміна навчальних цілей. Повний перехід виключно на тестову перевірку знань студентів швидко зробить не засвоєння, а саме контроль основною метою діяльності студента.

2. Звуження змісту навчального предмету. У вищому навчальному закладі існують предмети, зміст яких важко охопити системою тестів. Навіть в межах одного предмету не всі теми рівномірно перевіряються за допомогою тестів.

3. Зниження рівня кваліфікації викладача. Використання готових тестів суттєво полегшує роботу викладача, звільняє його від рутинної роботи, створює умови для творчості. Але при цьому виникає проблема підтримання рівня професійної (предметної) кваліфікації. Перевірка

тестових завдань та контрольних робіт здійснюється в автоматичному режимі і не надає професійного навантаження. Самий навчальний простір, який покривається тестовими завданнями, складає лише частину навчального предмету. І якщо викладач не буде використовувати спеціальних і додаткових засобів для свого професійного розвитку, він майже неминуче почне деградувати.

Пропозиції щодо використання тестування у навчальному процесі. Принциповою відмінністю тестів від звичайних завдань, які використовуються для контролю знань студентів, є те, що тест є науково обґрунтований метод і одночасно інструмент дослідження ряду наукових напрямків вивчення особистості, здібностей, а також інших питань, необхідних для наукової організації навчального процесу. Тестування, як і будь-який інший метод контролю знань студентів, має переваги та недоліки.

До переваг автори відносять: об'єктивність і справедливість оцінки знань; відсутність емоційних стресів і перевантажень, психологічного впливу на студента; порівняння оцінок з однієї і тієї самої дисципліни щодо викладачів, факультетів, інститутів, що дозволяє одержати об'єктивний матеріал про рівень підготовки студентів і якості викладання; можливість широкого використання технічних засобів та персонального комп'ютера, які підвищують ефективність і якість роботи викладачів; можливість заощадження часу викладачів і студентів; є суцільний метод контролю порівняно з вибіркоким методом, який застосовується на екзаменах, заліках.

Недоліки тестування: висока трудомісткість розробки науково обґрунтованих тестів, які мають високі та стійкі показники надійності та валідності; можливість відгадування студентами правильних відповідей; можливість помилкової оцінки. Однак, використання сучасних статистичних методів та персонального комп'ютера при розробці, обґрунтуванні та апробації тестів дає можливість ліквідувати зазначені недоліки, що дозволяє вважати тестування одним із найбільш прийнятних і перспективних методів оцінки знань студентів. Успішне досягнення основної мети навчання, на наш погляд, залежить також від ефективності роботи автоматизованої системи контролю. При класичній моделі навчання викладач є єдиним суб'єктом навчання, на якого покладена функція контролю та оцінки знань, а також перевірки результатів самоконтролю студентів. Автоматизована система контролю дозволить доповнити класичну систему новим засобом діагностики якості навчальних досягнень. Використовуючи програму, викладач може здійснити аналіз навчального процесу, бо цей аналіз, в повній мірі, неможливий при використанні традиційних засобів навчання. Можна з впевненістю сказати, що часткова автоматизація контролю знань дозволить:

- поглибити рефлексію студента при навчанні;
- індивідуалізувати процес навчання;
- полегшити для викладача аналіз результатів контролю;
- знизити суб'єктивність при оцінюванні знань;
- підвищити довіру студентів до отриманих при тестуванні оцінок.

До того ж, точність обліку результатів традиційних методів виявлення рівня знань і вмінь невисока, оскільки норми оцінок з математики сформульовані переважно на якісному рівні і не дозволяють однозначно тлумачити їх вимоги. Точність і об'єктивність діагностики підвищуються, якщо традиційні методи поєднують з тестуванням.

Комп'ютерне тестування успішності дає можливість реалізувати основні дидактичні принципи контролю навчання:

- принцип індивідуального характеру перевірки й оцінки знань;
- принцип системності перевірки й оцінки знань;
- принцип тематичності;
- принцип диференційованої оцінки успішності навчання;
- принцип однаковості вимог викладачів до студентів;
- принцип об'єктивності.

Крім названих загальних дидактичних принципів контролю навчання комп'ютерне тестування дає можливість:

- реалізувати беззатримний зв'язок у процесі вимірювання
- результат;
- реалізувати статистично достовірний багатофакторний аналіз успішності навчання кожного студента;
- візуалізувати діяльність кожного викладача (принцип індивідуальної діяльності викладача);
- проводити постійне вдосконалення комп'ютерної тестової системи з метою її еволюційного розвитку.

Систематичне і цілеспрямоване використання інформаційної технології у навчальному процесі педагогічного інституту забезпечує формування основ інформаційної культури; в ході навчального процесу можна вирішувати задачі підготовки спеціаліста відповідного профілю по всьому циклу дисциплін, що вивчаються, у взаємозв'язку з формуванням основ інформаційної культури.

Використання нової інформаційної технології дає можливість значно підвищити ефективність інформації, що циркулює у навчально-виховному процесі за рахунок її своєчасності, корисності, доцільного дозування, доступності (зрозумілості), мінімізації шуму, оперативного зв'язку джерела навчальної інформації і студенту, адаптації темпу подачі навчальної інформації до швидкості її засвоєння, врахування індивідуальних особливостей студентів, ефективного зв'язку індивідуальної і колективної діяльності, методів і засобів навчання, організації навчального процесу.

Отже, контроль необхідний для того, щоб реалізувати вимоги ефективного керування процесом підготовки фахівців. З його допомогою встановлюють вихідний рівень тих, хто навчається, отримують інформацію про стан їхніх знань в процесі навчання і рівень професіоналізму викладача.

Загальні висновки. Застосування тестового контролю знань у перехідний період до навчання за кредитно-модульною системою навчання у вищих навчальних закладах можна беззаперечно використовувати в якості проміжного контролю. Контроль з усього курсу і підсумковий контроль доцільно проводити в письмовій формі.

Підсумковий контроль із дисциплін соціально-гуманітарного циклу можна проводити у тестовій формі вибірково (окремі дисципліни, окремі змістові модулі, окремі теми в межах змістових модулів) після серйозного аналізу і колективного обговорення в межах профільної кафедри.

Активне використання тестового контролю потребує також прийняття професійних стандартів освіти, за якими буде визначатися ефективність впровадження тестування. А це, в свою чергу, призведе до суттєвої перебудови навчально-виховного процесу у середній школі, змін у системі підготовки педагогічних кадрів для середньої і вищої школи, до активного впровадження комп'ютерних та інформаційних технологій у навчальний процес середньої і вищої школи. Впровадження тестових технологій контролю на всіх рівнях неможливе без підвищення психометричної культури усіх суб'єктів процесу модернізації освітньої системи і потребує чіткого аудиту усього комплексу заходів, пов'язаних із впровадженням тестових технологій, з боку міжнародних освітянських організацій.

Список використаної літератури:

1. Методичні рекомендації щодо виконання випускної роботи слухачами курсів підвищення кваліфікації /Кулаєць М.М., Витвицька О.Д./ - Київ 2019. 18 с.

2. Адаптивні тести: статистичні методи обробки результатів тестового контролю знань / Федорук П.І. // Математичні машини і системи. – 2007. – № 3, 4. – С. 122 – 138.
3. Блинова О.Є. Психодіагностика: психометричні основи конструювання тестів: Навч. пос. для студ. – Херсон: ПП Вишемирський В.С., 2007. – 176 с.
4. Бурда М.І. Методичні основи диференційованого формування геометричних умінь учнів основної школи: Дис. доктора пед. наук: 13.00.02 / АПН України, Інститут педагогіки – К., 1994.- 347 с.
5. Олександр Виноградов. Тести як соціальна інновація в Україні. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [www. Fulbrifht](http://www.Fulbrifht)
6. Оцінка знань студентів та якості підготовки фахівців (методичні та методологічні аспекти): Навч. посібник / А.Й. Ягодзінський, А.О. Муромцева, Л.В. Іванова та ін.; Одеський держ. економічний ун-т. – К., 1997. – 216с.
7. Романишина Л.М. Система поетапного контролю навчальної діяльності студентів педагогічних університетів за модульно-рейтинговою технологією навчання з дисциплін природничого циклу: Дис. доктора пед. наук: 13.00.04/Національний аграрний ун-т. – К., 1997.- 417 с.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ СПРЯМОВАНOSTI В СИСТЕМІ ОСВІТИ УКРАЇНИ

***Воронцова Емілія**, науковий співробітник
Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти»*

Україна вже певний час прямує в напрямку Європейських і Західних поглядів на забезпечення рівних прав всіх громадян у найважливішому питанні отримання гідної освіти, що дасть можливість знайти хорошу роботу, реалізуватися в професійному житті і бути корисним суспільству. В законодавстві України ці права унормовані системою документів з реалізації інклюзії в освіті і суспільстві [1]. Особливо актуальною ця тема стає саме зараз, під час війни в Україні. Сьогодні ситуація в країні показала, що будь хто може отримати тілесні ушкодження, розлади фізичного і психічного здоров'я в результаті агресивних дій російської федерації на території України. Ситуація в нашій країні складається так, що майже всі громадяни потребують реальної інклюзії в освіті і житті. За даними аналітиків ця ситуація впродовж подальших років буде тільки посилюватись. Метою нашої доповіді є аналіз можливих шляхів організації реальної інклюзії в освіті сучасної і післявоєнної України.

Досвід реалізації інклюзії в освіті України на теперішній час є досить обмежений і недосконалий. Цьому є багато причин - як економічних, так і соціальних. Але ми розглядатиме тільки аспект, що стосується освіти.

Зараз інклюзія реалізується переважно на рівні початкової школи. Є окремі кейси реалізації інклюзивного навчання в середній ланці та в старшій школі. Ці кейси стосуються переважно здобувачів освіти, які мають загальні інвалідизуючі захворювання або дитячий церебральний параліч.

Складніше ситуація з здобувачами освіти, які мають ментальні порушення, затримку психічного розвитку, розлади аутичного спектру. Складнощі в організації інклюзивного навчання полягають по-перше в недостатній кваліфікації викладачів і вчителів. В українській системі освіти обов'язкова підготовка до роботи в класі, де є учні з особливими освітніми потребами, складає в середньому тижневий курс навчання – 30 академічних годин. Для порівняння, наприклад в Австрії і в деяких штатах Америки, для того, щоб мати право працювати в інклюзивному класі, необхідно пройти магістерський курс навчання впродовж 1,5 -2 років і здати кваліфікаційний іспит. Інший шлях – отримати додатковий курс навчання на базі закінченої профільної професійної освіти. У Фінляндії вчитель інклюзивного класу має можливість в будь

який час звернутися до більше ніж 10 спеціалістів з усіх питань і складнощів, що виникають в процесі навчання, спілкування або перебування дитини з особливими потребами в освітньому закладі.

В Україні в закладах освіти основна відмінність в організації інклюзивного навчання відводиться введенню в штатний розклад посади асистента вчителя для роботи з класом, де є учні з особливими освітніми потребами. Асистент вчителя має готувати дидактичний матеріал для уроків, вести щоденник спостереження за учнем/ учнями з особливими освітніми потребами. Він має відстежувати вплив корекційних заходів на здобувача освіти з особливими освітніми потребами, складати план роботи з таким учнем. Дуже часто саме цей педагог є тією особою, з якою переважно спілкується учень з особливими освітніми потребами. На жаль, до кваліфікації асистента вчителя вимоги мінімальні – ним може бути педагог будь якої спеціальності, кваліфікаційного рівня бакалавр. І навіть такий, чесно кажучи, недосконалий підхід, апробований в деякій мірі лише в початковій ланці освіти. Звісно, виникає дуже багато питань і проблем. В теперішній час зрозумілою метою впровадження інклюзивної освіти є соціалізація осіб з особливими освітніми і життєвими потребами, перебування їх в середовищі однолітків, пристосування суспільства до факту існування людей, які потребують допомоги або підтримки оточуючих людей.

Спробуємо спрогнозувати які виклики до організації інклюзивної освіти постануть перед українською системою в результаті війни. Вже відомо, що багато дітей отримали тілесні ушкодження різної ступені важкості. В Україні з'явилися діти, які внаслідок війни втратили кінцівки, хтось втратив зір, слух, отримали інші фізичні травми. Ці травми завжди викликають і психологічні проблеми.

Є учні, діти і дорослі, які отримали важку психологічну травму, стали учасниками і свідками неймовірно страшних подій. Це і катування, і насилля, втрата близьких та рідних. Ці учні можуть страждати на різні розлади – порушення уваги, агресивність, поведінкові проблеми, як наслідок – втрата інтересу до навчання, зниження когнітивних здібностей.

Для дорослих – ветеранів і інших мешканців України, які отримали інвалідність внаслідок війни і не можуть працювати відповідно своїх довоєнних професій, буде необхідно організувати систему перекваліфікації, навчати їх нових спеціальностей і навичок реалізації в сучасному суспільстві. Також навчатися новим професіям та отримувати нові професійні компетенції потрібно жителям України, які вимушено переїхали в інші місця і кому вже нема куди повертатися або у випадку знищення підприємств.

Розглянемо проблеми, що необхідно вирішувати вже зараз і формувати практичні рішення на майбутнє

В шкільній освіті (загальній середній) необхідно впроваджувати програми травма-педагогіки та профілактики і подолання булінгу. Діти, які вимушено покинули місце свого проживання, можуть відрізнитися від корінних мешканців – говорити на іншому діалекті, мати високу тривожність, гірше бути одягнутими. Ці діти можуть мати поранення та каліцтво. Все це може стати приводом для виникнення булінгу в дитячих групах. Випадки булінгу будуть додатково погіршувати стан постраждалих учнів, підвищувати їх тривожність, знижувати можливість адаптуватися і навчатися. Треба пам'ятати, що булінг погано впливає на всіх учасників – як на жертв, так і на спостерігачів і на самих агресорів. Отже необхідна системна робота для того, щоб це явище [2].

В освітній системі необхідно передбачити розширення освітніх послуг для дорослого населення. Для тих дорослих, які постраждали від бойових дій, отримали поранення, необхідно розробляти програми набуття нових професій, з урахуванням їх фізичного стану, захворювань, що виникли в результаті бойових дій, можливого каліцтва. В нагоді мають стати різноманітні електронні навчальні платформи, будуть затребуваними асистивні технології навчання. Для закладів освіти необхідно готувати програми он-лайн навчання, ветерани-здобувачі освіти не завжди зможуть відвідувати оф-лайн навчання. Разом з тим опанування електронних ресурсів є необхідністю, це дозволяють організовувати своє робоче місце та створювати робочі місця для інших. Це і засоби електронної комерції, і суто інформаційні послуги – створення цифрових продуктів.

Ще одна складова освіти воєнного і післявоєнного стану – це розширення профорієнтаційних послуг і кар'єрного консультування [3,4]. Зараз такі послуги надаються ветеранам в рамках реалізації грантів. З Європейського досвіду відомо, що в закладах освіти для школярів обов'язково передбачено ведення спеціального курсу з профорієнтації, де учні можуть свідомо вивчити свої здібності, інтереси, особистісні якості для вибору майбутньої професії. Інший шлях – інтеграція елементів профорієнтації у всі шкільні предмети.

Для дорослих людей, які були змушені переїхати, необхідно пропонувати не тільки профорієнтацію, а і послуги з кар'єрного консультування для того, щоб вони на основі своєї спеціальності могли знайти новий професійний шлях.

На жаль, сьогодні не існує загального протоколу профорієнтаційної роботи ні в закладах загальної середньої освіти, ні в закладах професійної і вищої освіти. Ці послуги надають

переважно громадські організації та приватні комерційні компанії. Кар'єрне консультування проводиться ще рідше. Разом з тим, згідно нашого досвіду спілкування з ветеранами війни і з особами, які були вимушено переїхати в інші регіони або країни, інтерес і потреба в цій роботі дуже велика.

Отже, українській педагогічній і психологічній освіті необхідно готувати спеціалістів, які зможуть якісно реалізовувати інклюзивне навчання відповідно до кожного окремого випадку - поранення, каліцтва, хвороби, переміщення тощо. До того ж необхідно працювати зі всіма українцями, для того, щоб суспільство могло розвиватися в умовах травмованості практично всіх, хто пережив війну. Необхідно пояснювати і навчати спілкуватися з постраждалими не жаліючи їх, але визнаючи їх гідність.

Тобто треба готувати педагогів для інклюзивного навчання практично всіх категорій населення України. По-друге, треба готувати викладачів, які будуть здійснювати якісну підготовку вчителів до організації інклюзивного навчання. По-третє, треба готувати вчителів, викладачів, тренерів щоб навчати всіх громадян України жити і функціонувати поруч з людьми з особливими освітніми і життєвими потребами.

Треба розробляти державну освітню політику щодо профорієнтації для всіх категорій населення, а також кваліфікованих спеціалістів з профорієнтації і кар'єрного консультування.

Шляхи подолання такої величезної проблеми необхідно шукати вже зараз. Це можуть бути стажування педагогів в інших країнах, вивчення досвіду організації інклюзії в інших країнах. Необхідно готувати навчальні програми для вищих навчальних закладів для підготовки відповідних спеціалістів, організовувати короткотривалі семінари для підготовки до вирішення окремих проблем.

Треба зазначити, що інклюзивне суспільство, суспільство рівних можливостей для всіх громадян є однією з головних цінностей Європейського простору.

Список використаної літератури:

[1] Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти» від 15.09.2021 №957 <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-poryadku-organi-a957>

[2] Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-19#Text>

[3] Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Концепції державної системи професійної орієнтації населення» від 17.09.2008 №842 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/842-2008-%D0%BF#Text>

[4] Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції державної системи професійної орієнтації населення» від 04.07.2018 р. № 469-р <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/469-2018-%D1%80#Text>

IMPROVING THE GOVERNANCE OF TERRITORIAL INTERACTIONS

*Hohol Tetiana, Doctor of Science in Public Administration, Professor
Department of Public Administration and Governance National Aviation University
Kyiv, Ukraine
ORCID: 0000-0002-7830-2936
email: tgogol@ukr.net*

Introduction. To ensure the sustainable development of the territories of Ukraine, it is necessary to build an effective management system based on interleave interaction of many subjects, giving rural actors tools to lead public action in rural areas. This requires holistic governance approaches based on open dialogue between institutions and stakeholders, and the participation of citizens. Furthermore, rural actors argue that their limited role in multi-level governance (MLG) policy-making has resulted in EU and national level rural policies and strategies that do not effectively address rural challenges (Moodie et al., 2023).

It is evidenced that complex and increasing disconnection among system elements has caused negative impacts in rural communities. Additionally the COVID-19 pandemic has exacerbated tensions within rural systems and triggered many complex societal changes. While some changes require mitigation efforts, others act as disruptors and catalysts for change that contribute to renewal as well as equitable, resilient and sustainable growth.

Tasks. The stipulated purposes of the research is coordination of activities of numerous participants in the formula of multi-level region management, to equip rural policy makers and rural communities with the data and tools needed for better decision-making. It aims to gather knowledge that contributes to the formulation of recommendations for future policies relevant to Ukraine rural areas. Future rural governance processes need to encourage interregional and intermunicipal collaboration through the identification of shared geographical, social, cultural, and historical characteristics to help overcome administrative boundaries.

Results and discussion. Rural governance and stakeholder/citizen engagement are central cross-cutting themes running through the latest policy documents related to the EU Long-Term Vision for Rural Areas (LTVRA) and EU Rural Action Plan, as well as the Rural Pact. Since 2014, there has been a notable emphasis on inclusive and participatory MLG processes in rural areas. The most recent EU initiative in regard to governance for rural areas is the publication of the EC Communication on the Long-term Vision for Rural Areas, which underlines the importance of both MLG and place-based governance, and introduces the Rural Pact as a new instrument to put this Vision into practice (Moodie et al., 2023).

LEADER's objective is to use local initiative and skills, promote the acquisition of know-how on local integrated development and disseminate this know-how to other rural areas (LEADER, 2021). An integral feature of LEADER is to be bottom-up ensuring that local actors are involved in decision-making in their local area with respect to the selection of priorities and strategies, as LEADER considers that local actors are in the best position to tackle territorial and local challenges based on their capacity to create endogenous development.

In order to realise the Long-term Vision for Rural Areas, the Rural Pact was launched in December 2021 (European Commission, 2022). This instrument specifically aims to strengthen MLG for EU's rural areas and it places a particular focus on the management of structural transitions and MLG and participatory governance to design and implement solutions that work best for rural areas. The goal of the Rural Pact is to act on the needs and aspirations of rural inhabitants and maximise the positive effects of collective efforts to create stronger, prosperous, resilient, and connected rural areas. The Rural Pact establishes a bottom-up process that focuses on building a community around the LTVRA and links the multiple levels of governance for the first time in a multi sectorial dimension.

The disciplinary field of research is aimed at a comprehensive study of the problems of the development of rural areas. These territories are undergoing demographic, climatic, economic, social and environmental changes, which, in turn, affect community development. Interdisciplinary research with the participation of scientists, recommendations of representatives of agrarian organizations, officials of local self-government, representatives of non-governmental organizations and the local community will form of an effective Multi-level Governance (MLG) system that relies on the interlevel interaction of many subjects. Such an innovative conceptual and methodological approach will contribute to the formulation of recommendations in favor of future public policy.

Liesbet Hooghe & Gary Marks argue, that differentiation can be observed both among states in the EU and among regions within states, is the fundamental challenge of governance it has spawned a remarkable variety of political forms. At stake is not just how to provide policy more efficiently, but something far more contestable – the authority of a territorial community to determine its own laws. Differentiation is an adaptation to the misfit between communal self-rule and overarching governance. It challenges the nationalist doctrine of symmetry between nation and state. A one-size-fits-all approach has given way to a differentiated approach tailored to the demands and conditions of different regions within a polity. Differentiation extends the repertoire of multilevel governance by finding ways in which distinct communities can coexist to gain the benefits of scale within an overarching polity (Hooghe, Marks, 2022).

MLG is one stage in the evolution of the public administration system. For this reason, it seems justified to ask the question on how and where this system will go, and what factors will define the direction of these changes. Definitely, attempts at deregulation (a phenomenon now visible in Poland) to tap the reserves hidden in the society and in the economy, and, wherever possible, introduction of the rules of managerialism. Also, implementation of legal and financial instruments supporting the process of cooperation and partnership in the discharge of public functions locally, regionally, nationally and supra-nationally (which directly means creating the conditions for, and improving the quality of MLG). All these changes will be heavily influenced by globalisation and increasing competition, but will be made in a specific society with a unique culture, which will ultimately determine the goals, forms and functions of the public sector. That is why one thing seems to be crystal clear: dissimilarities in the adopted models of administration between nations will not disappear (Kozak, 2012).

Optimisation of the vertical organisation of state power is a comprehensive step towards formation of full-functional local governments and an effective system of administrative-territorial organisation of the country. Deciding to decentralize, Ukraine has chosen a model of administrative-territorial system completely different from that of the early 1990s. The successful implementation of decentralisation reform is possible only with a cohesive community of residents, strong institutions and efficient public administration (Hohol, Tsybulska, 2022). Therefore we should accept the idea that MLG cannot be implemented or popularised without a root-and-branch institutional and cultural change. Institutions will always imitate the prevalent culture.

Conclusion. A recommended direction of development will be created for certain types of territories, taking into account the factors of influence and their functional features, the implementation of plans for the recovery and development of territorial communities. A critique of the quadruple helix model of innovation will be carried out to propose a rurally-adjusted model, which is anticipated to be a Multi level governance model that includes local stakeholders for more place-based and territorialized governance. The inclusion of a broader stakeholder approach supports adapted responses to rural priorities, which can contribute to fostering democratic governance and political participation as well as ensuring effective and accurate communication and media.

References

Moodie, J., Salle, E., Zomer, B., Vilcu, R., Laurent, I. (2023) Empowering rural areas in multi-level governance processes. SHERPA Discussion Paper. DOI: 10.5281/zenodo.7504192.

LEADER/ CLLD explained (2021). The European Network for Rural Development (ENRD) – European Commission. https://enrd.ec.europa.eu/leader-clld/leader-toolkit/leaderclld-explained_en#two.

European Commission (2022). Rural Pact Proposal. rural-pact-proposal_en.pdf (europa.eu) .

Liesbet Hooghe & Gary Marks (2022) Differentiation in the European Union and beyond. *European Union Politics*, 24(1), 225-235. DOI: 10.1177/14651165221127885.

Marek W. Kozak (2012). Multi-Level Governance: possibilities for implementation in Poland. *Zeszyty Naukowe WSEI seria: EKONOMIA*, 4(1), 55-78.

Tetiana Hohol, Julia Tsybulska (2022). Reforma samorządu lokalnego i terytorialnej organizacji władzy Ukrainy poprzez decentralizację (Reform of Local Self-Government and Territorial Organization of the Authorities of Ukrainian Through Decentralization). *Wiś i Rolnictwo*, 2(195), 11-38. <https://doi.org/10.53098/wir022022/01>.

Tatyana Gogol (2017). Public administration of the development areas in Ukraine. *Regional Formation and Development Studies*, 21 (1), 43–52. doi.org/10.15181/rfds.v21i1.1408.

ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

*Дудяк Наталія, доктор економічних наук, доцент,
Херсонський державний аграрно-економічний університет, Україна*

Освіта, як одна з найважливіших складових суспільства, з одного боку залежить від процесів, що відбуваються в ньому, реагуючи та відповідаючи стану науково-технічного прогресу, тенденціям розвитку економічної сфери країни, сучасного воєнного стану, з іншого, безумовно, – впливає на всі процеси та сторони життя, оскільки готує фахівців, розвиває особистість, формує життєві погляди здобувачів. Тому особливої уваги заслуговує сучасний стан впровадження інноваційних методів навчання в освіту нашої країни.

Використання сучасних технологій в освітньому процесі є однією з важливих складових освіти. Сучасні технології пов'язані з загальними процесами в суспільстві, глобальними проблемами та інтеграцією знань із глобального наукового простору. Впровадження нових технологій навчання та досконале оволодіння ними вимагає певної внутрішньої готовності як викладача, так і студента до серйозних перетворень, які відповідають умовам інформаційного суспільства [1, 2].

У системі вищої освіти відзначаємо такі інноваційні технології: інновації у змісті вищої освіти, інновації в діяльності та стосунках між викладачами та студентами, інновації в педагогічному процесі, новітні технології контролю знань, інновації в галузі міжнародної співпраці вищих навчальних закладів [3]

При розгляді питання розвитку інноваційних освітніх процесів активно використовується термін «інноваційна освіта». Йдеться про навчання, яке базується на оригінальних методиках розвитку різних форм мислення, творчих здібностей, високих соціально-адаптаційних можливостей особистості.

Одним із актуальних питань розвитку Європейського простору вищої освіти є впровадження та розширення сфери застосування новітніх технологій моніторингу та оцінювання знань студентів у вищих навчальних закладах.

В умовах інноваційної освіти вимоги до особистості науково-педагогічного працівника набувають зовсім іншого змісту. Інноваційне оновлення освітньої системи має забезпечити зростання особистісного потенціалу як студентів, так і викладачів, спонукати їх до самовдосконалення та прояву індивідуальності. Викладач повинен володіти фаховими знаннями з предмету який викладає, в процесі навчання застосовувати необхідну методику, мати знання в

суміжних наукових галузях, орієнтуватися в сучасному суспільно-політичному житті. Застосовуючи сучасні інноваційні технології викладачі створюють умови для розвитку особистості кожного здобувача, реалізації їх права на творчий внесок, особистісну ініціативу та свободу саморозвитку.

Тож до основних завдань інноваційного розвитку освітнього процесу слід віднести:

- моделювання інноваційної професійної діяльності майбутніх спеціалістів;
- створення єдиної інноваційної системи професійної підготовки кандидатів, адаптованої до динаміки розвитку сучасного виробництва;
- розробка інноваційних технологій навчання та впровадження їх у навчальний процес.

Розглянемо інноваційні педагогічні технології, які дозволяють удосконалити освітню систему в університетах та оновити професійну підготовку здобувачів.

У процесі професійної підготовки кандидатів особливу увагу необхідно приділяти підвищенню їх творчого потенціалу, що в свою чергу сприятиме формуванню конкурентоспроможного фахівця, здатного відповідати викликам часу. В освітній практиці найчастіше використовуються наступні навчальні технології [1, 2, 3]:

- технології професійно-ділових ігор - формуються навички вирішення проблем на основі компромісного вибору (ділові та рольові ігри, імітаційні вправи, комп'ютерні програми, індивідуальне навчання тощо);

- інтеграційні технології - дидактичні системи, що забезпечують інтеграцію міжпредметних знань і вмінь, різних видів діяльності на рівні інтегрованих курсів;

- засоби навчання - система заходів з розробки певних алгоритмів вирішення типових практичних завдань за допомогою комп'ютера (тренінги, квести, вирішення управлінських завдань, спілкування, тощо);

- структурно-логічні технології - поетапна організація навчальної системи (розв'язання дидактичних завдань на основі поетапного відбору їх змісту, форм, методів);

- інформаційно-комп'ютерні технології – за допомогою різноманітних навчальних програм (навчальних, моніторингових, інформаційних тощо);

У освітній практиці диверсифікація освітніх технологій дозволяє активно й ефективно поєднувати їх шляхом модернізації традиційної освіти та переорієнтації її на ефективну, цілеспрямовану. При такому підході акцент робиться на особистісному розвитку майбутніх спеціалістів, здатності оволодівати новим досвідом творчого та критичного мислення, рольових ігор та імітаційного моделювання пошуку розв'язків навчальних завдань тощо [3].

Інноваційний підхід до навчального процесу, спрямований на особистісний розвиток майбутніх спеціалістів, їх здатність оволодівати новим досвідом, заснований на цілеспрямованому формуванні творчого та критичного мислення, рольових ігор та імітаційного моделювання попиту. Перевага надається активним формам і методам навчання (дискусія, діалог, ділова гра тощо).

До загальних принципів інноваційного розвитку освітнього процесу відносяться:

- принцип модульної побудови інноваційних структур навчального процесу;
- принцип системності інноваційного розвитку, що включає врахування розмірності всього комплексу змін у навчальному процесі;
- принцип досягнутого результату, що відображає залежність наступних інновацій від рівня культурного засвоєння попередніх.

Особливе місце в застосуванні педагогічного підходу відводиться діагностиці процесу навчання. Ця діагностика починається з планування навчального процесу, перевірки та контролю знань. Діагностика проводиться під час навчання, при цьому діагностика включає відстеження досягнень здобувачів, як щодо засвоєння знань, так і рівня розвитку їхніх здібностей за чіткими параметрами ефективності навчання.

Різноманітність інноваційних технологій різних методів робить процес навчання по справжньому творчим, пробуджує інтерес здобувачів, що покращує розуміння та засвоєння матеріалу. Методичні форми роботи надають результати в наступному відсотковому значенні:

- лекція - 5% навчання;
- індивідуальне або групове читання - 10% навчання;
- аудіовізуальний метод - 20% навчання;
- демонстрація - 30% навчання;
- групові дискусії - 50% тренінгу;
- активне навчання (рольові ігри, розігрування ситуацій) - 70% навчання;
- навчання інших - це 90% навчання.

Тому в нашій роботі інтерактивне навчання вибрано так, щоб навчальний процес проходив за умови постійної, активної взаємодії всіх учасників. Це спільне навчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де і здобувач, і викладач є рівноправними суб'єктами навчання, розуміють, що роблять, відображають те, що знають, уміють і роблять.

Застосування інноваційного підходу до навчання студентів дозволяє підняти освітній процес на якісно новий рівень, підвищити рівень навчальних досягнень, забезпечити

психологічний та емоційний комфорт і подальшу соціальну адаптованість студентів, готовність до реалізації особистих якостей в особистості. або колективної діяльності в системі «здобувач-викладач», «здобувач-здобувач»).

Проблемні ситуації, творчі лабораторії, дослідницькі проекти, мозковий штурм, «віриш чи ні», мікрофон, «нескінченні речення», кросворди на тему, знайди помилку, квести, тестові завдання, створення презентацій, ігрові технології і це не повний арсенал інновацій, які ефективно використовувати викладачам під час освітнього процесу. Розробка власної методики викладання предмету за допомогою інноваційних технологій залишається основним напрямом методичної роботи вчителя.

Особистість ефективного викладача формується на основі рівня професіоналізму за фахом та здатності вирішувати повсякденні завдання. Тобто формування інноваційної компетентності викладачів, проголошення особистісно-орієнтованих стосунків між викладачем та здобувачами, застосування творчого підходу щодо вирішення професійних завдань викладач має демонструвати партнерство, застосовувати інноваційні технології.

Ефективність використання ділових ігор для підготовки майбутніх фахівців залежить від професіоналізму викладача, його професійної культури, світогляду та ставлення до студентів. Якщо для викладача пріоритетним є не обсяг знань, які необхідно засвоїти учням, а насамперед їхнє особистісне вдосконалення, розвиток умінь творчого опанування навчального матеріалу, самонавчання, то усвідомлення необхідності змін буде призводити до цілеспрямованого застосування активних методів навчання. Ідея використання ділової гри буде правильною для тих викладачів, які намагаються розвинути потенціал і здібності своїх студентів, які усвідомлюють, що на розвиток фахівця впливають не тільки знання чи окремі вміння, а й їх комплексна практична діяльність.

Вченими сформовано загальні вимоги до керівника ділової гри:

- знати документацію гри, знати її структуру, зміст, завдання та послідовність етапів;
- вміти чітко та зрозуміло пояснювати суть поставлених завдань та способи проектування їх розв'язування;
- під час обговорення тримайте в полі зору всі ігрові групи, не зосереджуйтеся лише на одній із них;
- створити таку ситуацію, коли більше говорять учасники гри, а не керівництво. Надавати здобувачам якомога більше самостійності ;
- вміти вирішувати конфліктні ситуації;

- намагатися виключити монологічне мовлення.

В процесі професійної підготовки здобувача необхідно звернути особливу увагу на підвищення його творчого потенціалу, що в свою чергу сприятиме формуванню конкурентоздатного фахівця, який може відповісти на виклики часу. Вищі навчальні заклади мають, безумовно, адаптуватися до потреб національного та глобального ринку праці, пропонуючи навчальні програми, які базуватимуться на передових технологіях та найкращих галузевих практиках.

Список використаної літератури:

1. Активізація навчального процесу у сучасній вищій школі: Метод. огляд / Уклад. Л. А. Якімова. – К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2010. – С. 3, 5.
2. Бистрова Ю. В. Інноваційні методи навчання у вищій школі України / Ю. В. Бистрова // Право та інноваційне суспільство. – № 1 (4). – 2015. – С. 27–28.
3. Дубасенюк О.А Інноваційні навчальні технології – основа модернізації університетської освіти // Освітні інноваційні технології у процесі викладання навчальних дисциплін: Зб. наук.-метод праць / За ред. О.А. Дубасенюк. – Житомир: Вид-во ЖДУ, 2014. – С. 3-14.

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ: ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

*Замелюк М.І., к. п. н., старший викладач кафедри теорії та методики дошкільної освіти
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»*

Постановка проблеми. Розвиток суспільства вимагає формування покоління інноваційних мислителів та практиків. Тому велика увага приділяється цілісному розвитку особистості та комунікативним навичкам, включаючи набуття знань, самостійність у прийнятті рішень, критичне мислення та культуру, інформаційні навички та соціальний розвиток.

Багато хто з нас, коли чує слово «творчість», думає про музикантів, письменників, художників чи акторів. По суті, творчість (за визначенням нового словника іншомовних слів [6], нового тлумачного словника української мови [7]) – це здатність створювати нові речі або придумувати нові ідеї. Було б важко придумати ширше визначення творчості – саме поняття не піддається категоризації та виходить за рамки.

Креативність (за визначенням Є. Торенса [8]) – це процес прояву чутливості до проблем, дефіциту знань, їх дисгармонії, невідповідності; визначення цих проблем; пошуку їх рішень і висування гіпотез; перевірок, змін і повторних перевірок гіпотез; формулювання та повідомлення результату рішення [8]. Бути креативним означає проявляти сміливість і фантазію, не обмежувати свої думки тим, що вже зроблено. Кожна особистість творча, і хоча більшість ототожнює творчість із художнім талантом, креативність – це навичка, яку можна практикувати та вдосконалювати різними способами. Це процес, а не одна мить людського життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Креативність є одним із аспектів досліджень науковців: Альтшуллер Г., Гілфорд Дж., Торренс П. та ін. (механізми креативного мислення), Антонова О., Гілфорд Дж., Моляко В., Сисоєва С., Стернберг Р., Торренс П. та ін. (загальні основи креативності), Дерев'яна Л. (творчий потенціал), Павленко В. (поняття «креативність») та ін.

Формулювання цілей тез. На основі різних підходів, визначити теоретико-практичні аспекти розвитку креативного потенціалу особистості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Наше сучасне життя сповнене надто великою кількістю справ і непотрібних бажань, які потрібно виконати, що заважає нам відчувати себе щасливими і спокійними. Саморозвиток – ідеальний спосіб відновити зв'язок із собою. Коли ви думаєте про себе не як про фізичне тіло, а як про втілення радісної свідомості з божественною

енергією, це процес, що живить душу. Тобто, здатність розкрити справжнє «Я», яке залишалося прихованим і бездіяльним протягом багатьох втілень. Самоактуалізація стосується ідеї про те, що люди мають природну схильність прагнути максимально реалізувати свій потенціал [4].

Ніколи не недооцінюйте силу та важливість творчості у вашому житті чи в бізнесі. Хоча інколи найкраще працює те, що звичне, важливо пам'ятати, що мислити нестандартно так само важливо (якщо не важливіше), ніж просто слідувати встановленій процедурі. Зрештою, нові проблеми вимагають нових рішень, а в таких сферах, як різноманітні медіа та дизайн, креативність має першочергове значення для успіху [5].

Рис. 1. Чому креативність важлива?

Особистість, яку заохочують до творчості, досягне успіху в будь-якій сфері, оскільки творчість є ключовим компонентом успіху в точних науках, бізнесі та галузях, які традиційно вважаються «складними». Творчі проекти та уявні ігри розвивають впевненість у собі та навички вирішення проблем. Ці дві якості важливі для академічного успіху і для того, щоб добре ладнати з іншими людьми. Творча робота також заохочує креативне мислення і допомагає навчитися розбивати великі завдання на низку кроків, необхідних для досягнення поставлених цілей [2].

Застосування креативного мислення у вашому повсякденному житті допоможе зупинити важку роботу, і ви зможете розблокувати більш значущі результати.

Рис. 2. Переваги креативно мислячої особистості

Творчість на робочому місці доступна кожному, незалежно від посади. Зосереджуючись на загальній картині, співробітники стають емоційно залученими у свою роботу і менше бояться невдач: *креативність сприяє кращій командній роботі* (креативність надихає працювати як одна команда. Творчий процес спонукає до співпраці), *креативність покращує здатність залучати й утримувати працівників* (коли заохочується креативність, співробітники більш задоволені своєю роботою та прагнуть залишатися лояльними до своєї сфери діяльності), *креативність сприяє вирішенню проблем* (завдяки здатності мислити творчо та нестандартно, співробітники, швидше за все, знайдуть унікальні та інноваційні рішення для перешкод, з якими вони зустрічаються. Це бажання вирішувати проблеми може привести до нових способів виконання завдань і сприяє більш ефективному розвитку підприємства) [1; 2; 5].

Щоб розвивати креативність, потрібно: *ніколи не казати ні* («ні» надсилає негативне повідомлення. Знайдіть способи перенаправити ідею, щоб вона стала відповіддю «так». Занадто легко відмовитися від ідеї, тому що ви думаєте, що вона не спрацює, придушення творчих мислителів означає, що інновації будуть придушені, а співробітники з меншою ймовірністю продовжуватимуть придумувати нові розумні рішення), *урізноманітнити свою команду* (різноманітні точки зору, ідеї та стилі навчання прискорюють процес вирішення проблем. Те, як ваша команда працює разом, важливіше, ніж генеровані ідеї. Краще зосередитися на тому, як уся команда працює разом, а не на окремих талантах усередині команди), *творчість підвищує допитливість і стимулює бажання вчитися* (підживлюйте креативність, ставлячи запитання, це створює ідеї за допомогою та розумінням інших) [1; 2; 5].

Звичайно, швидка перевірка розуміння креативності особистості не є чимось новим, незалежно від художнього таланту людини, малювання малюнків до інформації, яку вона вивчає, може майже вдвічі покращити її пам'ять: ставлячи більш інноваційні запитання, знаходячи нові рішення проблем та інтегруючи матеріал у творчий і несподіваний спосіб, використовувати свою уяву і висловлювати те, що вона знає. Можна сказати, що креативність у розвитку особистості охоплює здатність творити, робити чи виробляти. Але цього не вистачає.

Крім того, творчість полягає не лише у створенні нових речей. Творчість є основою для вирішення проблем. Ви не можете вирішити багато проблем, використовуючи існуючі рамки та правила. Іншими словами, за допомогою формул, які пропонують механічні рішення. Натомість творчість потребує простору для самостійного розвитку [4].

При цьому, мислити творчо і, таким чином, знаходити корисні та оригінальні ідеї, щоб вирішувати проблеми та використовувати свої приховані можливості. Творчість, з точки зору

розвитку особистості, породжує людей, які вміють мислити самостійно. Люди, які можуть творити, а не просто виробляти або відтворювати. Люди, які знають, як скористатися своїми особливими талантами та як максимально використати свій досвід, цінності та ідеї.

Вправи на розвиток креативного потенціалу особистості – це винахідливий захід, спрямований на розвиток творчих навичок, як-от вирішення проблем, спілкування та інновації, а не на вдосконалення певних творчих здібностей, як-от малювання чи танців. Творчі вправи можуть бути мультимодальними, використовуючи папір і ручку, будівельні матеріали, знайдені предмети або будь-які інші предмети для розробки нових ідей і розширення творчого мислення.

Однією з найпоширеніших форм використання креативності є: мозковий штурм (техніка, яка використовує взаємодію між групою людей для створення рішень на основі ідей один одного), розкадрування (техніка під час проектування або вдосконалення процесів), інтелектуальна карта (візуальна техніка, яка встановлює зв'язок між проблемою, яку намагається вирішити ваша команда, та потенційними рішеннями), брейнрайтинг (варіант мозкового штурму, який добре підходить для більш інтровертних учасників), скетчинг (розробляючи продукт, ви можете включити ескіз, щоб допомогти глибше вивчити свої ідеї. Деяким людям легше передавати свої ідеї візуально, а не вербально, і це може допомогти вашій команді думати про більш абстрактні поняття) і пошук нових ідей.

Незалежно від того, чи це використання ігор, які спираються на традиційні творчі навички, такі як малювання, вправи, які спонукають вас мислити нестандартно, або просто створення простору для швидких ідей, ці творчі вправи є чудовим способом розпочати будь-який мозковий штурм. Хочу запропонувати кілька практичних вправ, які допоможуть зробити ваш розум гострішим і гнучким, а також розвинути вашу креативність і сприятимуть подальшому вдосконаленню творчого мислення. *«Гра в асоціації»*. Подивіться навколо себе. За якийсь предмет зачепився ваш погляд? Припустимо, телефон, що лежить на столі. Тепер візьміть папір і ручку і напишіть 5 прикметників, які найбільш підходять до обраного вами предмету. Вправа *«Альтернативне використання»* вимагає, щоб ви придумали якомога більше ідей щодо того, як використовувати певний предмет, з обмеженням у 3 хвилини. Чим більше ви практикуєтеся, тим легше стає, тому що ваш розум автоматично починає застосовувати цей спосіб мислення до будь-якої життєвої ситуації. Вправа *«Неможливі предмети»*: вам потрібно буде з'єднати два предмети і придумати незвичайну комбінацію або гібрид. Презентація та обмін ідеями може стати найкращою частиною всієї вправи. Вправа *«Марсіани приземлилися»*. Уявіть, що марсіани приземлилися на стоянці. Вони не розуміють людської мови, але ви хотіли б представити себе і

розповісти їм, що ви робите. Перший інструмент, який ми використовуємо, коли хочемо щось пояснити, це слова. І хоча вони походять із зображень, це не означає, що слова є кращими за графіку. Ця вправа підкреслює важливість і практичність вміння виражати себе візуальною мовою та показує, що кожен може це зробити [5].

Отже, якщо ви відчуваєте, що ваш творчий процес застряг, не соромтеся спробувати запропоновані творчі вправи. Хоча всі вони можуть не працювати одночасно, одна або дві, які працюють, але це неймовірно корисне доповнення до вашого креативного розвитку. Якщо вам ще належить перетворити свою творчу іскру на професійну справу, можливо, настав час дослідити ваші можливості.

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків.

Таким чином, наявність креативного потенціалу дозволяє нам робити нові та захоплюючі речі та залучати себе таким чином, що робить нас на крок ближче до свого розвитку. Розвивати творчий процес може бути складно. Завжди вимоглива, але певним чином все більш повсякденна реальність для багатьох сучасних працівників може пригнічувати творчість, обмежувати мотивацію. Бути креативним часто означає знаходити способи відкрито й чітко виражати свої інтереси. Зокрема, творчі вправи покращують ваше пізнання, інновації та генерацію ідей. Впровадження цих творчих практик у повсякденне життя може допомогти збільшити свій творчий потенціал самостійно або разом із колегами.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів окресленої проблеми. До перспективних напрямів наукового пошуку відносимо дослідження розвитку креативності особистості засобами арттерапії.

Список використаної літератури:

1. Антонова О. Сутність поняття креативності: проблеми та пошуки. Теоретичні і прикладні аспекти розвитку креативної освіти у вищій школі: [монографія] / за ред. О.А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ім. І. Франка, 2012. С.14–41.
2. Андрієвська В. Креативність [Текст]. Енциклопедія освіти. Акад. пед. наук України; гол. ред. В. Г. Кремень. Київ.: Юрінком Інтер. 2008. 432 с.
3. Дерев'яна Л. Креативність як складова професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів [Електронний ресурс]. Вісник Львів. ун-ту. 2009. (Серія «Педагогіка»). Вип. 25. Ч. 4. С. 168–174.

4. Замелюк М. Психолого-педагогічні погляди на феномен готовності до педагогічної творчості. Зб. наукових праць [Матеріали V Міжнародної наук.-практичної конференції науковців, аспірантів та студентів «Актуальні проблеми соціальної педагогіки, початкової та дошкільної освіти» (14 травня 2014р.)]; за ред. П. М. Гусака та Н. І. Корпач. Луцьк : ПП Іванюк. 2014. С. 95–99.
5. Замелюк М., Хомярчук А., Білохвіст К. Шляхи особистісного зростання: навч.-метод. посіб. Луцьк : Вежа-Друк. 2022. 91 с.
6. Новий словник іншомовних слів / [уклад. і передм. О. М. Сліпушко]. Київ. : Аконіт, 2007. 848 с.
7. Новий тлумачний словник української мови / [укл. В. Яременко, О. Сліпушко]. Київ. : Аконіт, 2008. 862 с.
8. Torrance E. The nature of creativity as manifest in the testing. R. Sternberg, T. Tardif (eds.). The nature of creativity. Cambridge: Cambr. Press, 1988. P. 43–75.

ОСНОВНІ ЧИННИКИ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ З ІНТЕГРАЦІЄЮ В ЄВРОПЕЙСКУ ОСВІТУ

Зубенко Валентина¹, Березюк Ірина²

¹к.т.н., доцент, Херсонський державний аграрно-економічний університет, Україна

*²к.т.н., доцент, Центральноукраїнський національний технічний університет,
м. Кропивницький, Україна*

Анотація. Ця стаття присвячена професійному розвитку учасників освітнього процесу з інтеграцією в європейську освіту. У статті розглядається необхідність і значимість професійного розвитку для вчителів, студентів та інших учасників освітнього процесу, а також описуються різноманітні підходи та методи професійного розвитку, які можуть бути використані для інтеграції в європейській освітній простір.

Постановка проблеми. За останні кілька десятиліть освітня система України зазнала значних змін, які були спричинені великою кількістю факторів. Одним з найважливіших факторів є інтеграція освітньої системи до країн Європейського Союзу. Україна прагне впроваджувати європейські стандарти та методології в освітній процес, забезпечувати якісний рівень підготовки фахівців, а також сприяти мобільності студентів та педагогічних кадрів.

Один з ключових етапів інтеграції української освіти до європейської, є підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом в 2014 році. В рамках цієї Угоди, Україна зобов'язалась адаптувати свою освітню систему до європейських стандартів, зокрема, впровадити Болонський процес.

Інтеграція України в європейській освітній простір відкриває нові можливості для професійного розвитку учасників освітнього процесу. У зв'язку з цим з'являється потреба в адаптації та підвищенні кваліфікації викладачів, наукових працівників та студентів. Професійний розвиток відіграє важливу роль у досягненні якісних результатів в освіті, розвитку нових підходів та інновацій у навчальному процесі.

Однак, забезпечення професійного розвитку учасників освітнього процесу з інтеграцією в європейську освіту є великою проблемою. Не всі країни здатні забезпечити своїх педагогів необхідними знаннями та навичками для успішного функціонування у європейському освітньому просторі. Крім того, не всі учасники освітнього процесу мають можливість брати участь у програмах професійного розвитку через фінансові обмеження або відсутність доступу до відповідної інфраструктури.

Проблема професійного розвитку учасників освітнього процесу з інтеграцією в європейську освіту також пов'язана зі зміною вимог до кваліфікацій та компетенцій. Європейський освітній простір вимагає від учасників освітнього процесу здійснювати роботу на високому рівні, володіти навичками самостійного мислення та критичного аналізу, а також мати досвід роботи в міжкультурному середовищі.

Тому, аналіз основних чинників професійного розвитку учасників освітнього процесу з інтеграцією в європейську освіту, є актуальною темою досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проаналізовані джерела публікацій [1-5] надають важливу інформацію про європейську освіту, національну освітню систему України, професійну підготовку викладачів та їх професійний розвиток. Вони допомогли створити зрозумілий та конкретний план дій для учасників освітнього процесу, щоб вони могли підвищити свій рівень знань та умінь, здобути нові компетенції та знайти робочі інструменти, які дозволять їм працювати на високому рівні та конкурувати на ринку праці.

Формулювання цілей. Основною метою досліджень є підвищення якості надання освітніх послуг та забезпечення готовності учасників освітнього процесу до викликів, які ставлять перед ними вимоги європейської освіти.

Досягнення поставленої мети сприятиме забезпеченню якісної освіти, зростанню рівня освіченості населення та розвиток національної економіки через забезпечення висококваліфікованої робочої сили.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інтеграція у європейську освіту є важливим кроком для розвитку освіти в Україні, оскільки це дасть можливість учасникам освітнього процесу отримати доступ до новітніх технологій та методів навчання, а також покращити престиж української освіти на міжнародній арені. Професійний розвиток учасників освітнього процесу є важливим елементом інтеграції в європейську освіту, тому основним кроком досліджень є аналіз напрямків їх професійного розвитку

1. Одним з головних напрямків професійного розвитку учасників освітнього процесу є *ознайомлення з європейськими стандартами та методиками*. У рамках інтеграції в європейський освітній простір важливо мати розуміння принципів та цінностей, що прийняті в європейській освіті. Це дозволяє підвищити рівень освітньої якості, забезпечити конкурентоспроможність випускників на міжнародному ринку праці та забезпечити доступ до європейських програм та фінансових ресурсів.

Одним зі способів ознайомлення з європейськими стандартами та методиками є участь у міжнародних освітніх програмах та проектах. Учасники таких програм отримують можливість не лише здобувати нові знання та досвід, а й налагоджувати міжнародні контакти та співпрацю.

2. Додатковим інструментом підвищення кваліфікації є *професійні курси та семінари*, організовані за підтримки європейських організацій та проектів. Вони дають учасникам освітнього процесу можливість ознайомитися зі світовими тенденціями та передовими методиками в галузі освіти, а також поглибити свої знання та навички. Такі професійні курси та семінари можуть бути спрямовані на покращення педагогічних навичок, використання інноваційних технологій у навчальному процесі, розвиток міжкультурної компетентності тощо.

Організаторами таких професійних заходів можуть бути міжнародні організації, такі як ЮНЕСКО, Рада Європи, Європейська комісія, або проекти, фінансовані Європейським Союзом, такі як програма Erasmus+. Так, Важливо зазначити, що багато таких курсів та семінарів доступні онлайн, що дозволяє знизити витрати на подорожі та забезпечити широке коло охоплення учасників з різних регіонів.

Одним з таких проектів є програма Еразмус+, яка надає можливість студентам, викладачам та іншим учасникам освітнього процесу брати участь у міжнародних мобільностях та проектах у співпраці з партнерськими університетами та навчальними закладами з інших країн Європейського Союзу. Це дає можливість поглибити знання та навички, а також ділитися досвідом з колегами з інших країн

3. *Впровадження міжнародних професійних стандартів та сертифікаційних програм* є важливим напрямком інтеграції в європейську освіту. Ці стандарти та програми розробляються на основі міжнародного досвіду та враховують вимоги ринку праці, що дозволяє учасникам освітнього процесу отримати визнання своїх знань та компетенцій в країнах-членах Європейського Союзу. Потрібно забезпечити можливості для навчання мові та культурі країн-членів ЄС, а також вивчення особливостей їх системи освіти.

Наприклад, в Україні вже існують деякі міжнародні сертифікаційні програми, такі як Cambridge English, які дозволяють отримати міжнародне визнання знань англійської мови. Також існують міжнародні стандарти у галузі ІТ, які дозволяють отримати визнання компетенцій у сфері програмування та розробки програмного забезпечення.

Однак, є проблеми зі здійсненням визнання міжнародних сертифікацій та стандартів у певних галузях, таких як медицина та право. Ці питання потребують додаткових зусиль та домовленостей міжнародних організацій та країн.

Для вирішення цих проблем, можна створити спільні міжнародні проекти та програми обміну, сприяти взаємовизнанню документів про освіту та впровадженню системи європейських кредитів (ECTS).

4. Крім того, важливим є *науковий розвиток професійних компетенцій викладачів і наукових працівників*. Для цього необхідно забезпечити можливості для участі в наукових конференціях, семінарах та тренінгах, які проводяться в країнах-членах ЄС. Також важливо розвивати мережі співпраці між науковими установами та університетами країн-членів ЄС з метою обміну досвідом та розвитком спільних проектів.

В рамках програми Erasmus+, яка є найбільшою програмою ЄС у галузі освіти, надається можливість викладачам та науковцям отримати гранти на здобуття додаткової кваліфікації, участь у міжнародних конференціях, семінарах, тренінгах та інших заходах, спрямованих на підвищення їх професійної кваліфікації.

5. Учасники освітнього процесу повинні мати можливість отримати *практичний досвід* у країнах-членах ЄС. Для цього можна створити програми стажування та практики для студентів та викладачів. Такі програми не лише дадуть можливість отримати практичний досвід, але й допоможуть збільшити міжнародну мобільність та розширити мережу професійних контактів.

6. Крім того, європейська освіта має значний акцент на розвиток *міжкультурної компетентності*, тобто здатності до взаємодії з людьми з різних культур і належності до європейської спільноти. Це стає особливо важливим у сучасному світі, де міжнародна співпраця стає все більш важливою. Учасники освітнього процесу повинні мати можливість отримати такі компетентності, щоб бути успішними в глобальному середовищі.

Це означає, що особа, яка має міжкультурну компетентність, може вільно спілкуватися з представниками інших культур, розуміти їхні традиції, звичаї і особливості мислення, а також адаптуватися до незнайомих культурних середовищ.

Розвиток міжкультурної компетентності є особливо важливим в контексті інтеграції України до європейського освітнього простору, оскільки європейські країни мають багато різних культур, мов та традицій. Розуміння та повага до цінностей інших культур є необхідним умінням для побудови довіри та співпраці в інтернаціональному середовищі.

7. Також важливим елементом професійного розвитку є використання сучасних технологій *в освітньому процесі*. Наприклад, використання відеоконференцій та онлайн-курсів дає можливість отримувати знання з будь-якої точки світу, а також сприяє розвитку комп'ютерної грамотності учасників освітнього процесу. Крім того, використання сучасних технологій

дозволяє підвищувати ефективність та якість навчання, зокрема, завдяки використанню інтерактивних методів та засобів викладання.

Наприклад, педагогічні університети та коледжі можуть впроваджувати чи розвивати програми дистанційного навчання та онлайн-курси, це дасть змогу забезпечити гнучкість та доступність навчання для учасників освітнього процесу. Також можна використовувати новітні педагогічні технології, такі як гейміфікація, проектне навчання, інтерактивність та інші, що дозволяють зробити навчання більш цікавим та ефективним.

Для забезпечення доступу до сучасних технологій в освіті необхідно створити відповідну інфраструктуру, зокрема, забезпечити належний рівень комп'ютерної техніки, програмного забезпечення, доступ до Інтернету та інших ресурсів. Крім того, важливим є підготовка та підтримка кваліфікованих фахівців з педагогіки та інформаційних технологій, які могли б розробляти та впроваджувати новітні технології в освітній процес.

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків. Отже, професійний розвиток учасників освітнього процесу з інтеграцією в європейську освіту є важливою складовою вдосконалення освітньої системи України та її інтеграції до європейського освітнього простору. На сьогоднішній день існують різноманітні підходи та інструменти, які допомагають у підвищенні кваліфікації педагогів та інших учасників освітнього процесу.

Подальші наукові пошуки можуть бути спрямовані на вивчення ефективності запропонованих підходів до професійного розвитку учасників освітнього процесу з інтеграцією в європейську освіту, а також на аналіз тенденцій та нових інновацій в європейській освіті, які можуть забезпечити більш ефективний та якісний професійний розвиток учасників освітнього процесу.

Список використаної літератури:

1. Сайт Європейської комісії https://ec.europa.eu/education/policies/european-policy-cooperation_en
2. Закон України "Про вищу освіту" від 01.07.2014 №1556-VII <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#n19>
3. Інформаційний портал "Освіта.ua" <https://osvita.ua/>
4. Сайт Міністерства освіти і науки України <https://mon.gov.ua/ua>

5. Закон України "Про освіту" від 05.09.2017 № 2145-VIII
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#n57>
6. Національна стратегія розвитку освіти в Україні до 2030 року:
<https://mon.gov.ua/storage/app/media/nac-strategiya-rozvitku-osviti.pdf>
7. Проект "Еразмус+": https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/about_en
8. Проект "Горизонт 2020": <https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en/what-horizon-2020>
9. Офіційний веб-сайт Європейської асоціації викладачів: <https://www.eaat.org/>
10. Дослідження "Інтеграція в європейський простір вищої освіти: досвід країн-членів ЄС та можливості для України": https://www.economy.nayka.com.ua/pdf/8_2019/93.pdf

ОРГАНІЗАЦІЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ, ЯК ЗАПОРУКА ПЕРЕХОДУ ДО ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ

Кравченко В. І.¹, Кравченко В. П.²

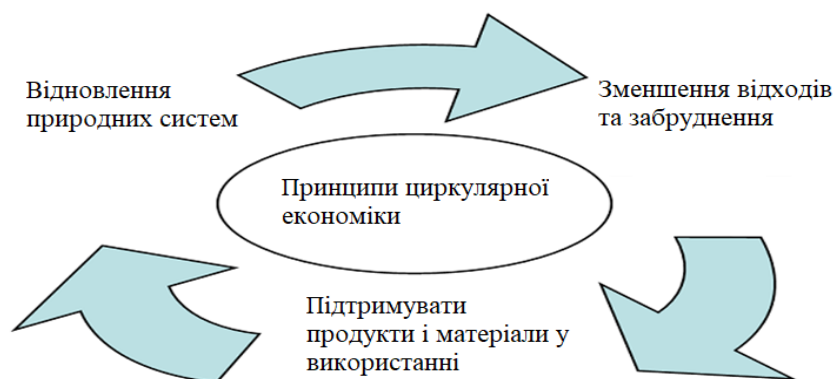
¹к.т.н., доцент, Херсонський державний аграрно-економічний університет

²к.е.н., доцент, Центральноукраїнський національний технічний університет

Постановка проблеми. Україна посідає одне з перших місць серед країн Європи за кількістю відходів на душу населення. Щороку на території країни утворюються близько тридцяти шести тисяч звалищ, що займають до 7% від площі всієї території [1]. Це пов'язано, зокрема, з тим, що система, яка характеризує економіку України на цей час, переважно представляє собою так звану лінійну модель виробництва та споживання і її можна виразити словами: «take, make, waste». Однак така модель є не ефективною та має багато недоліків, оскільки передбачає формування значних обсягів відходів виробництва, що негативно впливає на навколишнє середовище. Така система призводить до:

- необдуманого та нераціонального використання сировини;
- різкого зменшення запасів, оскільки їх постійно видобувають;
- полігонів сміття, які тільки поповнюються;
- різкої зміни кліматичних умов.

Зазначені наслідки стали передумовою появи у світі концепції циркулярної (кругової) економіки [2]. Модель циркулярної економіки можна характеризувати словами «reduce, reuse, resuscite», спрямована на енергозбереження, регенеративне екологічно чисте споживання та виробництво (рис.) [3].

Рисунок – Модель циркуляційної економіки

Впровадження в країні економіки замкненого циклу зможе зменшити негативний антропогенний вплив на довкілля, підвищити раціональність використання природних ресурсів та забезпечити швидкий та системний розвиток економіки.

Звичайно, для переходу до циркулярної економіки потрібно прийняти певні закони, створити тарифи на переробку ресурсів, запозичити досвід інших успішних країн у сфері повторного використання продуктів тощо, але перш за все, українцям потрібно прийняти тверде рішення стосовно зміни їхнього ставлення до навколишнього середовища. Це обумовлено тим, що до яких би моделей не схилялася країна, або які закони не приймав би уряд, якщо кожен громадянин не зрозуміє, що природне середовище потребує особливого догляду і захисту від негативного антропогенного впливу, то наша держава не зустрине успішне майбутнє як в економічному, так і соціальному планах. Щоб відбулися такі ментальні зміни, потрібно докласти значні зусилля для пропаганди екологічної освіти та культури. Необхідно довести молодому поколінню, що їм слід покращувати стан навколишнього середовища, а не бути байдужим до нього. Тому питання удосконалення організації екологічної освіти у вищих навчальних закладах є важливими та актуальними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями формування циркулярної економіки займалися багато іноземних та вітчизняних науковців. Так, в Україні питання промислової модернізації та інноваційного розвитку досліджували О. Алімов, В. Геєць, М. Войнаренко, І. Єпіфанова. Серед іноземних науковців значну роль у сутність, принципи реалізації моделі циркулярної економіки та напрями покращення поведінки з відходами, внесли Х. Нгуєна, М. Зілса, М. Стачті. З аналізу досліджень і публікацій встановлено, що формування економічної моделі циркулярної економіки із захистом екології на промислових підприємствах є досить актуальним, що підтверджується зацікавленістю відомих практиків, фахівців великих корпорацій, але дослідження про формування мислення та удосконалення екологічної освіти молоді з урахуванням принципів циркуляційної економіки не виявлено.

Мета тез полягає в організації екологічної освіти у вищих навчальних закладах України для адаптації здобувачів до сучасної моделі економіки замкненого циклу.

Виклад основного матеріалу. Важливе значення для переходу країни на циркулярну модель економіки та поліпшення екологічної ситуації у будь-якій країні має всебічний розвиток екологічної освіти і культури населення. Природоохоронні знання, які повинні закладатися як моральна риса людини, як любов до вітчизни потрібні всім. В сучасних умовах така освіта і виховання повинні починатися в сім'ї, проводитись на всіх рівнях, формуючись з дитинства.

Екологічна освіта має бути постійним процесом, що розвивається. Рішення ключових проблем освіти вимагає відмову від традиційного погляду на людину як деяку сталу величину і визнання того, що якщо різному віку відповідає різний тип людини, то і різні підходи повинні реалізовуватися в різні періоди. Тому важливо і необхідно враховувати специфіку поточного періоду часу, рівень культури і техніки.

Нові цінності і вимоги диктують і новий стан освіти. Будь-яка освіта у вищій школі, не тільки спеціальна екологічна, повинна переслідувати мету сприяти створенню кадрів висококваліфікованих спеціалістів, здатних адекватно діяти як на природу, так і на різноманітні форми діяльності людини. Глобальною метою повинно бути прагнення зробити майбутнього спеціаліста освіченим, підготувати його до рішення основних проблем, які турбують людство: екологічна криза, брак енергоресурсів, перехід на економіку замкненого циклу.

Можна виділити два шляхи у підході до організації екологічної освіти у вищих навчальних закладах. Перший передбачає підготовку спеціалістів-екологів у всіх галузях науки і техніки, які мають відношення до екологічної проблеми. Друга модель освіти передбачає підготовку спеціалістів широкого профілю, які володіють знаннями у всіх аспектах сучасної екології.

Такий підхід є важливим, оскільки широко освічений еколог повинен вирішувати комплексні стратегічні проблеми сучасної екології. Для розуміння глобального характеру екологічних проблем, потрібен міжгалузевий дисциплінарний підхід, тобто необхідно забезпечити інформаційно-комунікаційний зв'язок між різними знаннями для рішення цієї проблеми. Дисциплінарний характер екологічної проблеми обумовлений тим, що екологія розглядає дуже складні природні взаємовідносини, в тому числі пов'язані з людиною. Тому їх аналіз і рішення стають можливими тільки у зв'язку з природними, технічними і соціальними науками. У цьому, мабуть, полягає складність підготовки спеціалістів у даній галузі знань.

Сучасні умови вимагають підвищувати рівень екологічної освіти і виховання молоді до рівня високорозвинених країн. Критерієм високої екологічної освіти може слугувати не тільки знання, але й участь молоді в екологічному русі, який одержав розвиток у західних країнах, але, нажаль, відсутній або знаходиться у зародковому стані у нашій країні.

Для досягнення рівня екологічної освіти високорозвинених країн доцільно мати наскрізну її програму, на останньому етапі якої до вузів на екологічні спеціальності повинна приходити молодь виключно за покликом серця, яка зарекомендували себе у школах та коледжах освіченою та ініціативною, що здатна бачити прогрес економіки через захист природи. Такий підхід може сприяти зростанню та вихованню у вищій школі високоінтелектуальних і дієздатних спеціалістів,

які будуть підтримувати і поліпшувати екологію та економіку в Україні, а у майбутньому своїм прикладом і ентузіазмом навчати і виховувати майбутні покоління.

Таким чином доцільно виховувати не тільки еліту студентів-екологів, необхідно давати достатньо екологічних знань іншим спеціальностям, що дозволить створити суспільний прошарок високоосвічених спеціалістів-екологів, який стане рушійною силою нашого суспільства, прикладом у відношенні до використання природних ресурсів та забезпечить швидкий та системний розвиток економіки.

При цьому звичайно необхідно вивчати підходи, принципи, засоби та методику навчання та одержувати досвід рішення екологічних проблем у розвинених країнах світу. Крім того, доцільно організувати навчання за кордоном не тільки викладачів, але й студентів в процесі їх навчання. Також доречно налагодити міжнародне співробітництво на двосторонній та багатосторонній основах. Формами такого співробітництва можуть бути організації наукових і практичних зустрічей, знайомство з міжнародними партіями і організаціями «зелених» і «екологів», створення міжнародних студентських організацій, які координували б сумісні зусилля з охорони природи.

Отже, якісна організація екологічної освіти молоді прискорить перехід країни на циркулярну модель, що дасть можливість за короткий час покращити екологічний стан України та наблизити його до європейського рівня.

Висновки. Здатність соціального суб'єкта визначити своє відношення до проблеми природозбереження особливо важливо для молоді. А оскільки у формуванні спрямованості і характеру дій молоді велике значення має позиція педагогів, з якими вони спілкуються в процесі навчання, звідси впливає виключна їх роль у формуванні екологічного мислення здобувачів.

Важливим кроком на шляху до впровадження циркулярної економіки в Україні, що забезпечить швидкий розвиток економіки, є усвідомлення населенням значущості даного питання. Для переходу на нову модель, необхідна якісна організація екологічної освіти молоді, з метою адаптації її до нових принципів господарювання та досягнення глибоких природоохоронних знань, що створить провідний прошарок висококваліфікованих кадрів спеціалістів-екологів.

Список використаної літератури:

1. Дронова О. Л., Запотоцький С. П. Сучасне природокористування: суспільно-географічний контекст: навч. посіб. Київ : Прінт-Сервіс, 2018. 214 с.

2. Варфоломеев М. О., Чуріканова О. Ю. Циркулярна економіка як невід’ємний шлях українського майбутнього в аспекті глобалізації. Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». 2020.11с. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2020/202.pdf.

3. Concept. What is a circular economy? A framework for an economy that is restorative and regenerative by design. Global partners of the ellen macarthur foundation. URL: <https://www.ellenmacarthurfoundation.org/circular-economy/concept>.

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ В ВИЩІЙ ОСВІТІ УКРАЇНИ

Крамаренко Дмитро Павлович¹, Гіренко Наталія Ігорівна²,

¹к.т.н., доц., доцент кафедри інженерії харчового виробництва

Херсонський державний аграрно-економічний університет, м. Кропивницький

²к.т.н., ст. викл. кафедри технологій виробництва і професійної освіти

Державний заклад «Луганський національний університет ім. Т Шевченка», м. Лубни

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У ХХІ столітті країни Європи своїм особистим шляхом роблять свій внесок у становлення науково-дослідницької діяльності та європейської освіти в цілому. Сьогодні університети відіграють величезну роль у розвитку суспільства, оскільки майбутнє будь-якої країни залежить від соціального, культурного та науково-технічного розвитку. Країни Європи, домагаючись поетапної інтеграції та запозичуючи позитивний досвід, виділяють величезні кошти на розробку науково-дослідних програм, розвиток наукових лабораторій та наукових шкіл, розробляють законодавчі директиви щодо перетворення науково-освітньої інтеграції європейських країн на міжнародно-правовий статус.

Перспективам розвитку наукових досліджень у країнах Європи особливий інтерес представляють роботи європейських вчених за методикою розвитку науково-дослідної діяльності студентів (L.J. Briggs, R.A. Daubman, J.D. Haas, F.F. Hood, J.M. Jacobson, E.W. Kelly, TR. Clarke, T. Manger, K.H. Neigen, A. Pokay, F. Polak, J. Tacke, L.V. Williams), а також дані Центру освітніх досліджень та інновацій (Higher Education to 2030), ENQA (Higher Education – policy update). В наукових публікаціях використані методи аналізу, синтезу нормативних, аналітичних та наукових матеріалів, методологія компаративної педагогіки.

Формулювання цілей тез. Метою дослідження є аналіз перспективних шляхів використання європейського досвіду науково-дослідної діяльності студентів в вищій освіті України.

Виклад основного матеріалу дослідження. В даний час вимоги до рівня підготовки фахівця-дослідника університету з року в рік зростають. Сучасна європейська вища школа потребує конкурентоспроможних молодих спеціалістів, які володіють навичками науково-дослідної діяльності. І сьогодні, залучення студентів до науково-дослідної діяльності є пріоритетним завданням вищої освіти Європи. Але які підходи сьогодні європейські університети використовують для підготовки молодого фахівця як самостійного дослідника-

експериментатора, діяльність якого спрямована на наукову основу вирішувати проблеми вдосконалення педагогічного процесу?

У цьому контексті з метою розвитку науково-дослідної та інноваційної діяльності, відбору перспективних науково-дослідних проектів та талановитих вчених величезну допомогу надають Європейська дослідницька рада (European Research Council) та Європейський інститут технологій та інновацій. При цьому студенти країн Європи мають можливість: підвищити свою теоретичну та практичну науково-дослідну підготовку; покращити матеріальне становище; встановити контакти з науковими фірмами майбутнього працевлаштування. Крім того, створення провідних наукових шкіл та університетів світового рівня, сучасне науково-технічне обладнання, що дозволяє познайомити майбутніх спеціалістів з методами пошуку наукової інформації, а також з можливостями використання комп'ютерних технологій, мультимедійних програм, мережі Інтернет, може розширити міжнародне спілкування з науковцями та залучити спеціалістів з-за кордону. Застосування інформаційних технологій позитивно впливає на науково-дослідну діяльність студентів і, безумовно, підвищує рівень наукової діяльності [1, 2].

Очевидно, у найближчому майбутньому відбудеться зближення університетів із науково-промисловими фірмами, що, безумовно, позначиться на змісті освітніх програм, проведенні наукових досліджень та експериментів на виробництвах. Як правдиво сказано у Комуніке конференції «Болонський процес 2020 – Європейський простір вищої освіти у новому десятилітті» – за останні 10 років вдалося сформувати Європейський простір вищої освіти, домогтися того, що він міцно зміцнився в інтелектуальній, науковій та культурній спадщині та прагненнях Європи [3].

Таким чином, у Європі виникла потреба в актуалізації прогностичних планів розвитку науково-дослідної діяльності студентів та виробленні спільних положень щодо інтеграції систем вищої освіти європейських країн. Відкритість європейського простору вищої освіти має багато позитивних наслідків. Долаючи національні обмеження, можна розпочати таку структуру науково-дослідної діяльності, яка б сприяла мобільності та тісній співпраці, з одного боку, і зберігала національну різноманітність, з іншого. Для реалізації цього положення потрібно використовувати зростаючу підтримку Європейського Союзу, проводити політику заохочення студентів та викладачів науково-дослідної діяльності або викладання за межами рідних країн по всій Європі.

Сьогодні у вітчизняній сфері вищої освіти намітилися нові тенденції у науково-дослідній діяльності: підготовка висококваліфікованих спеціалістів відповідно до вимог наукомісткого

ринку праці; посилення інноваційних процесів у сфері підготовки спеціалістів; ідея безперервного професійного розвитку у контексті науково-дослідної діяльності.

У системі вищої освіти українських вузів з'явилася тенденція до розвитку та вдосконалення позааудиторних колективних форм науково-дослідної діяльності студентів: наукові школи, експериментальні творчі лабораторії, колективи молодих дослідників, студентські науково-дослідні об'єднання, студентські раціоналізаторські та конструкторські бюро, виробничо-економічно науковими гуртками студентів у системі професійної освіти тощо. І, без сумніву, одним із перспективних напрямків, який підготує студентів до проведення дослідно-експериментальних досліджень є участь у роботі пошукових груп, які надають можливість студентам розвинути свій інтелект та творчі здібності у процесі участі у науково-дослідної діяльності. Саме таку участь дає студентам творчий імпульс, у них виникає бажання розширити свої особисті інтелектуальні горизонти та радість пізнання.

Таким чином, перед вищими навчальними закладами стоять глобальні завдання: безперервний розвиток науково-дослідної діяльності студентів у вищому навчальному закладі, спрямований на створення Європейського простору вищої освіти; використання науково-дослідних методів дослідження та формування загальноєвропейської науково-дослідної парадигми; відображення у наукових дослідженнях різноманітних процесів у професійній освіті, науково-дослідних течій та традицій; встановлення впливу різних систем професійної освіти в різних країнах на формування областей та напрямів наукових досліджень

Отже, у науковій сфері необхідно підтримувати українських талановитих молодих учених, розвивати конкуренцію, щоб вони створювали в Україні свої науково-дослідні центри та творчі лабораторії. Діяльність наукових центрів має бути тісно інтегрована із системою освіти, економікою, високотехнологічними компаніями. Необхідно перетворити дослідні заділи на успішні комерційні продукти. Таким чином, лише інтеграція та гармонізація науково-дослідної діяльності зможуть підвищити в майбутньому якість та високий рейтинг української вищої освіти, розширити кордони для мобільності студентів та викладачів.

При розробці стратегічних напрямів розвитку вітчизняної науково-дослідницької діяльності в Україні є всі підстави актуалізувати європейський досвід як на етапі реформування, так і на довгострокову перспективу:

- створення науково-дослідних вищих навчальних закладів нового типу;
- формування системи безперервної науково-дослідної діяльності;
- підвищення ролі держави в управлінні системами науково-дослідної діяльності;

- стимулювання зв'язків вищих навчальних закладів з промисловістю; підвищення ролі держави у керуванні системами науково-дослідної діяльності;

- розширення міжнародного співробітництва у сфері науково-дослідницької діяльності на національному, регіональному та міжнародному рівнях.

Міжнародні науково-дослідні проекти в галузі освіти та передовий світовий досвід їх організації, накопичений за останні десятиліття, доводить, що країни – учасники наукових проектів, мають достатній банк національних даних для зіставлення досвіду різних європейських країн.

Шляхи впровадження європейського досвіду науково-дослідницької діяльності студентів в українську систему освіти можуть бути різні: сьогодні у російських вишах широко вивчаються прогресивні системи навчання, виховання та саморозвитку: актуалізація знань, міждисциплінарність, зв'язок з практичною та науково-дослідною діяльністю. Важливо наголосити на використанні європейського досвіду в практиці української вищої школи щодо багатого вибору форм матеріального заохочення особливо обдарованих студентів: щороку з талановитими студентами повинні укладатися заохочувальні договори ректоратів, навчання яких проходить за індивідуальним планом та закінчується захистом дисертації; студенти старших курсів, які працюють над темами дисертаційних досліджень, можуть відвідувати групи «Дослідницького навчання»; проведення показових занять науково-дослідної діяльності під час творчих декад; проведення протягом року пропедевтичних курсів для здібних та обдарованих під керівництвом професорів та доцентів; стажування студентів та молодих вчених у провідних європейських вишах; визнання результатів науково-дослідної діяльності як дипломної або магістерської роботи; збільшення кількості студентських наукових грантів та премій.

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків. Таким чином, як найбільш високорозвинені у світі, країни Європейського Союзу акумулюють багатий досвід у питаннях підготовки фахівців через організацію науково-дослідної діяльності, «освіту через науку», що передбачає самостійний пошук знань та істини як викладачем, так і студентом [4, 5]. Взаємовигідний інтерес у пошуку конструктивних механізмів стимулювання інтеграційних процесів у сфері вищої освіти обумовлений загальними тенденціями глобалізації та інтернаціоналізації соціально-освітніх процесів як у Європі так і в Україні. Оскільки глобальне суспільство потребує широти наукового та культурного кругозору, в сучасних умовах людині доводиться самостійно приймати безліч відповідальних рішень, планувати свою науково-дослідну діяльність, аналізувати ситуацію та знаходити з неї правильний вихід, робити висновки,

зіставляти, моделювати та прогнозувати. Особа, що прагне виховати в собі такі якості, не боїться постійних змін, не потопає в океані проблем, має достатньо потенціалу як визначення свого гідного місця, так подальшого саморозвитку.

Зарубіжний досвід перестав бути універсальним, у цій ситуації необхідно осмислене збагачення вітчизняної практики новим змістом і технологіями навчання. Зрозуміло, розраховувати лише на зарубіжний досвід у вирішенні вітчизняних внутрішніх проблем, а також використання міжнародного досвіду недостатньо, вирішальну роль слід відвести національній парадигмі реформування освіти та науково-дослідної діяльності, яка всебічно враховує специфіку педагогічні традиції Української педагогічної школи та неповторну своєрідність соціальних і культурних, що стоять перед нашою країною. задач. Українська система освіти завжди відрізнялася науковістю, активною участю у міжнародних процесах, у тому числі й сфері науково-дослідної діяльності.

Список використаної література

1. A new study found a promising link between the number of universities in a country and GDP [Електронний ресурс]. – Business Inside. – Режим доступа: <https://uk.finance.yahoo.com/news/study-one-few-direct-between-17403534.html>

2. Annual Report on research and technological development activities of the European Union in 2007: report from the Commission / European Commission. – Brussels, 2008. – 11 p.

3. Paris COMMUNIQUE [Електронний ресурс]. – Paris, May 25-th 2018. – Режим доступа: http://ehea.info/media.ehea.info/file/2018_Paris/77/1/EHEAParis2018_Communique_final_952771.pdf

4. European Research Area. Facts and Figures 2014. European commission. – 93 p.

5. European Researches Mobility Portal [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://europa.eu.int/eracareers/index_en.cfm

СТАНОВЛЕННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

*Лавренко Наталія Миколаївна, кандидат сільськогосподарських наук,
доцент кафедри землеустрою, геодезії та кадастру,
Херсонський державний аграрно-економічний університет*

Постановка проблеми. Історія освіти в Україні тісно пов'язана зі всією історією українського народу. Багатовікове існування в стані роздробленості, під гнітом монголо-татарських орд, польських, литовських і угорських феодалів надало сильний вплив на розвиток освіти. Не дивлячись на те, що феодално-кріпосницький і національно-релігійний гніт був гальмом економічного і культурного розвитку українського народу, в 2-ій половині XVI ст. і особливо в 1-ій половині XVII в. у Україні отримали подальший розвиток міста як центри ремесла і торгівлі, посилювалися економічні зв'язки між окремими землями, виникали передумови для освіти єдиного внутрішнього, тобто національного ринку. Продовжувався процес розвитку української народності, росла національна свідомість українського народу, розвивалася українська культура [1].

Розвиток України як самостійної держави, фундаментальні реформи з метою створення ринкової системи кардинально впливають на роль спеціалістів з вищою освітою. Реформування національної системи освіти в Україні передбачає новий підхід до професійної підготовки майбутніх кадрів, спрямований на подолання кризи в освіті, яка виявляється, передусім, у невідповідності знань здобувачів вищої освіти запитам особистості, суспільним потребам і світовим стандартам, у знеціненні соціального престижу освіченості та інтелектуальної діяльності. Основним критерієм роботи навчального закладу є рівень підготовленості випускників, раціональне поєднання їх теоретичних знань з умінням застосовувати їх на практиці, що означає потребу вести пошук ефективних форм і методів навчання, удосконалення програм, навчальних планів, розробку нових навчальних методик, навчальних посібників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вища педагогічна школа і педагогіка пройшли тривалий історичний шлях. На цьому шляху педагогіка вищої школи із суми ідей та концепцій поступово перетворилася на науку, здатну забезпечити науковий підхід до сучасного навчального процесу, визначити його закономірності, а також визначити найбільш оптимальні форми, методи, засоби навчання і виховання студентів. Розвиток сучасної педагогічної школи в Україні - багатогранний процес, котрий змінює її обличчя, наближаючись до рівня соціальних, політичних, педагогічних вимог епохи технічної та технологічної революцій. Серед важливих позитивних

тенденцій розвитку педагогічної школи – курс на демократизацію, диверсифікацію та диференціацію форм і методів навчання, що підвищують активність, самостійність студентів, включення їх в дослідно-експериментальну діяльність, педагогізація найновіших технічних засобів [2].

В Україні політика в області вищої освіти орієнтована на досягнення сучасного світового рівня, відродження самобутнього національного характеру, корінне оновлення змісту, форм і методів навчання, примноження інтелектуального потенціалу країни.

Визначення поняття «вища освіта» подане у декларації, прийнятій на Всесвітній конференції ЮНЕСКО, що відбувалася у Парижі 5-8 жовтня 1998 року. У цьому документі говориться, що вищою освітою називаються всі види навчальних курсів, підготовки або перепідготовки на післядипломному рівні, що здійснюється університетами або іншими навчальними закладами, котрі визначені компетентними державними органами як навчальні заклади вищої освіти. У законі України «Про вищу освіту», визначено як рівень освіти, який здобувається особою у вищому навчальному закладі в результаті послідовного, системного та цілеспрямованого процесу засвоєння змісту навчання, який ґрунтується на повній загальній середній освіті й завершується здобуттям певної кваліфікації за підсумками державної атестації. Вища школа виконує такі функції: виховну, освітню, загальнокультурну, науково-дослідну, інтернаціональну. Вища школа бере активну участь у розв'язанні всіх задач державотворення; у створенні матеріального добробуту, вдосконаленні суспільних відносин, вихованні громадянина-патріота України; у підвищенні культурного рівня населення України, формуванні інтелектуального потенціалу країни, забезпеченні підвищення кваліфікації викладачів, підготовці наукових кадрів для участі в науково-технічних проєктах, сприянні демократизації суспільства та укріпленні миру; у розвитку міжнародного співробітництва [2-5].

В Україні мета, задачі, структура, типи вищих навчальних закладів визначені Законом України «Про освіту», Законом «Про вищу освіту». Вища освіта забезпечує фундаментальну, наукову, професійну та практичну підготовку, здобуття громадянами освітньо-кваліфікаційних рівнів відповідно до їх покликань, інтересів і здібностей, удосконалення наукової і професійної підготовки, перепідготовку та підвищення їх кваліфікації [6, 7].

Виклад основного матеріалу дослідження. Вища освіта здійснюється на базі повної загальної середньої освіти. До вищих закладів освіти, що здійснюють підготовку молодших спеціалістів, можуть прийматися особи, які мають базову загальну середню освіту.

Підготовка фахівців у вищих закладах освіти може проводитися з відривом (очна), без

відриву від виробництва (заочна), шляхом поєднання цих форм, а з окремих спеціальностей - екстерном.

Вища освіта України - це більше тисячі учбових закладів різного рівня акредитації і різної форми власності. Так, станом на 2023 рік в Україні загальна **кількість закладів вищої освіти** по областям складас - Київ (150), Вінницька (31), Волинська (16), Дніпропетровська (61), Донецька (36), Житомирська (19), Закарпатська (20), Запорізька (36), Івано-Франківська (33), Київська (22), Кіровоградська (19), Луганська (12), Львівська (53), Миколаївська (30), Одеська (50), Полтавська (23), Рівненська (20), Сумська (13), Тернопільська (8), Харківська (60), Херсонська (22), Хмельницька (23), Черкаська (30), Чернівецька (12), Чернігівська(12); **закладів вищої перед фахової освіти** - Київ (44), Вінницька (29), Волинська (19), Дніпропетровська (61), Донецька (32), Житомирська (20), Закарпатська (20), Запорізька (25), Івано-Франківська (15), Київська (25), Кіровоградська (18), Луганська (16), Львівська (40), Миколаївська (16), Одеська (41), Полтавська (26), Рівненська (19), Сумська (22), Тернопільська (22), Харківська (39), Херсонська (17), Хмельницька (14), Черкаська (11), Чернівецька (19), Чернігівська (18); **заклади професійної (професійно-технічної) освіти** - Київ (85), Вінницька (63), Волинська (30), Дніпропетровська (137), Донецька (74), Житомирська (44), Закарпатська (37), Запорізька (65), Івано-Франківська (36), Київська (40), Кіровоградська (50), Луганська (37), Львівська (89), Миколаївська (59), Одеська (75), Полтавська (87), Рівненська (41), Сумська (61), Тернопільська (38), Харківська (89), Херсонська (39), Хмельницька (52), Черкаська (37), Чернівецька (24), Чернігівська(33); **заклади загальної середньої освіти** - Київ (601), Вінницька (788), Волинська (673), Дніпропетровська (941), Донецька (535), Житомирська (673), Закарпатська (668), Запорізька (570), Івано-Франківська (738), Київська (768), Кіровоградська (484), Луганська (301), Львівська (1317), Миколаївська (512), Одеська (855), Полтавська (638), Рівненська (653), Сумська (438), Тернопільська (757), Харківська (792), Херсонська (458), Хмельницька (628), Черкаська (589), Чернівецька (430), Чернігівська (466); **наукові інститути (установи)** - Київ (132), Вінницька (1), Дніпропетровська (6), Донецька (1), Закарпатська (1), Запорізька (1), Київська (7), Львівська (12), Одеська (7), Полтавська (1), Сумська (1), Харківська (27), Херсонська(2), Чернігівська(1); **заклади післядипломної освіти** - Київ (7), Дніпропетровська (2), Житомирська (1), Луганська (1), Львівська (1), Черкаська (1). В цілому вища школа України сьогодні налічує майже два з половиною мільйони студентів, переважаюча більшість яких навчаються в державних вузах (88%) [8, 9].

Висновки. Ключовим етапом у розв'язанні проблем реформування вищої освіти повинно стати запровадження зрозумілої на ринку праці ступеневої освіти, яка узгоджується із форматом ступеневої освіти європейського простору вищої освіти - трициклічна система підготовки фахівців з вищою освітою: бакалавр, магістр, доктор філософії.

Головними завданнями вищих учбових закладів є підготовка висококваліфікованих фахівців, що володіють глибокими теоретичними знаннями і практичними навиками. Вища школа постійно удосконалює якість підготовки фахівців з урахуванням вимог сучасного виробництва, науки, техніки і культури, перспектив їх розвитку. В сучасний час система вищої освіти України знаходиться на шляху до інтеграції в європейську систему освіти.

Список використаної літератури:

1. Історія вищої освіти в Україні. <https://sites.google.com/site/osvitaukraieni123/novosti-sajta>.
2. Туркот Т.І. Основні педагогіки вищої школи. <https://studfile.net/preview/5129587/>.
3. Навчальний процес у вищій педагогічній школі: Навчальний посібник. За ред. академіка АПН України О.Г. Мороза. К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2001. 337 с.
4. Ніколаєв Є., Рій Г., Шемелинець І. Вища освіта в Україні: зміни через війну: аналітичний звіт. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2023. 94 с.
5. Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи: Монографія. За ред. І.А. Зязюна. К.: Віпол, 2000. 636с.
6. Закон України «Про освіту». Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст. 380. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
7. Закон України «Про вищу освіту». Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 37-38, ст. 2004. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
8. Заклади вищої освіти. https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/osv_rik/osv_u/vuz_u.html.
9. Реєстр суб'єктів освітньої діяльності. <https://registry.edbo.gov.ua/vishcha-osvita/80/>.

ТЕСТОВІ ФОРМИ ОЦІНКИ ЗНАНЬ В КРЕДИТНО-РЕЙТИНГОВІЙ СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

*Ладичук Д.О. – кандидат сільськогосподарських наук,
доцент кафедри гідротехнічного будівництва, водної та електричної інженерії,
Херсонський державний аграрно-економічний університет*

Стрімкий розвиток глобалізаційних та інтеграційних процесів породжує нові виклики в усіх сферах життєдіяльності суспільства і передусім – в освітній. В усіх цивілізованих країнах здійснюється інтенсивний пошук нових моделей розвитку освіти, нетрадиційних підходів до їх впровадження на основі інформаційних і телекомунікаційних технологій. Гостро постають питання про взаємозв'язок освітніх систем, що розвиваються на різних континентах, їх багатовимірність та порівнянність, а також забезпечення взаємного визнання їх продукту. Зрозуміло, що цим освітянським продуктом є конкретна людина, підготовлена до активної високопрофесійної діяльності в різних галузях промислового, сільськогосподарського виробництва і сфери послуг. Мова йде про головне – людський капітал, від духовних, морально-етичних і професійних якостей якого залежить майбутнє кожної держави [1].

Протягом останніх років дедалі ширшого застосування набувають тестові технології оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти з усіх дисциплін. Активно впроваджуються технології комп'ютерного тестування. Ці технології стали невід'ємною частиною навчального процесу, вони поширюються на поточний, проміжний і підсумковий контроль успішності здобувачів вищої освіти. Тестування проходить у спеціалізованих тестових класах із використанням власної системи проведення цього виду роботи. На сьогодні підготовлено велику кількість тестових завдань із дисциплін, що вивчаються. Це дає змогу формувати тести за всіма видами контролю, в тому числі і для контролю залишкових знань, якому в університетах приділяється особлива увага як одній із важливих частин системи комплексного контролю якості освіти. З цією метою створюються методики розробки тестів залишкових знань, проведення тестувань та об'єктивного оцінювання їх результатів. Відповідно до цього створюються умови для повноцінного використання сучасних інформаційних технологій у навчальному процесі. Розробляються методики створення дистанційних курсів із різних дисциплін поряд із значною кількістю навчальних курсів [2].

Реформування вищої освіти України в контексті професійного розвитку учасників освітнього процесу з інтеграцією в європейську освіту з метою оновлення вищої школи, при умові збереження вітчизняних традицій, ставить на вирішення багато складних питань і потребує істотно новітніх наукових підходів щодо методичного забезпечення навчального процесу через доступ до інформаційних ресурсів (зокрема, із застосуванням Інтернет, навчально-методичної літератури (зокрема, в електронній формі) тощо. В зв'язку з цим, комп'ютерні інформаційні технології займають значне місце в створенні навчального середовища для фахівців [3].

Застосування комп'ютерних технологій сприяє підвищенню рівня самоосвіти, мотивації навчальної діяльності і створює абсолютно нові перспективи для творчості, отримання й закріплення різних професійних навичок і відповідає соціальному замовленню, яке держава пред'являє до вищих навчальних закладів. Використання системи мультимедіа дає змогу об'єднати можливості комп'ютера і знання викладача для створення електронних підручників із мобільним доступом до інформації. Наявні в університетах мультимедійні технології відкривають реальні можливості для викладачів відмовитися від властивих традиційному навчанню рутинних видів викладацької роботи та значно активізувати пізнавальну діяльність здобувачів вищої освіти. Університети на сьогодні мають не тільки широкий доступ до зовнішніх інформаційних ресурсів завдяки Інтернету, а й власні бази даних та набір необхідних технологій роботи з ними. Широке використання засобів новітніх інформаційних технологій, розміщених на різних серверах у мережі Інтернет, істотно поглиблює зміст матеріалу, що вивчається в університеті, а застосування нетрадиційних методик навчання здійснює помітний вплив на формування практичних умінь і навичок здобувачів вищої освіти [4,5].

При проведенні педагогічного експерименту щодо впровадження кредитно-рейтингової системи організації навчального процесу у вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації, одним із елементів реалізації концептуальних засад модернізації навчально-наукового процесу сьогодні є розумна комп'ютеризація навчального процесу [6,7].

Одним із важливіших методів оцінки знань здобувачів вищої освіти є тести [8]. Найбільш актуальним завданням у цій сфері є розробка двох типів комп'ютерних тестів: за білетним та загальним типом. Основною відмінністю яких є те, що за білетним типом тестування, викладач за допомогою комп'ютерної програми формує різноманітні білети і може їх змінювати необхідну кількість раз. Комп'ютерні тести, що побудовані за загальним типом, для тестування використовують повний набір завдань, тільки він розсортировується кожен раз по різному. Програми розроблено в програмному середовищі Microsoft Access, що є новітньою версією

СУБД, яка має розширені можливості створення і ведення баз даних різного призначення і Visual Basic for Applications - складових Microsoft Office різних версій.

При створенні комп'ютерних тестів виходили з того, що якісний тест повинен задовольняти таким вимогам: валідність, надійність, простота. При цьому валідність оцінювали за функціональністю, змістовністю, прогностичністю. В програмах застосовано широкий спектр тестових завдань: закриті (вибіркові - одновибіркові, багатовибіркові, вибірково-впорядковуючі; на відповідність - перехресні, порівняння та протиставлення, запитання з множинними відповідями), відкриті (на доповнення та перелік).

Програми зручні в користуванні, легко засвоюються. Мають чотири напрямки роботи: „Навчання”, „Тестування”, „Загальна оцінка”, „Оцінка з дискусією”, „Інструкції”.

Робота в блоці „Навчання” за кожним тестовим завданням проходить в два етапи. На першому - ознайомлення з питанням і підготовка відповіді, на другому - самоконтроль. Передбачена можливість переходу на різні номери питань (перше, останнє, конкретне, наступне, попереднє).

За програмами другого блоку проходить тестування. В тестуванні білетного типу вводиться номер білету, який викликається з бази даних. В білеті може бути до 12 питань.

Передбачено виклик любого з питань, корекція своєї відповіді здобувачем вищої освіти. Текст у розділах завдання (інструкція, умова, перелік пропонованих відповідей) відрізняються за шрифтом, кольором, розміром. Текст змістовної частини умови записується великими літерами та інколи жирним шрифтом, варіанти відповідей мають окрему цифрову індексацію, друкуються маленькими літерами, розташовуються симетрично змістовної частини тестового завдання. До тестових завдань підключено словник термінів з конкретного предмету без пояснень. Тому при бажанні можливо перевірити правопис відповіді, щоб не було орфографічної помилки.

Перевірка правильності може проходити за коротким сценарієм та за аналізуючо-навчальним. При першому - видається на дисплей: прізвище, курс, група, рік проведення атестації, градації правильних та неправильних відповідей, загальна кількість правильних та їх процент, оцінка за національною шкалою та за шкалою ECTS (відсоток правильних відповідей - 90-100%, за національною шкалою - відмінно (5), за шкалою ECTS - „A”; 74-89%, добре (4), „BC”; 60-73%, задовільно (3), „DE”; 35-59%, незадовільно з можливістю повторного складання (2), „FX”; 1-34%, незадовільно з обов'язковим повторним курсом (2), „F” - відповідно). При цьому застосовується двоїчна система оцінки: за правильну відповідь - „1”, за невірну - „0”.

Якщо здобувач вищої освіти хоче детально продивитися своє тестування, він разом з викладачем заходить в блок „Оцінка з дискусією” та продивляється свій білет, але вже не тільки з своїми відповідями, а з еталонними (правильними) і, фактично, отримує можливість ще раз вивчити фрагмент навчального матеріалу. Після кожного іспиту викладач, при необхідності, переглядає структуру тестів.

Комп’ютерні програми розробляються з урахуванням психологічних особливостей тестування - прозорість (ознайомлення здобувачів вищої освіти з процедурою підготовки та тестування, готуються методичні поради „Як працювати з комп’ютерними тестами”, вільний доступ до програм); завдання в комп’ютерних тестах розташовані за принципом „зростання складності”; конфіденційності відповідей, максимально скорочено термін підрахунків індивідуальних оцінок.

Список використаної літератури:

1. Ничкало Н.Г. Розвиток професійної освіти в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів: монографія – К.: Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. – 125 с.
2. Інтеграція в європейський освітній простір: здобутки, проблеми, перспективи: Монографія / За заг. ред. Ф.Г. Ващука. – Ужгород: ЗакДУ, 2011. – 560 с.
3. Збірник нормативно-законодавчих документів "Реформа вищої освіти в контексті Болонської угоди". – Херсон:РВЦ "Колос", 2004. – 92 с.
4. Луговий В.І. Інтеграція в європейські простори вищої освіти і досліджень як складова геополітики України: успіхи і труднощі реалізації. *Геополітика України: історія і сучасність*: збірник наукових праць. Вип.1. – Ужгород: Ліра, 2009. – 312 с. – С.263.
5. Вахрущева Т.Ю. Інтерактивні технології навчання як засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності. *Нові технології навчання*. – К., 2007. – Вип.47. – С.64-69.
6. Практичні питання організації навчального процесу. – Херсон: РВЦ "Колос", 2004. – С. 8-18.
7. Вдосконалення навчального процесу. – Херсон: РВЦ "Колос", 2004. – 80 с.
8. Журавель В.Ф., Ільїн В.В., Кузнецов В.О., Сухарніков Ю.В. Рекомендована практика конструювання тестів професійної компетенції випускників вищих навчальних закладів/За загал. Ред. Ю.В. Сухарнікова. – К.: Аграрна освіта, 2000. – 38 с.

ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАЛЕЖНОСТІ ЗВОРОТНИХ СТРУМІВ В КРЕМНІЄВИХ ДІОДАХ ВІД ТЕХНОЛОГІЧНИХ ФАКТОРІВ

*Литвиненко В.М., кандидат технічних наук, доцент
Херсонський державний аграрно-економічний університет*

Постановка проблеми. Структурні дефекти, особливо декоровані домішками, негативно впливають на електричні параметри напівпровідникових приладів і інтегральних схем і їх надійність. Якість роботи напівпровідникових діодів також багато в чому залежать від стану їх поверхневого шару в області виходу на поверхню р-п переходу. Такі важливі характеристики діодів як величина зворотного струму і пробивна напруга р-п переходу в великій мірі визначаються обробкою поверхні. В технології напівпровідникових приладів для запобігання впливу структурних дефектів і домішок на зворотні характеристики кремнієвих діодів, розроблені методи зниження щільності структурних дефектів в активних областях діодів із застосуванням гетерування та методи запобігання впливу поверхневих ефектів на зворотні струми діодів [1-4]. Тому дуже важливо визначити причини деградації зворотних характеристик діодів для того, щоб ефективно використати в технології виготовлення діодних структур методи гетерування та методи поліпшення стану їх поверхні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інтенсивний розвиток мікроелектроніки, чітка тенденція до мініатюризації робочих елементів, створення новітніх перспективних, конструктивно складних приладів, а також необхідність наявності високоефективного промислового виробництва сучасних напівпровідникових приладів і інтегральних схем продовжують залишатися актуальними питання впливу структурних дефектів і поверхневих ефектів на параметри і відсоток виходу придатних приладів.

В сучасній технології виробництва напівпровідникових приладів для видалення структурних дефектів із активних областей приладів застосовують ефективні методи гетерування. Гетерування - процес витягування домішок з різних частин монокристалів в області їх стоку. Такими областями в кристалі можуть служити, для прикладу, райони скупчення дефектів, які вводяться в кристал спеціальними способами.

Одним з таких методів являється метод створення внутрішнього гетеруючого шару, локалізованого поблизу активних областей приладів [5], який оснований на впровадженні середніх доз іонів H^+ , He^+ . В процесах проведення наступних високотемпературних технологічних операцій (наприклад, термічного окислення, дифузії і ін.) небажані домішки із активних областей приладів дифундують в область внутрішнього гетера і захоплюються нею. Окрім того наявність

внутрішнього гетера дає можливість зменшити розміри структурних дефектів в кремнії (наприклад, окислювальних дефектів упакування) або повністю їх ліквідувати.

В роботі [6] запропоновано метод гетерування з використанням кластерів атомів нікелю. Для утворення гетеруючої області зразки кремнію легувались з напиленого металічного шару нікелю за температури 1200°C на протязі 15-60хв. Стан кластерів контролювався за допомогою електронного мікроскопа. Було показано, що створена в решітці кремнію область з утвореними кластерами нікелю має гетеруючу властивість і дає можливість видаляти з активних областей приладів швидкодіфундуючі домішки, а також атоми кисню, які стимулюють генерацію рекомбінаційних центрів і термодефектів.

Для кількісного опису процесу гетерування домішки заліза n^{+} - шаром та p^{-} - шаром в кремнії розроблена математична модель [7], яка описується системою диференціальних рівнянь, що дозволяють визначити концентрацію домішки, що гетерується, з урахуванням процесів дифузії домішки в гетеруючий шар і її преципітації в об'ємі зразка. Використовуючи порівняння експериментальних даних з результатами розрахунків на основі розробленої моделі, показано, що основним механізмом гетерування генераційно-рекомбінаційних центрів при дифузії фосфору є формування іонних пар $P^{+} - Fe^{2-}$. При дифузії бору основним гетером є шар боросилікатного скла. Визначені залежності ефективності гетерування від параметрів процесу.

Проведено дослідження поверхневих станів на межі розділу Si - SiO₂ [8]. Для дослідження було використано структуру метал – діелектрик – напівпровідник. Зокрема, досліджували структуру Mo – SiO₂ – Si. Відомо, що іони натрію призводять до ряду ефектів, серед яких утворення центрів захоплення для електронів в SiO₂ і індукування електронних поверхневих станів на межі розділу Si - SiO₂. Встановлено [8], що в перехідній області діоксид кремнію - кремній має місце нейтралізація заряду рухливих іонів електронним зарядом внаслідок термоелектронної польової емісії із зони провідності кремнію.

Формування цілей тез. У літературі розглядаються механізми протікання зворотних струмів в кремнієвих р-п структурах, пов'язані з впливом на зворотний струм р-п структур окремих чинників. У зв'язку з цим, метою даної роботи є розробка узагальненої методики встановлення механізмів протікання зворотного струму в діодних структурах, в якій враховується вплив таких основних чинників на зворотні струми діодів, як ось: електрично активних структурних дефектів (дислокацій і окислювальних дефектів упакування), домішок тяжких металів, поверхневих ефектів тощо.

Основна частина. Основи теорії встановлення механізму зворотного струму в кремнієвих діодних структурах полягають в наступному. У загальному випадку зворотний струм кремнієвого діода залежить від зворотної напруги за статичним законом:

$$I_{зв} = A \cdot U_{зв}^n, \quad (1)$$

де A - константа; n - показник залежності зворотного струму діода від зворотної напруги.

Взявши логарифми від обох частин вираження (1), отримаємо

$$\ln I_{зв} = \ln A + n \ln U_{зв}. \quad (2)$$

Для знаходження n проведемо диференціювання вираження (2) за $\ln U_{зв}$:

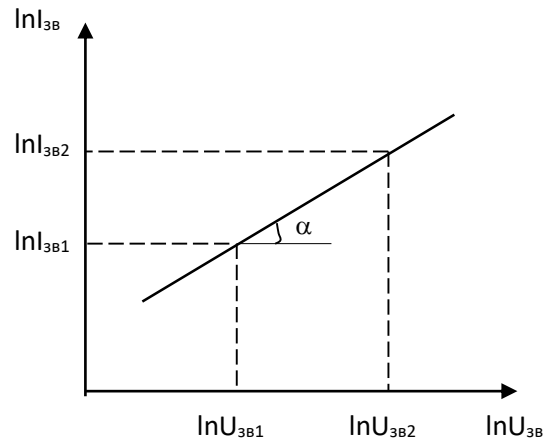
$$n = \frac{d \ln I_{зв}}{d \ln U_{зв}}. \quad (3)$$

Перейдемо від відношень похідних до відношень збільшень, тоді (3) прийме вигляд:

$$n = \frac{\Delta \ln I_{зв}}{\Delta \ln U_{зв}} = \frac{\ln I_{зв1} - \ln I_{зв2}}{\ln U_{зв1} - \ln U_{зв2}}. \quad (4)$$

В залежності від того, які механізми протікання зворотного струму переважають у р-п-переході діода, нахил кривої залежності $\ln I_{зв}$ від $\ln U_{зв}$ буде різним.

Таким чином, побудувавши пряму залежності $\ln I_{зв}$ від $\ln U_{зв}$ можна по її нахилу визначити значення показника n і тим самим установити можливий механізм проходження зворотного струму в діоді (рис.1). З рис. 1 видно, що $n = \operatorname{tg} \alpha$.

Рисунок 1 – Зворотна гілка ВАХ варикапа в логарифмічних координатах

Для проведення досліджень були використані структури кремнієвої варикапної матриці КВС 111, відбраковані у виробництві заводу напівпровідникових приладів після різних технологічних операцій по причині завищеного рівня зворотних струмів (критерій придатності варикапних структур: $I_{зв} \leq 1 \text{ мкА}$ при $U_{зв} = 30 \text{ В}$). Структури досліджуваних варикапів були

виготовлені за планарно-епітаксальною технологією [9], а омичний контакт був сформований на основі нікелю.

На структурах варикапів з аномально високими значеннями зворотних струмів проводилися металографічні дослідження їх кристалічної структури за допомогою селективного травлення структур в реактиві Сіртла, а також вивчались властивості поверхні р-п переходу. На пластинах, відбракованих після високотемпературних технологічних операцій, були виявлені дислокації та окислювальні дефекти упакування, а на пластинах, відбракованих після технологічної операції «Відпал нікелевого контакту в інертному середовищі», - дефекти упакування, декоровані нікелем.

На варикапних структурах з високим рівнем зворотних струмів, в структурі яких були відсутні структурні дефекти, проводились дослідження поверхневих ефектів. За допомогою методу динамічного конденсатора [10] було проведено вимірювання поверхневого заряду в захисному шарі плівки SiO₂. Було встановлено, що дані варикапні структури мають поверхневий заряд Q_{ss} в межах від 6·10⁻¹⁰ Кл до 8·10⁻¹⁰ Кл, що може бути причиною завищеного рівня струмів поверхневого витоку [10]. Крім того за допомогою методу DLTS [11] в області об'ємного заряду р- п переходу деяких варикапних структур були виявлені глибокі локальні центри, що відповідають атомам нікелю (тобто мало місце декорування атомами нікелю структурних дефектів в кремнії).

Використовуючи отримані експериментальні дані і приведену вище методику, була встановлена залежність величини коефіцієнта n від механізму протікання зворотного струму у варикапі (див. табл.1).

Таб. 1. Залежність коефіцієнта n від механізму зворотного струму у кремнієвому варикапі

Значення коефіцієнта n	Можливий механізму зворотного струму у варикапі
0,5 - 0,65	Режим генераційного струму ОПЗ в об'ємі р- п переходу (бездефектний діод).
0,7 - 1,1	а) Додаткова генерація носіїв струму в каналі поверхневої провідності; б) Додаткова генерація носіїв струму на поверхні ОПЗ р- п переходу і нейтральних областей.
1,2 - 1,6	Додаткова генерація носіїв струму в ОПЗ р-п переходу через локальні рівні в забороненій зоні кремнію, які створюються електрично активними структурними дефектами.
1,7 - 6	Додаткова генерація носіїв струму в ОПЗ р-п переходу через локальні рівні в забороненій зоні кремнію, які створюються структурними дефектами, декорованими домішками тяжких металів.

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків. Досліджено причини деградації зворотних характеристик структур кремнієвого варикапа в технологічному процесі

його виготовлення. Встановлено, що причиною аномально високого рівня зворотних струмів варикапа являються структурні дефекти в його активних областях та поверхневі ефекти. Розроблено методику встановлення механізму протікання зворотного струму в кремнієвих діодних структурах за нахилом зворотної гілки їх вольт-амперної характеристики. В подальшому автор планує провести аналогічні дослідження в технології виготовлення напівпровідникових діодів, що виготовляються на основі германію.

Список використаної літератури:

1. Литвиненко В.М., Вікулін І.М. Вплив властивостей поверхні на зворотні характеристики напівпровідникових приладів. Вісник ХНТУ, 2018, т.64, №1, с.46-56.

2. Литвиненко В.Н., Богач Н.В. Дефекты и примеси в кремнии и методы их геттерирования. Вісник ХНТУ, 2017, т. 60, №1, с. 32–42.

3. Бохан Ю.И., Каменков В.С., Толочко Н.К. Доминирующие факторы лазерного геттерирования кремниевых пластин. Физика и техника полупроводников, 2015, т. 49, вып. 2, с. 278-282.

4. Пилипенко В. А., Горушко В. А., Петлицкий А. Н. и др. Методы и механизмы геттерирования кремниевых структур в производстве интегральных микросхем. Технология и конструирование в электронной аппаратуре, 2013, № 2–3, с. 43–57.

5. Харченко В.А. Геттеры в кремнии. Известия высших учебных заведений. Материалы электронной техники, 2018, т. 21, № 1, с. 5–17.

6. Бахадирханов М.К., Исмаилов Б.К. Геттерирующие свойства кластеров атомов никеля в решетке кремния. Приборы, 2020, т. 240, № 6, с. 44–48.

7. Якимов Ю.А., Климанов Е.А. Моделирование процессов геттерирования генерационно-рекомбинационных центров в кремнии при диффузии фосфора и бора. Прикладная физика, 2015, № 5, с.15-20.

8. Золочевский Ю.Б., Романов В.П., Соколов А.Ю. Исследование нейтрализации заряда подвижных ионов в области межфазовой границы диоксид кремния – кремний структуры Mo – SiO₂ – Si. Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований, 2016, № 6-4, с. 651-656;

9. Павлов С.В., Войцеховська О.В. Технологія мікроелектронних засобів. Вінниця, ВНТУ, 2017, 169 с.

10. Горшков А.П., Тихов С.В. Физика поверхности полупроводников. Нижний Новгород, Нижегородский госуниверситет, 2013, 101 с.

11. Воробьев Ю.В., Добровольский В.Н., Стриха В.И. Методы исследования полупроводников. Киев, Выща школа, 1988, 232 с.

СТРАТЕГІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У АГРАРНИХ УНІВЕРСИТЕТАХ

Насакіна С. В.¹, Маєв А. П.²

¹кандидат філологічних наук, доцент кафедри суспільно-гуманітарних наук

²кандидат наук з державного управління, старший викладач кафедри суспільно-гуманітарних наук
Одеський державний аграрний університет, Одеса, Україна

Постановка проблеми. Серед одних з основних рис сучасної вищої освіти в Україні в сучасних умовах є, по-перше, швидкість навчання завдяки прискореному розвитку діджиталізації освіти, по-друге, навчання у дистанційному форматі, що вимагає від викладача значно більших зусиль для пояснення матеріалу та комунікації зі студентами під час занять. Проблематика дистанційного навчання як у середній, так і вищій школі України стали найбільш обговорюваними темами останніх років. Українські науковці вважають, що «мережні технології, діджиталізація відкривають нові можливості для вчителів, їх самовдосконалення, особистісного та професійного зростання. Змінюється і характер навчальних закладів, вони стають відкритими, обмінюються інформаційними й інтелектуальними ресурсами» [2, с. 34-35]. На сьогоднішній день існує велика кількість Інтернет-ресурсів, за допомогою яких викладачі іноземних мов можуть створити високо якісний контент своїх практичних курсів. Сучасні викладачі, враховуючи світовий досвід, працюючи в умовах дистанційного навчання, постійно підвищують свій професійний рівень. Тому **метою** нашого дослідження є з'ясувати та обґрунтувати стратегії дистанційного навчання англійської мови у аграрних університетах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проведений у рамках дослідження аналіз наукової літератури з різних напрямків показав високу зацікавленість дослідників до питань дистанційного навчання в освітньому процесі. Аналіз науково-методичної літератури дає змогу визначити, що джерельною базою для нашої розвідки є роздуми таких науковців як (Л.В. Добровольська, Д.М.Добровольська, В.В. Олійник, П. В. Стефаненко, О. Товканець та інші).

Виклад основного матеріалу. Особливість викладання іноземних мов у немовних вищих навчальних закладах полягає у тому, що з одного боку здобувачі мають обмежену кількість годин у курсі вивчення іноземної мов, з іншого – здобувачі мають досягти певного рівня з іноземної мови, що передбачає значну кількість годин для самостійної роботи. Поняття дистанційне навчання науковці тлумачать як кореспондентна освіта, домашнє навчання, самостійне навчання, зовнішнє навчання, безперервне навчання, самонавчання тощо. Різноманітність існуючих визначень термінів **дистанційного навчання** свідчить про багатоаспектність цього терміна й

незавершеність у його вивченні. Як робоче визначення міждисциплінарного підходу в нашій роботі ми будемо розуміти, «сукупність технологій, що забезпечують тим, хто навчається, основний обсяг досліджуваного матеріалу; інтерактивну взаємодію студентів і викладачів під час навчання, надаючи студентам можливість самостійно опрацювати та засвоювати необхідний матеріал, а також здійснювати контроль» [1, с. 17].

Виділяють синхронне навчання та асинхронне навчання. Синхронне навчання - це такий тип навчання, коли здобувачі та викладач взаємодіють одночасно, хоча можуть знаходитись як у різних регіонах України, так і в різних країнах світу (лекції, вебінари, кваліфікації, різні форми неформальної освіти, практичні заняття, проведення іспитів та заліків онлайн). Асинхронне дистанційне навчання – це такий вид дистанційного навчання, при якому здобувачі вищої освіти мають можливість прослухати лекцію, вебінар, практичний семінар у записі, та опрацювати самостійно, надіславши викладачу виконані завдання після ознайомлення з навчальним матеріалом. Такий тип дистанційного навчання вимагає більшої дисциплінованості від здобувачів, бо фактично, більш схоже на самонавчання. Відзначимо, що в Одеському державному аграрному університеті працюють обидві форми дистанційного навчання, що допомагає здобувачам і викладачам не зупиняти процес навчання ні за яких обставин.

Науковці виділяють як позитивні, так і негативні риси дистанційного навчання. Серед позитивних рис виділяють гнучкість, паралельність, велику аудиторію, економічність, технологічність, соціальну рівність, інтернаціональність, нову роль викладача, позитивний вплив на студента (учня, слухача), якість [1, с.17]. Серед негативних рис можна назвати залежність навчального процесу від якісної роботи інтернету, а також на думку дослідників, «кількість і швидкість змін потоку інформації викликає певні психологічні проблеми» [2, с.17].

Розглянемо навчання англійської мови у форматі формальна-неформальна освіта. Серед сучасних науковців немає єдиного трактування поняття *неформальна освіта*. На нашу думку, дефініція Шапочкіної О.В. може бути використаною у нашій статті як універсальна дефініція *неформальної освіти* як для викладачів, так і для здобувачів вищої освіти, а саме, це складова системи неперервної професійної освіти, самостійно мотивованого виду діяльності, який пов'язаний із осмисленим вибором особистістю різноманітних форм організації навчання, спрямованих на саморозвиток і професійне вдосконалення, опанування додаткових компетенцій [4, с.7].

Відзначимо, що в Україні останнім часом під впливом змін у дистанційно-інформаційному навчанні здійснено важливі заходи спрямовані на реалізацію державної політики щодо

затвердження порядку визнання результатів неформальної та інформальної освіти. Варто зазначити, що згідно Наказу Міністерства освіти і науки України від 8 лютого 2022 року Про затвердження Порядку визнання у вищій та фаховій передвищій освіті результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти, «Заклади освіти (наукові установи) впроваджують процедури забезпечення якості визнання результатів неформального та інформального навчання як складові системи внутрішнього забезпечення якості освіти» [3]. Як результат цього наказу, вищі навчальні заклади розробили положення про визнання результатів неформального та інформального навчання, які регламентують порядок визнання шляхом валідації результатів такого навчання.

Серед дистанційного навчання з англійської мови у формальній освіті слід назвати систему MOODLE (Modular Object Oriented Distance Learning Environment), якою користуються викладачі та здобувачі Одеського державного аграрного університету, у якій студент (магістр або аспірант) має можливість дистанційно, ознайомитися з навчальним матеріалом, представленим у вигляді тексту, відео, презентації, електронного навчального посібника тощо, виконати завдання та відправити його на перевірку, пройти електронне тестування, консультацію з викладачем онлайн, як у синхронному, так і у асинхронному форматі. Викладач може створювати електронні навчальні курси, надсилати повідомлення студентам, розподіляти, збирати та перевіряти завдання, вести електронні журнали обліку оцінок та відвідування, здобувачі мають можливість оцінити курс, висловити свою думку, задати запитання, якщо щось було незрозуміло.

Для успішного впровадження неформальної освіти важливим є вирішення питання вибору навчальної онлайн платформи. З досвіду організації дистанційного навчання з англійської мови аспекті неформальної освіти в Одеському державному аграрному університеті, відзначимо користування ресурсами платформ онлайн-навчання, заснованої викладачами Стенфордського університету «Coursera», та української безоплатної платформи онлайн-освіти «Prometheus», яка була створена у 2014 році та надає безкоштовну можливість університетам, провідним викладачам і компаніям-лідерам публікувати та розповсюджувати освітні курси. Успішне завершення одного з курсу названих вище платформ дасть змогу отримати електронний сертифікат, який підтверджуватиме здобуті знання. Серед курсів є курси англійської мови, при проходженні яких здобувачу можуть бути зараховані певні модулі з курсу формальної освіти.

Висновки. Рух України до наукової європейської спільноти потребує певних змін у викладанні іноземних мов і тому ефективним є поява таких форм у системі сучасної вищої освіти як дистанційна освіта. Поєднання формальної та неформальної освіти у форматі дистанційного

навчання залучає здобувачів у неперервну освіту, що є характерним напрямком у системі навчання Європейського Союзу. Уважаємо, що вивчення англійської мови у закладах вищої освіти у форматі системи формальна-неформальна освіта допоможе сформувати компетентнісні характеристики сучасного конкурентоспроможного фахівця у аграрній галузі.

Список використаної літератури:

1. Бак М. Інформатизація як закономірність модернізації освіти в епоху глобалізації (україно-польські студії: компаративний аналіз): автореф. дис. ... д-ра. філософських наук: 09.00.10. Київ, 2016. 38 с.

2 Кочубей Н. Діджиталізація освіти: між свободою самовираження та небезпекою втрати себе. Колективна монографія. Освіта майбутнього: концепції, методи, підходи: колективна монографія. Київ, 2020. С. 30 –36.

[URL:https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/15957](https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/15957)

3. Наказ Про затвердження Порядку визнання у вищій та фаховій передвищій освіті результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти № 13008.02.2022 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0328-22#Text>

4. Шапочкіна О.В. Сучасні тенденції розвитку неформальної освіти майбутніх учителів Німеччини. Рукопис. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 теорія і методика професійної освіти. Київський університет імені Бориса Грінченка, Київ, 2012. 22 с.

ШЛЯХИ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

*Плачинда Тетяна Степанівна, доктор педагогічних наук, професор,
Херсонський державний аграрно-економічний університет*

Постановка проблеми. Одним із найпотужніших перевірених засобів сталого розвитку країни є якісна освіта. Підтримавши Резолюцію Генеральної Асамблеї ООН «Перетворення нашого світу: Порядок денний в області сталого розвитку на період до 2030 року», Україна реалізує Ціль 4: «Забезпечити всеохоплюючу та справедливу якісну освіту, заохочувати можливості навчання протягом усього життя для всіх». Одним із шляхів досягнення даної мети є підвищення рівня кваліфікації викладачів закладу вищої освіти (далі – ЗВО). Метою підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників є їх професійний розвиток відповідно до державної політики у галузі освіти та забезпечення якості освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вознюк О. В. та Дубасенюк О.А. у своєму дослідженні наголошують, що кризові цивілізаційні зміни докорінно змінюють роль педагога у сучасному суспільстві, змінюючи його особистісні детермінанти, коли особливої актуальності набуває положення, що «тільки особистість може навчити і виховати особистість». За таких умов особливого значення набувають особистісні якості педагога-фахівця. (Вознюк О. В., Дубасенюк О.А., 2010).

Мірошник С.І. розглянула концептуальні підходи, які на її думку, є провідними в організації професійного розвитку педагогічних працівників у сучасності, а саме: особистісний, орієнтований, андрогогічний, акмеологічний, компетентнісний (Мірошник С. І., 2016).

Колектив науковців обґрунтував теоретичні та методичні засади професійної освіти фахівців і відобразив ціннісно-орієнтовані моделі професійного розвитку особистості сучасного фахівця (Професійна освіта, 2018).

Проте, в умовах трансформації вітчизняної освіти, що обумовлені глобалізаційними змінами, залишається актуальним питання пролонгованого професійного розвитку викладача ЗВО.

Метою тез є акцентування на необхідності й означення можливих шляхів підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладу вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах євроінтеграції викладач ЗВО в своєму мисленні та діяльності повинен поєднати різні форми практики, ціннісні та смислові

орієнтири. Надзвичайно мобільне й динамічне суспільство вимагає, щоб особистість була готова до неординарної думки, уміла обстоювати власну позицію, при цьому співіснувати з іншими особами, які відрізняються поглядами, переконаннями, культурою, традиціями тощо. У цьому контексті важливою умовою для особистого та професійного розвитку викладача ЗВО є його пролонгований розвиток.

Наразі існує безліч можливостей для професійного розвитку та вдосконалення власної компетентності викладачів ЗВО. Педагогічні і науково-педагогічні працівники можуть підвищувати кваліфікацію за різними формами та видами. Формами підвищення кваліфікації є інституційна (очна (денна, вечірня), заочна, дистанційна, мережева), дуальна, на робочому місці, на виробництві тощо. Також, форми підвищення кваліфікації можуть поєднуватись.

Основними завданнями підвищення кваліфікації є:

- ✓ вдосконалення раніше набутих та/або набуття нових компетентностей у межах професійної діяльності або галузі знань з урахуванням вимог відповідного професійного стандарту (у разі його наявності);
- ✓ набуття досвіду виконання додаткових завдань та обов'язків у межах спеціальності та/або професії, та/або займаної посади;
- ✓ формування та розвиток цифрової, управлінської, комунікаційної, невідної, інклюзивної, мовленнєвої компетентностей тощо.

Основними видами підвищення кваліфікації є: стажування; участь у семінарах, практикумах, тренінгах, вебінарах, майстеркласах тощо; участь у програмах академічної мобільності, наукове стажування, самоосвіта, здобуття наукового ступеня, вищої освіти, тощо.

Педагогічні та науково-педагогічні працівники самостійно обирають конкретні форми, види, напрями та суб'єктів надання освітніх послуг з підвищення кваліфікації.

Суб'єктом підвищення кваліфікації може бути заклад освіти (його структурний підрозділ), наукова установа, інша юридична чи фізична особа, у тому числі фізична особа – підприємець, що провадить освітню діяльність у сфері підвищення кваліфікації педагогічних та/або науково-педагогічних працівників. Педагогічні та науково-педагогічні працівники можуть підвищувати кваліфікацію у різних суб'єктів підвищення кваліфікації.

Варто зауважити, що програма підвищення кваліфікації має бути затверджена суб'єктом підвищення кваліфікації та повинна містити інформацію про її розробника (розробників), найменування, мету, напрям, зміст, обсяг (тривалість), що встановлюється в годинах та/або в

кредитах ЄКТС, форму (форми) підвищення кваліфікації, перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться/набуватимуться (загальні, фахові тощо).

Програма також може містити інформацію про:

- ✓ розподіл годин за видами діяльності (консультація; аудиторна, практична, самостійна і контрольна робота тощо);
- ✓ особу (осіб), які виконують програму (рівень вищої освіти, категорія, науковий ступінь, педагогічне/вчене звання, місце та/або досвід роботи тощо);
- ✓ строки виконання програми;
- ✓ місце виконання програми (за місцезнаходженням суб'єкта підвищення кваліфікації та/або за місцезнаходженням замовника тощо), очікувані результати навчання;
- ✓ вартість (у разі встановлення) або про безоплатний характер надання освітньої послуги;
- ✓ графік освітнього процесу;
- ✓ мінімальну та максимальну кількість осіб в групі;
- ✓ академічні, професійні можливості за результатами опанування програми;
- ✓ можливість надання подальшої підтримки чи супроводу;
- ✓ додаткові послуги (організація трансферу, забезпечення проживання і харчування, перелік можливих послуг для осіб з інвалідністю тощо);
- ✓ документ, що видається за результатами підвищення кваліфікації тощо.

За результатами проходження підвищення кваліфікації педагогічним та науково-педагогічним працівникам видається документ про підвищення кваліфікації, технічний опис, дизайн, спосіб виготовлення, порядок видачі й обліку якого визначається відповідним суб'єктом підвищення кваліфікації.

Одним зі шляхів професійного розвитку викладача ЗВО є стажування. Інтеграційні зміни додатково надають можливість вітчизняним науково-педагогічним працівникам пройти стажування як у ЗВО України, так і за кордоном. Стажування здійснюється за індивідуальною програмою, що розробляється і затверджується суб'єктом підвищення кваліфікації. Індивідуальна програма стажування повинна містити інформацію про її обсяг (тривалість) та очікувані результати навчання. Індивідуальна програма стажування може містити також іншу інформацію, що стосується проходження стажування педагогічним та/або науково-педагогічним працівником. Обсяг підвищення кваліфікації шляхом участі педагогічного або науково-педагогічного працівника у програмі академічної мобільності зараховується в межах визнаних результатів

навчання, та обчислюється кредитами ЄКТС. Наукове стажування науково-педагогічних працівників закладів вищої і післядипломної освіти, що здійснюється відповідно до статті 34 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», може бути визнане вченими радами відповідних закладів як підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників.

Безперечно важливим шляхом професійного розвитку викладача є самоосвіта. Наразі є чимало ресурсів для самостійного підвищення кваліфікації та здобуття тих чи тих професійних компетентностей. Найбільшою платформою онлайн-освіти в Україні є Prometheus (<https://prometheus.org.ua/>). Дана платформа налічує більше 300 онлайн курсів, які розподілені за темами, наприклад: ІТ, громадянська освіта, гуманітарні науки, особистий розвиток, освіта, проєктний менеджмент тощо (Рис. 1).

Ще одним суб'єктом підвищення кваліфікації в Україні є національна освітня платформа Всеосвіта (<https://vseosvita.ua/>), метою якої є надати якомога більше корисної інформації для суб'єктів освітньої діяльності (як викладачам, так і здобувачам освіти). Дана платформа налічує більше 760 вебінарів, 575 тис різноманітних матеріалів, 190 онлайн-курсів тощо (Рис. 2).

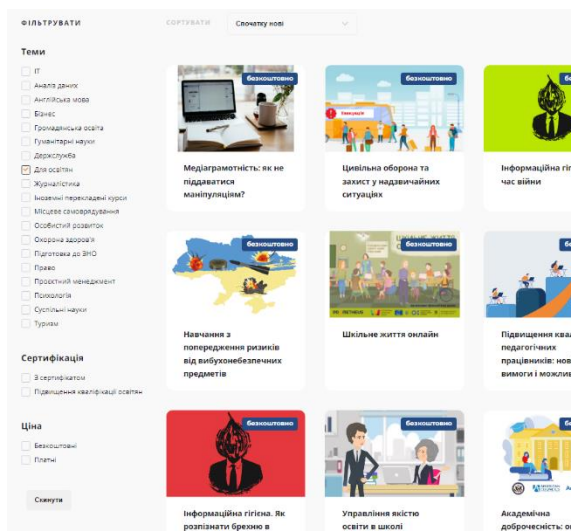

Рисунок 1. Каталог курсів Prometheus

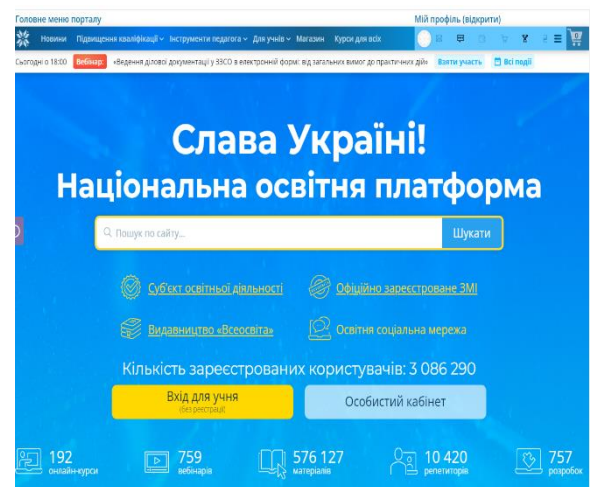

Рисунок 2. Національна освітня платформа Всеосвіта

Державна наукова установа Інститут модернізації вищої освіти (<https://imzo.gov.ua/>) надає послуги щодо підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників закладів освіти і установ (Рис. 3).

Інститут модернізації вищої освіти пропонує підвищення кваліфікації науково-педагогічним працівникам за наступними освітніми програмами: «Інноваційні технології в освіті», « тощо.

Зазначимо, що вимогою до науково-педагогічних працівників ЗВО України є підвищення своєї кваліфікації не рідше *одного разу на п'ять років*. Вчені ради ЗВО самостійно визначають організаційні питання планування та проведення підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників, які працюють у таких закладах за основним місцем роботи.

Результати підвищення кваліфікації враховуються під час проведення атестації педагогічних працівників закладів освіти, а також під час обрання на посаду за конкурсом чи укладення трудового договору з науково-педагогічними працівниками таких закладів. Результати підвищення кваліфікації не потребують визнання вченою радою. Обсяг підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників закладів освіти протягом п'яти років не може бути меншим ніж шість кредитів ЄКТС.

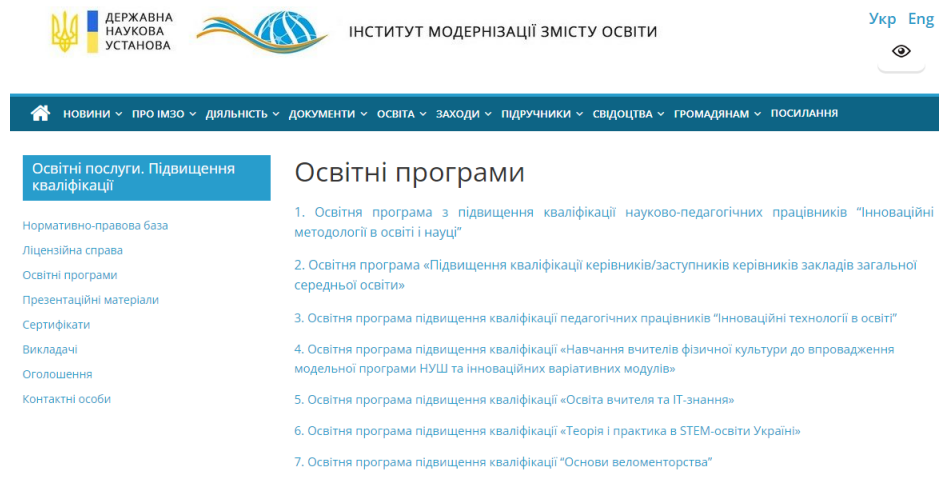

Рисунок 3. Інститут модернізації вищої освіти.

Окремі види діяльності педагогічних та науково-педагогічних працівників (участь у програмах академічної мобільності, наукове стажування, самоосвіта, здобуття наукового ступеня, вищої освіти) можуть бути визнані як підвищення кваліфікації. Процедура зарахування окремих видів діяльності, їх результатів та обсяг підвищення кваліфікації педагогічних та науково-

педагогічних працівників закладів вищої освіти визначаються вченими радами відповідних закладів освіти.

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків. Отже, важливою складовою професійної педагогічної діяльності викладача закладу вищої освіти є його пролонговане підвищення кваліфікації, у тому числі самоосвіта та самовдосконалення. Означені шляхи підвищення кваліфікації науково-педагогічного складу ЗВО надають можливість педагогам постійно оновлювати власні знання та здобувати необхідні для професійної діяльності компетентності.

Перспективами подальших досліджень є означення ролі закордонного стажування для науково-педагогічних працівників ЗВО України.

Список використаної літератури:

1. Вознюк О. В., Дубасенюк О. А. (2010) Інтегративний підхід до професійного розвитку особистості педагога в умовах цивілізаційних змін. Науковий часопис НПУ імені М. М. Драгоманова. К., Вип. 12 (22). С. 17–20. (Серія 16 «Творча особистість»). URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/12087058.pdf> (дата звернення 07.04.2023)
2. Мірошник С. І. (2016) Професійний розвиток педагога: сучасні підходи. Народна освіта. Вип. 2. С. 13-18 URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=4133 (дата звернення 07.04.2023)
3. Професійна освіта: андрагогічний підхід: монографія / кол. Авторів, за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир: Вид. О. О. Євнюк, 2018. 452 с.

АКТУАЛЬНІСТЬ ВИВЧЕННЯ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

*Ремська Юлія Сергіївна, викладач ВСП «Івано-Франківський фаховий коледж
Львівського національного університету природокористування»
remskayulia@ukr.net*

Анотація. У статті розглянуто актуальність вивчення іноземних мов у сучасному світі. Описано вплив вивчення іноземної мови на розвиток людини, розширення кола спілкування. Також визначено переваги вивчення іноземної мови при працевлаштування.

Ключові слова: іноземна мова, працевлаштування, комунікація, діалог, культурний розвиток.

Annotation. The article considers the relevance of learning foreign languages in the modern world. The impact of learning a foreign language on human development and expanding the circle of communication is described. The advantages of learning a foreign language for employment are also determined.

Keywords: foreign language, employment, communication, dialogue, cultural development.

Вступ. Останні десятиліття активне вивчення іноземних мов породжує захоплену зацікавленість. У зв'язку з цим відзначається зростаюча роль іноземних мов як інструмент впливу на дії та мислення людей. У тісному взаємозв'язку з глобалізацією окремих держав і всього суспільства в цілому, радикально змінилася роль іноземної мови в системі навчання, зі звичайного додаткового предмета він перетворився, не тільки в основний елемент сучасної системи освіти, а й у спосіб досягнення цілей.

Виклад інформації. На даний момент володіння іноземною мовою у повсякденному житті, у багатьох випадках і не одним, є важливим аспектом життя сучасної людини. Знання різних іноземних мов дозволяє мати можливість вивчити культуру інших держав, дізнатися про їх традиції, сприяє формуванню більшого словникового запасу, розвиває пам'ять, мислення та мовлення. Володіння знанням іноземної мови в наші дні – це перш за все одна з умов професійної компетенції фахівців [1].

Навички володіння іноземними мовами є необхідним елементом освіти успішних людей. Цей пункт зараз практично завжди присутній в анкетах відділів кадрів державних та приватних

організацій. Кандидати, які, крім рідної мови, знають ще хоча б одну, справляють сприятливіше враження на роботодавців. В даний час особистісний та професійний розвиток сучасної людини не може обійтися без вивчення іноземних мов. Здатність вести переговори з представниками різних культур формує розвиток кругозору і дозволяє мати можливість для підйому кар'єрними сходами в компанії, дає можливість завести корисні знайомства при цьому обмінюватися ресурсами та досягненнями між ними.

Для успішного розвитку як конкретно людини, і різних підприємств виникла потреба у контактах із представниками інших держав. У процесі інтеграції України у всесвітній економічний та культурний простір, зі збільшенням та високоякісною зміною світових стандартів вивчення іноземних мов стає одним із важливих завдань сучасної людини.

Іноземна мова дозволяє відкрити можливість для вільного спілкування та взаємодії людей різних національностей та культур. Знання іноземних мов зараз – це один із головних фундаментальних елементів, що формують життя успішної людини. Іноземна мова потрібна не тільки для того, щоб цілеспрямовано взаємодіяти в економіці та політиці, культурі та літературі, але й для розвитку людини загалом. Основний момент у вивченні іноземної мови – це необхідність зрозуміти та осягнути світосприйняття іншої країни, дослідивши її культуру мовою цієї країни, отримати можливість спілкування з людьми іншого менталітету та шанс на набуття нових знань у різних галузях пізнання.

Ступінь володіння іноземними мовами, особливо значуща для всієї підростаючої молоді, яка бажає в майбутньому мати шанс на отримання високооплачуваної роботи, це дозволить їм мати можливість доторкнутися до зовнішнього світу, покращити власні навички спілкування. Відповідно до проведеного дослідження, 76% українців упевнені в тому, що впевнене володіння іноземними мовами допомагає реалізувати себе в майбутньому, вчить толерантності та тренує пам'ять, а також є однією з найважливіших складових при їх працевлаштуванні, тому знати іноземну мову, на їхню думку, необхідно та обов'язково. Знання однієї іноземної мови дозволяє мати підвищені шанси на успішне працевлаштування на сьогоднішній день. Роботодавцю важливо розуміти наскільки корисним є співробітник, якому він надає робоче місце.

Іноземна мова в даному випадку є не тільки здатністю притаманною людині, але й умовою успішної взаємодії компанії та розвитку її в ній [2].

Спілкування іноземними мовами у широкому розумінні – це базові здібності спілкування рідною мовою іншої країни, можливість взаєморозуміння іноземних громадян та вираження своїх

думок, визначення понять, передача фактів не тільки в усній, а й у письмовій формі відповідно до побажань чи потреб людини.

Комунікації з людьми іноземними мовами вимагають присутності таких якостей, як терпіння та міжкультурне розуміння. Необхідні якості полягають у здатності розрізняти усні повідомлення, починати, підтримувати та завершувати бесіди, а також читати, відтворювати та створювати інформаційні тексти відповідно до бажань співрозмовника.

Особливе значення має культурна різноманітність, а також зацікавленість та допитливість щодо мов та міжкультурної взаємодії.

Кожна іноземна мова апріорі є історичною, державною та культурною цінністю, тому її включення до системи вищої освіти – необхідна вимога всього світового співтовариства. Іноземна мова, як і рідна мова людини, не існує окремо в суспільстві і не може бути окремо [3].

В даний час знання іноземної мови є одним з основних критеріїв при працевлаштуванні, а також є конкурентною перевагою перед іншими кандидатами на співбесіду. Тому не дивно, що багато хто сьогодні прагне освоїти не одну, а кілька іноземних мов. У зв'язку з цим багато фахівців, націлені на просування кар'єрними сходами, не втрачають можливості самостійно вивчити другу іноземну мову і навіть третю.

Раніше найбільш привабливими та потрібними для вивчення були такі іноземні мови як англійська, німецька, польська. В даний час істотно збільшився попит на китайську мову, у зв'язку з тим, що багато українських компаній співпрацюють з Китаєм. Однак багато компаній також активно набирають фахівців, які знають чеську або словацьку, а також володіють мовами скандинавської групи – фінською, шведською, норвезькою, датською. У багатьох корпораціях цінуються фахівці, які добре знають іврит, португальську, хінді.

Формування галузей сучасної світової економіки розвивається високими темпами. На даний період світове співтовариство у своєму розвитку перебуває на етапі постіндустріальної економіки, головну роль у якій займають інформаційні технології, комп'ютеризовані системи, високі виробничі технології та засновані на них інноваційні технології, інноваційні системи, інноваційна організація різних видів діяльності, сфера послуг.

Слід зазначити, що в цих галузях необхідно, щоб наші фахівці могли, по-перше, бути в курсі розвитку світових технологій та інновацій, але при цьому не витрачали час та кошти на створення аналогів, що вже існує в інших країнах.

По-друге, застосовували у розвитку нашої економіки все найбільш якісне та передове у світовій науці та техніці з найменшими для них витратами. У зв'язку з цим, іноземна мова стала необхідною для точного перекладу та застосування цих засобів.

Володіння іноземними мовами дозволяє нам мати багаті професійні якості, розширити свої інтелектуальні можливості та розвивати духовні можливості. Вивчаючи іноземну мову, ми змінюємося на краще, тому що можемо краще зрозуміти свою мову і порівняно з нею іноземну, вивчити зарубіжну культуру мовою оригіналу, зрозуміти свій народ. Володіючи, іноземними мовами, людина пізнає світ, будує відносини із співрозмовниками з інших країн, для них розкриваються нові горизонти, з'являються нові знайомства, вони набувають можливості розвивати комунікативні здібності та долучатися до світової культури.

Висновок. Вивчення мови стане ефективним лише у тому випадку, коли вона має відношення до справи, з якою взаємодіє сама людина. Розглядаючи та порівнюючи різні професійні ситуації, людина, що вивчає мову, пізнає цілий комплекс слів, стандартних фраз і виразів, які об'єднані в групу, так що кожен наступний вираз виявляється продовженням або висновком попереднього. Це дає шанс людині глибше і усвідомленіше зосередитися на тих складових іноземної мови, які відображають специфіку її професійної діяльності, тому процес вивчення може бути порівняно простим, легким та конкретним.

Список використаної літератури:

1. Попко І.А. Сучасні тенденції у викладанні іноземних мов у вищих навчальних закладах // Збірник наукових статей учасників Всеукраїнської науковопрактичної конференції „Лінгвометодичні концепції викладання іноземних мов у немовних вищих навчальних закладах України”. – Київ. – 2003. – С. 287-294.
2. Сікорська Л.О. Професійна спрямованість на уроках англійської мови.// Сучасні концепції викладання ін. мов у середній та вищій школі.: Матеріали міжвуз. наук. практ. конф. – Вінниця. – 2000. – С.123
3. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. – Cambridge University Press, 2001. – P.24

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

*Соломко Наталія, Олешко Михайло, Калініченко Анна,
викладачі вищої категорії, викладачі-методисти,
ВСП «Ніжинський фаховий коледж НУБіП України»*

Анотація. У статті розкриваються актуальні проблеми та перспективи розвитку професійної освіти. Визначено модернізацію за європейським зразком як один із головних напрямів її реформування з метою приведення вищої освіти до єдиних стандартів та критеріїв. У статті обґрунтовано положення про те, що професійна підготовка майбутнього фахівця – це педагогічний процес професійної освіти, результатом якого є формування його готовності до трудової діяльності. Розглянуто компетентність як характеристику, що дається людині унаслідок оцінки ефективності її дій, спрямованих на вирішення певного кола значущих для даного співтовариства завдань. Обґрунтовано компетентнісний підхід як провідний у системі професійної освіти майбутнього фахівця. Визначаються стратегічні підходи до вирішення проблем професійної освіти, її ролі і місця в системі розвитку національної освіти в умовах ринку праці [1].

Постановка наукової проблеми та її значення. В умовах глобалізації та європейської інтеграції стрімко змінюються суть, характер, а також структура професійної освіти і навчання (ПОН). Головні напрями цієї освітньої підсистеми в країнах Європейського Союзу (ЄС) визначено в Концепції і Стратегії освіти упродовж життя, яка базується на шести ключових положеннях: нові базові уміння; збільшення інвестицій у розвиток людських ресурсів; інновації у викладанні і навчанні; оцінка навчання, включаючи неформальне та інформальне навчання; розвиток профорієнтації і консультування з питань професійної освіти; наближення навчання до тих, хто прагне навчатися..

Для усвідомлення ретроспективи та сучасного стану розвитку сфери професійної освіти і навчання (ПОН) у країнах Європейського Союзу, специфіки наднаціональної політики Європейського Союзу, її еволюції та пріоритетів, виявлення адаптаційного потенціалу досвіду та кращих практик у модернізації даної сфери для України важливим є аналіз загального контексту, в якому відбувається розвиток сфери ПОН, та який, у свою чергу, визначає закономірності та внутрішню логіку її розвитку. З цією метою було проаналізовано вплив сучасних чинників на розвиток ПОН у країнах ЄС. Для комплексної характеристики сукупності найбільш значущих чинників впливу було використано інструмент PEST – аналіз, який дає змогу визначити вплив зовнішніх, по відношенню до сфери ПОН, чинників, які, з одного боку, знаходяться поза сферою

її контролю, а з іншого - безпосередньо впливають на вибудовування наднаціональної, спільної європейської стратегії та політики у даній сфері. [2].

Аналіз останніх досліджень з цієї проблеми. Дослідженню питань розвитку професійно-технічної освіти у сучасних умовах присвячено праці Н. Ничкало, С. Ніколаєнка, А. Беляєвої, Г. Кругликова, В. Радкевич, О. Гаврилюк. Авторами досліджувалися питання особливостей взаємного впливу професійної освіти та ринку праці, інноваційних аспектів розвитку професійної освіти, дидактичних принципів професійної підготовки та організації виробничого навчання, оновлення освітніх технологій, що застосовуються в професійній освіті. Зауважимо, що в аналізованих працях авторами надано більшу увагу питанням організаційного та методичного характеру, більшість з яких спрямовані на вирішення поточних завдань та розв'язання проблемних ситуацій. Однак поза увагою авторів лишилася проблематика управління системою професійної освіти виходячи з довгострокового бачення її перспектив та планів розвитку. Динамічний характер розвитку соціально-економічних процесів у сучасних умовах визначає потребу систематизації існуючих та формулювання нових положень відносно визначення тенденцій, особливостей та перспективних напрямків розвитку професійної освіти. При цьому серед основних питань, що лишаються малодослідженими, слід визначити напрямки реформування системи професійної освіти відповідно до актуальних викликів сьогодення.

Метою статті є аналіз проблем вищої освіти України в контексті європейських освітніх тенденцій, оцінювання досягнень інтеграції України в європейський простір вищої освіти, виявлення обмежень у міжнародному співробітництві та визначення напрямів його розвитку [1].

Виклад основного матеріалу. Системи професійної освіти і навчання країн Західної Європи – Австрії, Бельгії, Люксембургу, Нідерландів, Німеччини та Франції, – різняться за інституційними та організаційними ознаками та підходами до реалізації навчальних програм, однак спільним можна вважати практичну орієнтованість ПОН, що реалізується через програми навчання на засадах продуктивної діяльності. Серед таких програм найбільш популярними та поширеними є дуальне навчання та учнівство, хоча й спостерігається інтегрування курсу професійної підготовки в навчальну програму загальноосвітнього навчального закладу. Розвиток професійної освіти передбачає набуття такої якості, що відповідає потребам особистості студента, вимогам суспільства та забезпечує інтеграцію у світовий освітянський простір. У сучасних умовах ринку праці до них висуваються нові вимоги: високий рівень теоретичної підготовки, сформований рівень соціальної зрілості, висока ефективність в ситуаціях невизначеності, швидка адаптація до умов робочого середовища. Тому, професійна освіта в Україні повинна бути

якісною, майбутній фахівець зобов'язаний вміти постійно розвиватись та самовдосконалюватись, щоб роботодавець був впевнений у його компетентності та професіоналізмі, а вищі навчальні заклади повинні звертати увагу на аспекти професійної підготовки студентів з урахуванням умов зовнішнього середовища, зокрема вимог ринку праці. Професійна підготовка майбутнього фахівця – це педагогічний процес професійної освіти, результатом якого є формування його готовності до трудової діяльності. Він проявляється у формах активності та визначає здібності ставити перед собою професійні цілі, обирати способи їх досягнення, здійснювати самоконтроль за виконанням власних дій і прогнозувати шляхи підвищення продуктивності роботи у професійному напрямку. Усе це формується за допомогою стандартів професійної освіти, щодо опанування даного фаху та особистих якостей студента [2].

В умовах світової глобалізації, змінності, конкурентності й мобільності Європою обрано інтеграційний інтелектуально-інноваційний шлях розвитку із збереженням цінності європейської різноманітності, громадянської активності і відповідальності.

Сучасний етап розвитку людської цивілізації, що визначається як перехід до суспільства знань, характеризується якісно новими вимогами до розвитку освіти. Перетворившись на продуктивну силу, вона дедалі більшою мірою визначає успішність націй та цілих регіонів у конкурентній боротьбі за виживання. Проявом такої тенденції став початок нового етапу європейської освітньої політики, що був організаційно оформлений в рамках програми «Освіта та професійна підготовка 2010», затвердженої у травні 2000 р. на засіданні Єврокомісії у Лісабоні. Лісабонська стратегія розпочиналась як широкомасштабна програма зміцнення конкурентних позицій ЄС у світі і мала виступити найважливішим каталізатором реформ у країнах-членах ЄС. Стратегія включала в себе всі сфери діяльності ЄС стосовно підвищення ефективності економіки і покращення якості життя для реалізації стратегічної мети спільноти - перетворення Європи на найбільш конкурентоздатну і динамічну в світі економіку, що базується на знаннях, здатну підтримувати стійкий економічний ріст, підвищувати якість робочих місць і забезпечити соціальну єдність суспільства. [3].

У сучасному світі утверджується парадигма навчання впродовж життя, реалізація якої визначає загальні контури і напрями розвитку освітніх систем. За рекомендаціями ЮНЕСКО 2015 року, «технічно-професійна освіта і навчання (ТПОН) може забезпечуватися на рівнях середньої, після середньої і вищої освіти, включаючи навчання на робочому місці, безперервну професійну підготовку і підвищення професійного рівня з можливим присвоєнням кваліфікації» [1]. Порівняльний аналіз рекомендацій ЮНЕСКО «Про технічно-професійну освіту і навчання» за

1964, 1974, 2001 та 2015 роки показав, що в новому документі використовується більш широка концепція ТПОН і робиться більший наголос на навчанні впродовж усього життя. Інноваційна суть цієї концепції полягає в поєднанні в її рамках двох логік: логіки освіти (логіки здатностей громадян) і логіки промисловості (оптимальне використання людських ресурсів), спрямоване на зближення двох систем – загальної і професійної освіти. Якість та ефективність стають найважливішими категоріями державної політики в усьому світі та головним орієнтиром міжнародної політики в сфері професійної освіти і навчання [3].

Насамперед, зупинимося на глобальному баченні систем професійної освіти, які до 2020 р. мають стати такими, щоб забезпечувати: – привабливу та інклюзивну професійну освіту, включаючи кваліфікований викладацький персонал, інноваційні методи навчання, високоякісну інфраструктуру, високу відповідність ринку праці та адекватні шляхи подальшої освіти і навчання; – якісну базову професійну освіту (initial VET), яку зможуть назвати учні, батьки та суспільство в цілому привабливою альтернативою загальній освіті.

Базова професійна освіта має озброїти учнів ключовими компетентностями та спеціальними професійними вміннями й навичками; – гнучку професійну освіту, базовану на навчальних досягненнях, яка передбачає гнучкі шляхи навчання в результаті проникності між різними освітніми підсистемами (шкільна освіта, професійна освіта, вища освіта, освіта дорослих), а також визнає неформальну та інформальну освіту, включаючи компетентності, набуті на робочому місці; – загальноєвропейський освітній простір з прозорими системами кваліфікацій та підтримкою міжнародної мобільності; – підвищення можливостей міжнародної мобільності студентів та викладачів сфери професійної освіти; – легкооцінювану та якісну інформацію, управління й консультування впродовж життя, що формує цілісну мережу та надає можливість громадянам Європи керувати власним навчанням і професійною діяльністю, приймаючи виважені рішення. [4].

Пропонуються такі шляхи вирішення проблеми: 1) розвиток програм професійної освіти і навчання до світового рівня з метою підвищення якості умінь/кваліфікацій випускників; 2) сприяння розвитку навчання на робочих місцях, включаючи якісне стажування, розвиток учнівства і наставництва, різні схеми дуального навчання, що допоможуть швидко перейти від навчання до трудової діяльності; 3) сприяння розвитку партнерських стосунків між державними і приватними закладами (для забезпечення затребуваності навчальних програм і умінь); 4) сприяння розвитку мобільності, в тому числі, за допомогою європейської програми Erasmus +[4].

Іншими словами, активно стверджується необхідність відповідності освіти, в тому числі професійної, потребам цифрової ери, що вимагає цілого комплексу модернізаційних перетворень в національних системах професійної освіти і навчання країн-членів ЄС (формування та постійного вдосконалення цифрових компетенцій адміністративного персоналу, викладачів, майстрів, студентів професійних закладів; створення відповідної інфраструктури забезпечення перебудови навчального процесу на основі застосування інноваційних цифрових та педагогічних технологій; розробка законодавчого забезпечення визнання кваліфікацій, отриманих за допомогою інноваційних цифрових освітніх технологій (он-лайн, MOOC тощо). [5].

Висновки. На сучасному етапі в ЄС відповідно до потреб знанневої економіки активно розвивається Європейський простір вищої освіти, до якого також долучилася Україна. Наша держава має потужну систему вищої освіти, більшість її ВНЗ внаслідок нагромадження суттєвих недоліків не забезпечують високу якість вузівської підготовки, мають низьку конкурентоспроможність на внутрішньому та зовнішньому ринках вищої освіти. Співпраця з європейськими країнами у сфері освіти сприятиме модернізації СВО України відповідно до сучасних досягнень вищої школи, потреб суспільства й економіки. Будь-який приріст ефективності професійної освіти в майбутньому буде пов'язаний із подальшим розвитком системи в напрямку децентралізації та орієнтації на попит. Тож, місцевим урядам треба не тільки скаржитися на недофінансування із центру, але й робити висновки та рішучі кроки в напрямку оптимізації мережі закладів професійної освіти і приводити їхні освітні програми у відповідність до потреб регіональної промисловості. [5].

Список використаної літератури:

1. Антонюк В. П. Вища освіта України на шляху модернізації. Бізнес-Інформ. 2019. № 4. С. 198–204
2. Вища та фахова передвища освіта в Україні / Державна служба статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/osv/vush_osv/arh_vuz_20_u.html.
3. Бахрушин В. Оптимізація і «оптимізація» в освіті та управлінні. Освітня політика : вебсайт. 2021. URL: <http://education-ua.org/ua/articles/724-optimizatsiyai-optimizatsiya-v-osviti-ta-upravlinni>.
4. Сучасні моделі професійної освіти і навчання в країнах Європейського Союзу: порівняльний досвід: Монографія URL: <http://studio.ipk.edu.ua/dosvid-krayin-yevropeys-koho-soyuzu-v-sferi-osvitn-oyi-polityky/>
5. Турута О. В., Жидкова О. О. Модернізація системи вищої освіти як необхідна складова частина інтеграції України в європейський освітній простір. Інноваційна педагогіка. Вип. 10. Т. 2. 2019. С. 181–183.

TEACHING THE PASSIVE VOICE: NEW EXPERIENCES FOR ENGLISH TEACHERS AS PARTICIPANTS OF THE EDUCATIONAL PROCESS

*Sovach Kateryna, Senior Lecturer
Department of Hotel and Restaurant and Tourist Business and Foreign Languages
Kherson State Agrarian and Economic University*

Defining the problem and argumentation of the topicality of its consideration. While learning a foreign language, learning its grammar is essential to the learners who grew up in other cultures. Namely, grammar is considered to be a frame or a set of regulations of language, expressing people's collective way of thinking [1, p. 98]. If someone is able to read, listen, speak and write skillfully, she/he will have satisfactory knowledge of grammar particularly, pronunciation, vocabulary, active as well as passive voice. "Using the language with the correct grammar is most important in communication. Therefore, grammar should be learnt through various innovative method and useful strategy for the English language skills teaching as a foreign language in order to be acquired by the foreign learners faster and easier" [2, p. 20].

This problem has received substantial interest in scientific circles as passive sentences are considered to be quite complicated for the students to comprehend. Traditionally, grammar can be explained both deductively and inductively. Scholars believe that teaching grammar inductively is preferable than presenting it deductively. The inductive way of grammar presenting can benefit the students to realize the functions and the rules of English grammar obviously from the factual situations occurring in the text or the conversation.

D. Firmansyah thinks that "teaching grammar deductively means that the teacher explains the functions and rules of the grammar separately from the real context. The teacher explains the functions and rules of the grammar only by the explanation. The explanation only covers of how the functions are applied and what rules the students must follow to apply the grammar correctly. The examples that involve the functions and the rules of grammar are given in sentences that are not parts of natural dialogue or a text" [3, p. 46].

Thus, these are only two of wide-spread ways of teaching the Passive Voice in educational establishments among the variety of its delivering. We are certain the teacher must master all existing teaching methods and techniques as for the topic discussed to improve his/her methodical background and, therefore, show his/her professional development.

Previous Research in the Area. Recent developments in regarding teaching the Passive Voice have led to the conclusion that a vast majority of them are presented by English teachers all over the world, their practical experience, to be exact [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10; 11; 12]. It includes their individual teaching methods and techniques. We must emphasize that most of such findings are empirically supported.

It is well-known that the teachers often choose the material to simplify the learning process built on this or that approach. In other terms, the teacher picks the teaching method according to his/her wish and desire. Besides, teachers may also depict teaching materials to distribute some innovations or ideas of their teaching methods.

D. Myhill, for instance, states that “the teaching of metalinguistic knowledge requires more than an ability to identify and define terminology, and how an overemphasis upon content can lead to a failure to acknowledge the cognitive and conceptual implications of pedagogical decisions” [4, p. 355].

S. Loewen, in his turn, confirms that focusing on form helps students to have a break from focusing on meaning and, additionally, observe linguistic units in the sentence. It ruins a probable barrier of merely meaning-focused lessons, with linguistic forms being ignored [5 p. 323].

Thus, the present paper **aims** to outline the main teaching methods used by foreign English teachers and to share them with Ukrainian teachers of secondary as well as higher educational establishments to practice them while teaching the Passive Voice. The reason is Ukrainian teachers get used to explain and introduce the grammar topic deductively, just rules and exercises to follow. Thus, we are sure the English teacher as a participant of the educational process must not only stick to the textbook, but strive for being well-informed and cognizant along with.

Results and Discussion. Learning language means learning sentences in a way. To construct a correct English sentence a student must know grammar tenses in Active as well Passive Voice. It seems easy: one should learn the rules of the tenses formation and functions and, afterwards, use them in sentences. However, most students regard the learning tenses process to be difficult as they “feel uncomfortable because they must deal with the rules that they must remember to create correct sentences in written or spoken” [6, p. 153].

The passive is a way of constructing the sentence so that the subject does not relate to the person or thing responsible (directly or indirectly) for the action. The subject gets the action from the verb. It is opposite to the active. The traditional English passive voice structure is *subject I + be verb + verb past participle + by subject*.

There exists a great deal of teaching ways within both deductive and inductive methods assisting the students to comprehend the tenses easily. Let us demonstrate some of them.

The first way is teaching Passive Voice through Oral Drill [7]. “Oral drill technique provides intensive oral practice of selected sentences, because the philosophy behind the technique is that when the students answer the same questions with the same answers several times in class, there will be a possibility for students to memorize the grammar point much more easily. It also makes the students easy to understand the subject” [7, p. 16]. The algorithm of presenting the grammar material is the following: introducing the topic accompanied by explanations; putting the examples of active voice and passive voice sentences on the board; reading the examples by the teacher; repeating the examples by the students; changing the Active voice into the Passive one by the students; transforming the Active voice into the Passive one by individual students; giving a chance to the students to outline the obstacles and troubles they dealt with while performing the tasks above [7, p. 38]. There can be several circles of the procedure described. Each circle can be varied by diverse technique such as giving motivation by yelling the yell-yell; changing the students’ seat positions in the classroom; reviewing the material presented before; giving more training of making the sentences from active into passive; giving the students some regular and irregular verbs; prolonging the time for practicing oral drills. The qualitative results may be seen here [7, p. 42-47; 51-55].

The second way is introducing the passive voice through Instagram as a teaching tool [8]. Mobile-Assisted Language Learning is considered to be a method providing “rich, real time, cooperative, and conversational experiences both inside and outside the classroom” [9, p. 25]. Instagram is thought as an attractive learning tool according to the participants of the experiment conducted by L.S. Solivellas [8]. Instagram stories were used for performing the warm-up activities with the students. These activities involved ten different questions within the topic “The passive voice in English” and its usage in the Present, Past and Future Simple [8, p. 18]. The first exercise is the survey of the topic (either the sentence is given in active or passive voice); the second exercise is to rewrite the sentences (affirmative, negative, interrogative) in the Passive Voice; the third exercise is to decide which of the proposed sentences was incorrectly written in the passive voice; the fourth activity is similar to the previous one, but the students are to choose the correct sentence from the given ones; the fifth exercise is to reorder the parts of a passive sentence to obtain the correct one; the sixth activity is to complete a passive sentence choosing the correct answers from the two possible already given; the seventh exercise is to construct one’s own sentences. The detailed description is offered here [8, p. 19-25].

Thus, the students' behaviour and motivation was obvious: "they created a relaxed class environment, they were very enthusiastic because they wanted to use Instagram in class, they frequently consulted their notebooks if they had any doubt, and they worked cooperatively. In a nutshell, they were highly motivated and their reactions were positive since some students said "we want to use Instagram at the beginning of every class, we love these activities" or "using this application in class is a highlight" [8, p. 39].

The third way is a new one, offered by S. Yan [10]. Its essence is "introducing the two physical teaching terms "variable" and "constant" [10, p. 18]. Having analyzed two sentences in the aspect of the corresponding relationship between the active voice and the passive voice, the author has concluded that they are different in structure, but similar in meaning. As a result, only the verb *be* does not have an analogues part in the Active Voice [10, p. 18]. "It is changeable, so it can be called a variable and the other parts are fixed, so they can be called constants" [10, p. 18-19]. Consequently, *be* is fundamental in the Passive Voice building. Its shifting is determined by the two constituents: the first is the number of the former object in the active voice, whereas the second is the tense of the former verb in the active voice: *Kate has written two messages – Two messages have been written by Kate*. Thus, to help the students comprehend the passive voice, we can shorten all the passive structures into two: 1) O + be + V pp + by S; 2) O + be + being + V pp + by S (S stands for Subject, V for Predicate, O for Object and Vpp for Past Participle, correspondently). It is stated that the second passive structure refers to all ones in all the continuous tenses [10, p.19].

The fourth way is teaching passive voice through EGRA technique [11]. The problems of identifying the forms of the Passive Voice and transforming sentences from the Active Voice to the Passive one can be solved by using Experience, Generalization, Reinforcement, and Application (EGRA). It is one of the techniques in teaching grammar. "The advantage of EGRA technique in teaching passive voice is that the students are given opportunity to find out the form and function of passive voice by themselves. EGRA can make the students more active from the beginning of the teaching process" [11, p. 2]. Experience is an educational stage where the students are subconsciously subjected to comprehend the use of a certain structural element. At this step, the teacher starts the lesson by putting the students some prime questions linked with the material that is going to be taught. Generalization is a teaching stage where the students collaborate to find the forms and functions of the Passive Voice. Some tasks are prepared for the students to discover forms, meanings and functions of the Passive Voice. It is unnecessary for the teacher to correct students' answers by allowing them to express their ideas openly. Reinforcement is a step where the teacher attempts to correct or revise the students' conclusion in

generalization phase. After that the task is given again for the students to strengthen their understanding of the grammar topic [12, p. 25]. Application is a learning stage where the students must use the exact form of the passive voice that they have already learned. At this stage, the students are supposed to be able to apply the patterns of all tenses in passive forms in real contexts.

Conclusions and perspectives. This study is the first step towards enhancing our understanding of the ways the Passive Voice is taught. There is not a full arsenal of the teaching approaches used by foreign practicing teachers. Future work will concentrate on the further description of this grammar topic implementation in the educational process.

References

1. Hsueh, Chen-Hua & Hsu, Chung-Hsien. A Cultural Exploration behind Teaching Passive Voice. Retrieved from: <http://ir.lib.cyut.edu.tw:8080/bitstream/310901800/23697/1/5A+Cultural+Exploration+behind+Teaching+Passive+Voice.pdf> [in English].
2. Pereira, S., Sarmiento, J. A. & Fernandes, B. F. (2019). *Journal of Innovative Studies on Character and Education*, 3 (1), 19–40 [in English].
3. Firmansyah, D. (2022). Teaching passive voice by using task-based learning with integrated steps in a procedural form. *Journal of English Pedagogy and Applied Linguistics*, 3 (1), 45–55 [in English].
4. Myhill, D. (2003). Principled Understanding? Teaching the Active and Passive Voice. *Language and education*, 17 (5), 355–370 [in English].
5. Loewen, S. (2003). Variation in the frequency and characteristics of incidental focus on form. *Language Teaching Research*, 7, 315–345 [in English].
6. Gebhard, J. (2013). EFL learners studying abroad: Challenges and strategies. *EFL Learners Studying Abroad: Challenges and Strategies*, 15(2), 152–180 [in English].
7. Jusriani, J. (2014). Teaching Passive Voice through oral drill at the eleventh year students of MA Al-mawasir Padang Kalua' (A Classroom Action Research). Retrieved from: <http://repository.iainpalopo.ac.id/id/eprint/2789/1/JUSRIANI.pdf> [in English].
8. Solivellas, L. S. (2019). Instagram as a teaching tool: Introducing the passive voice in an EFL class. Retrieved from: <https://dspace.uib.es/xmlui/bitstream/handle/11201/1534> [in English].

9. Lan, Y.-J., Sung, Y.-T., & Chang, K.-E. (2013). From particular to popular: Facilitating EFL mobile-supported cooperative reading. *Language Learning & Technology*, 17(3), 23 –28 [in English].
10. Yan, S. (2020). A New Way to Teach Passive Voice. *Journal of Contemporary Educational Research*, 4 (2), 18–20 [in English].
11. Ratna, Ferry, R. & Zarkiani, H. (2016). Teaching passive voice to the grade X through EGRA technique. *e-Journal of English Language Teaching Society (ELTS)*, 4 (2), 1–14 [in English].
12. Zaenap, S. (2019). The Use of EGRA Technique in Teaching Passive Voice in EFL Classroom. *Voices of English Language Education Society*, 3 (1), 24–30 [in English].

ОЦІНКА ГОТОВНОСТІ ДО ІННОВАЦІЙНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ В ПЕРЕМІЩЕНИХ УНІВЕРСИТЕТАХ

Тимчук Віктор¹, Халін Сергій², Осипова Людмила³,

¹ кандидат сільськогосподарських наук, старший науковий співробітник,

² кандидат сільськогосподарських наук,

*³ кандидат сільськогосподарських наук, старший науковий співробітник,
Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, м. Київ, Україна*

Постановка проблеми. В задекларованій стратегічній системі побудови більш сильного майбутнього в науково-навчальному блоці переміщених університетів, їх злиття, інтернаціоналізації та переходу на інноваційну модель розвитку важливе місце належить коректній оцінці рівня наявних і перспективних потенціалів і переваг через оптимізацію процесів і рефлексії на наявні виклики.

Серед сучасних викликів для аграрних університетів як навчальної і наукової системи є прагматичні запити користувачів і суспільства, особливо в умовах глобалізації та інтернаціоналізації [1, с.8-12; 3, с.9-11].

Формулювання цілей тез. Аналіз стану та проблемних питань з метою оцінити рівень готовності до системних інноваційних трансформацій переміщених університетів.[2, с. 6-9]. При розробці робочих моделей виходили з урахування позицій організації, структурної та ієрархічної побудови систем, формалізації та системного підходу на засадах наскрізної координації з визначенням ролі правового забезпечення. Об'єктом досліджень були факторіальні чинники для побудови цілісних систем за модульним принципом [3, с.322-324].

Виклад основного матеріалу дослідження. На рівні спеціальності 201 «Агрономія» відсутність наскрізної координації різко звужує та обмежує диверсифікаційний і конкурентоспроможний потенціал науково-навчальних блоків переміщених університетів, особливо при їх переході на інноваційну модель розвитку. При цьому серед наявних проблем виділяється рівень інтегрованості структур університетів (кафедр, факультетів, науково-навчальних інститутів, лабораторій тощо) в рамках процесу їх злиття. При цьому, на жаль, системно не досягається необхідних рівень синергетичних підходів для складних неструктурованих систем, якими на теперішній час саме і виглядають такі університети. Показово, що з позицій інноваційності кількість проривних структуроутворюючих та організаційних інновацій та перехід до трансферу носять переважно фрагментарний характер. Практично відсутніми є комплексні багатогалузеві проекти з поглибленою інтеграцією в інші

несуміжні галузі та реалізація потенціалу конвергентних технологій як між підрозділами об'єднаних університетів так і між університетами в рамках процесу інтернаціоналізації.

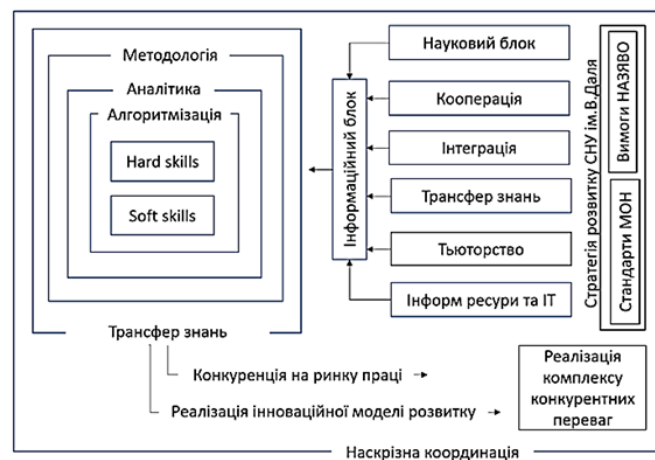
Оцінка основних блоків переміщених і злитих університетів свідчить про домінуючий рівень формальних показників першочергово за інноваційними векторами. Проведеним аналізом виділено, що кількість формальних рангових оцінок в освітньому блоці становить 28,5 %, у науковому – 53,3 %, у маркетинговому – 70 %. Що є чітким індикатором векторів покращення роботи. Все це призводить до того, що не відбувається задекларований перехід на рівень трансферу та активна капіталізація нематеріальних активів. При цьому потенціал комплексних творчих груп із залученням студентів та механізмів рефінансування і наповнення спеціального фонду на сьогодні не є достатньо активними і ефективними, що в подальшому знижує ефективність реалізації інноваційних напрямів та формування позитивного реноме переміщених університетів. В цьому плані наявний на теперішній час адміністративний тип керування навчанням і наукою має бути трансформований на менеджерський. При цьому в рамках побудови університетів як інноваційної системи та активної складової регіональних інноваційних систем (РІС). При цьому в ближній перспективі позитивні зрушення проглядаються через запровадження дієвого інституту незалежних експертів щонайменше з правом дорадчого голосу в царині стратегічного планування.

Перехід на рівень трансферу цілісних інновацій в науці та в навчальному процесі є можливий тільки за умови запровадження нових організаційних засад і механізмів реалізації наукоємної продукції та послуг, що в свою чергу супроводжується розбудовою відповідної інфраструктури і дотримання алгоритму І4 (1.Інтелект; 2.Інформація; 3.Інновація; 4.Інвестиція). В рамках інтернаціоналізації, беручи до уваги досвід організації університетської науки в провідних європейських університетах, для переміщених українських університетів напрями методології трансферу інновацій та наукового супроводження і маркетингу мають бути достатньо інтегрованими згідно алгоритму А6 (1.Аналітичність; 2.Актуальність; 3.Адекватність; 4.Адаптованість; 5.Акцентованість; 6.Активність). Задекларована трансформація СНУ ім. В. Даля до рівня науково-методологічного центру трансферу, як складової РІС за аграрними напрямами достатньо добре і модельно вписується у формат виділених алгоритмів.

В разі використання в навчальному і маркетинговому процесах науки як дієвого специфічного виробничого ресурсу стратегічним і край актуальним є відповідне відношення до комплексу адаптованих інноваційних підходів інтегрованих у товарно-грошові відносини. Що зумовлює необхідність поглибленої оцінки реального рівня конкурентоспроможних і

супроводжених попитом інновацій як комерційного продукту. Все це акцентує наголос на аналітично-прогнозному блоці та методологічному супроводженні.

В умовах відбудови навчально-наукового блоку України у воєнний і особливо у повоєнний час руйнація цілісного наукового середовища у прогресуючій мірі може супроводжуватися неефективним використанням ресурсів і часу. В цьому сенсі виникає необхідність модернізації організаційних схем підготовки, адаптації та використання навчального і наукового потенціалів та ресурсів, що також зумовлює для переміщених університетів необхідності посилення аналітично - прогнозувальних та організаційних заходів на менеджерському рівні. Саме за такого підходу можуть бути забезпечені відповідні конкуренція на ринку праці, акцентована робота зі стейкхолдерами, формування регіональної інноваційної системи та логічна інтеграція в міжнародне наукове, і навчальне середовище. З цього огляду в рамках трансформації Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (СНУ) за ОПІ 201 «Агрономія» було сформовано відповідну робочу логістичну схему (рисунк 1) [4, с.35].

Рисунок 1 - Робоча логістична схема трансформації СНУ за ОПІ 201 «Агрономія»

На теперішній час за вектором інноваційно-інвестиційного розвитку аграрної сфери економіки одним з актуальних питань залишається трансформація наукових установ та вищих навчальних закладів (ВНЗ) з державною формою власності до рівня оригінатора об’єктів права інтелектуальної власності (ОПІВ) та центрів трансферу знань і технологій [5, с.5-11]. Для цього на рівні навчального процесу має бути вибудована система прагматично функціонального зв’язку між дисциплінами з одного боку та необхідний рівень методологічного забезпечення і супроводження ІТ технологіями[6, с.4-7] .

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків. Проведений аналіз і отримані результати є складовою формування цілісної системи трансферу знань та технологій в

переміщених університетах за ОПІ 201 «Агрономія» за модульним підходом. Проведені дослідження є складовою реалізації рекомендацій експертної комісії Національної агенції з якості вищої освіти (НАЗЯВО) у форматі виконання дорожньої карти при акредитації ОПІ 201 «Агрономія». Проведена апробація на кафедральному та університетському рівнях, Всеукраїнських і Міжнародних конференціях та на рівні аграріїв, переробників, правників, фахівців технічної галузі, педагогів та студентів генерально виділила необхідний рівень стартової адаптації, позитивне сприйняття підходів та актуальність поставлених задач.

Список використаної літератури:

1. Долинська М. С., Заболотна Н. Я., Марич Х. М. Аграрне право: навчальний посібник. Львів: Навчально-науковий інститут права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка», 2020. 252 с.
2. Курило В.С., Савченко С.В., Карамаш О.Л. Переміщені університети як новий тип закладів вищої освіти України. Освіта та педагогічна наука №3 (172), 2019 С.3-9
3. Timchuk V.M. Methodological approaches to simulating and forming technological innovations in plant production. Вісник центру наукового забезпечення АПВ Харківської області. Х.,2014.-№16 С.320-328
4. Віктор Тимчук Реалізація Стратегії розвитку Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля за спеціальністю «201 Агрономія» Personality, University, Society: Challenges of Engagement and Development : Book of Abstracts of the 1st International Conference (November 30, 2022) / S. Kalashnikova, N. Bazeliuk (Eds.). — Kyiv : Institute of Higher Education of NAES of Ukraine, 2023. —р.34-36 DOI: <https://doi.org/10.31874/REDU.Conf.2022> ISBN 978-617-7644-60-5
5. Матюшенко І.Ю. Розробка і впровадження конвергентних технологій в Україні в умовах промислової революції: організація державної підтримки: монографія. Х: ФОП Александрова К.М., 2016. 556 с.
6. Стратегія розвитку СНУ ім. В. Даля до 2030 року URL:<https://snu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/03/Strategiya-rozvytku-SNU-im.-V.-Dalya-na-2019-2030-roky-1.pdf>. (дата звернення: 16.01.2023)

МІЦНІСТЬ ЗОВНІШНЬО ПІДСИЛЕНИХ ЗАЛІЗОБЕТОННИХ ЕЛЕМЕНТІВ

*Чеканович М. Г., канд. техн. наук, професор,
Херсонський державний аграрно-економічний університет, м Херсон, Україна*

Постановка проблеми. У результаті військових дій будівлі та споруди можуть бути знищені або пошкоджені. Також, протягом експлуатації будівлі, споруди та їх елементи знаходяться під дією навантажень і впливів, які спричиняють фізичне зношення будинків. Унаслідок всього цього виникає необхідність проведення підсилення конструкцій, виконання ремонтних робіт та реконструкції будівель та споруд. Особлива увага приділяється можливості підсилення існуючих конструкцій з метою їх відновлення, збільшення несучої здатності.

Оскільки серед будівельних конструкцій, які експлуатуються в промислових та цивільних об'єктах часто переважають залізобетонні конструкції, то актуальним завданням представляється аналіз існуючих і розробка нових методів підсилення саме таких конструкцій.

Аналіз досліджень і публікацій та цілі досліджень. Відомий широкий спектр способів підсилення залізобетонних конструкцій. Одним з найпоширеніших та найефективніших способів підсилення конструкцій є підсилення за рахунок застосування гнучких металевих затяжок та шпренгелів, що створюють попереднє напруження і розвантажують конструкції. Такий метод є досить ефективним і часто не потребує виведення з експлуатації всієї будівлі та припинення виробництва [1-8].

У разі перенавантаження стиснутої зони згинаного залізобетонного елемента руйнування може відбутися саме на цій ділянці. Традиційне підсилення стиснутої зони стиснутим масивним елементом представляється не раціональним. Тому постає задача здійснити це завдяки застосуванню розтягнутого гнучкого елемента, що на перший погляд, здається дещо парадоксальним [8-12].

Мета роботи - розробити нову зовнішню систему підсилення з розтягнутих елементів та визначити експериментальним та теоретичним шляхом параметри міцності, ефективності підсилення залізобетонних балок.

Виклад основного матеріалу дослідження. Експериментальні дослідження міцності балок проводилися на основі патенту 115733 України [14]. Конструкція балки включає залізобетонне тіло і затяжку, взаємодіючу з натяжним котком, що обпирається на нижню грань балки, і поперечну зовнішню арматуру, взаємодіючу з верхньою і нижньою її гранями, а в середній частині взаємодіючу з затяжкою, при цьому поперечна арматура розтягнута, гнучка і

розташована дзеркально симетрично в приопорних зонах балки з нахилом під гострим кутом α до верхньої її грані та під гострим кутом β до нижньої її грані і закріплена одним кінцем на її верхній грані ближче до середини балки з обмеженням зміщення до середини, а іншим кінцем на нижній грані ближче до опор балки з обмеженням зміщення до опор.

При навантаженні балки натяжний коток відхиляє зтяжку донизу, суттєво зростає зусилля розтягу в зтяжці, яка стягує до середини зовнішню поперечну арматуру. Через похиле розташування зовнішньої поперечної арматури з обов'язковим збереженням гострого кута до верхньої грані балки, зверненим до кінців балки, виникає зусилля розтягу у верхній стисненій грані балки, тим самим розвантажуючи і зміцнюючи стиснену зону балки. Сила натягу нижньої ділянки поперечної арматури більша, ніж верхньої. У результаті досягається обтиск нижньої розтягнутої зони і розтяг верхньої стисненої зони, що значною мірою розвантажує стиснену зону згинаного елемента і підвищує міцність конструкції.

Для експериментальних досліджень було виготовлено серію зразків залізобетонних балок. Перед виготовленням залізобетонних балок була проведена перевірка властивостей вихідних матеріалів.

Формування виробів передбачало складання опалубки, установлення арматурних каркасів, укладання бетонної суміші у форму та ущільнення. Для виготовлення залізобетонних виробів традиційно застосовували металеву опалубку.

Балки бетонували серіями, залежно від особливостей конструкції. Перша серія БО-I – звичайна залізобетонна балка довжиною 2100 мм з розмірами поперечного перерізу 200×100 мм без підсилення. Балок у серії – 2 шт.

Рисунок 1 - Випробування звичайної балки серії БО-I-I

Друга серія БПП-III – залізобетонна підсилена балка з тими ж геометричними характеристиками - довжиною 2100 мм з розмірами поперечного перерізу 200×100 мм. Балок у серії – 2 шт.

Рисунок 2 - Випробування підсиленої балки серії БПП-III-I

Для визначення міцності і деформативності залізобетонних балок були проведені лабораторні випробування. Значення зусиль визначали за допомогою двох вивічених кільцевих динамометрів, розташованих на опорах балки.

Прогини балок фіксували за допомогою індикаторів годинникового типу з ціною поділки 0,01 мм, прикріпленими до спеціальної металевої рамки.

Деформації бетону вимірювали за допомогою тензорезисторів та індикаторів годинникового типу з ціною поділки 0,001 та 0,002 мм. Індикатори були розташовані на верхній і нижній гранях балки та на бічній поверхні.

Деформації арматури визначали за допомогою індикаторів годинникового типу з ціною поділки 0,01 мм. Індикатори фіксували на спеціальних тримачах, які кріпилися до арматури за допомогою гвинтів.

Протягом проведення експерименту визначали характеристики тріщиноутворення. Момент утворення тріщин виявляли за допомогою тензорезисторів, візуально та за допомогою мікроскопа МПБ-3. Мікроскопом також визначали ширину розкриття тріщин.

Відліки за індикаторами, динамометрами і фіксацію тріщин проводили після кожного ступеня навантаження, а також після витримки. Результати вимірювань записували в журнал випробувань. Звичайні залізобетонні балки серії БО-I в середньому витримали навантаження величиною 7,18 кН. Балки серії БПП-III, підсилені поздовжньо-поперечною зовнішньою системою, витримала в середньому навантаження величиною 11,47кН.

Для теоретичного розрахунку були складені рівняння рівноваги. Рівняння напружено-деформованого стану прямокутного перерізу залізобетонної балки, підсиленої запропонованою системою за згинальним моментом в загальному вигляді можна представити так:

$$M(F) + M(q) + M(K) + M(R) + M(V) + M(T_x) + M(T_y) + M(H_x) + M(H_y) - B \cdot \left[\frac{f_{prism}}{\chi^2} \cdot \sum_{k=1}^5 \frac{a_k}{k+2} \cdot \frac{\varepsilon_1^{k+2} - \varepsilon_2^{k+2}}{\varepsilon_{cf}^k} + \psi_{ct} \cdot f_{ct} \cdot \frac{h_t^2}{2} \right] + \sum_{i=1}^m \sigma_{Si} \cdot A_{Si} \cdot d_{Si} = 0$$

де $N(R), N(T_x), N(H_x)$, - поздовжні сили від дії системи підсилення на балку; $M(F), M(q), M(K), M(R), M(V), M(T_x), M(T_y), M(H_x), M(H_y)$ – моменти від зовнішнього зосередженого навантаження; від власної ваги підсиленої балки; від дії сил розвантаження системи підсилення. Максимальний розрахунковий згинальний момент у підсиленій балці склав $M = 7,65 \text{ кН}\cdot\text{м}$, у звичайній балці максимальний згинальний момент не перевищив значення $M = 4,89 \text{ кН}\cdot\text{м}$.

Висновки та перспективи. Була розроблена нова система підсилення залізобетонних елементів зі зміцненням стиснутої зони бетону шляхом застосування гнучких розтягнутих арматурних елементів. Роботоздатність системи підсилення перевірена експериментально в лабораторних умовах. Зміцнення балок в результаті підсилення за експериментальними даними випробувань склало 1,597 рази, а за теоретичними розрахунковими даними 1,567 рази. Результати ефекту підсилення залізобетонних елементів близькі, що дає підстави для перспективи впровадження у практику будівництва запропонованої системи підсилення з можливістю надійного розрахункового проектного обґрунтування. Система зовнішнього підсилення залізобетонних елементів може застосовуватися в умовах повоєнного відновлення будівель та споруд.

Список використаних джерел:

1. F. Leonhard “Spannbeton” für die Praxis. Wyd.3. Ernst u. Sohn, Berlin-München-Dusseldorf, 1973, 246 p.
2. F. Minelli, G. Plizzari, J.Cairns Flexure and shear behavior class of RC beams strengthened by external reinforcement.– Cape Town: Concrete repair, rehabilitation and retrofittingii, 2009. – P. 377–378.

3. J. Navrátil,: Prestressed Concrete Structures, 2. Auflage. Ostrava: Technical University of Ostrava, Faculty of Civil Engineering, 2014.
  - A. Aparicio, G. Ramos, J. Casas Testing of externally prestressed concrete beams.– Barcelona: ENGINEERING STRUCTURES, 2002. – Vol. 24. – Issue 1. – P.73–84.
4. J. Du, X. Liu Experimental study of RC continuous beams strengthened by external prestressing. – Beijing: Innovation & sustainability of modern railway proceedings of ISMR, 2008.–P. 221–227.
5. S. Kim, K. Yang, H. Byun, A. Ashour Tests of reinforced concrete beams strengthened with wire rope units. – Kwangju: engineering structures, 2007. – Vol. 29. – Issue 10. – P. 2711–2722.
6. Smart Reinforced Concrete Structures/ M. Chekanovych, O. Chekanovych //fib Symposium Keep Concrete Attractive. Proceeding of Symposium. May, 23 -25, 2005, Budapest, Hungary, - P. 201 – 206.
7. Self-Regulating Prestressing System Proceeding of Second/ M. Chekanovych // fib Congress. 2006, Naples, Italy, - P. 230-238.
8. High performance concrete structures/ M. Chekanovych //Life cycle assessment, behavior and properties of concrete and concrete structures. Proceeding of International Conference. 2004, Brno, Czech Republic, - P. 130-135.
9. S. Rempel, M. Ricker, J. Hegger Biegebemessungsmodell mit einer geschlossenen und iterativen Lösung für Textilbetonbauteile. Beton- Stahlbetonbau 2020;115: 218–30. <https://doi.org/10.1002/best.201900086>.
10. J. Bielak, J. Hegger Enhancing shear capacity of thin slabs with CFRP shear reinforcement: Experimental study. Struct Concr 2021;22:3057–73. <https://doi.org/10.1002/suco.202100325>.
11. N. Gehri, J. Mata-Falcon, W. Kaufmann Refined extraction of crack characteristics in Large-scale concrete experiments based on digital image correlation. Eng Struct 2022;251:113486. <https://doi.org/10.1016/j.engstruct.2021.113486>.
12. T. Galkovski, J. Mata-Falcon, W. Kaufmann Effective reinforcement ratio of RC beams: Validation of modelling assumptions with high-resolution strain data. suco.202100739 Struct Concr 2022. <https://doi.org/10.1002/suco.202100739>.
13. Patent No.115733 Ukraine, MPK E 04C 3/20. Chekanovych adjustable beam / M.G. Chekanovych; applicant and patent holder: M.G. Chekanovych – No.a 201511202; applied 13.11.2015; published 10.02.2016, bul. No.3.

ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА СУЧАСНОГО ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВИКЛАДАЧА

*Черненко Н. І., кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри професійної освіти,
Херсонський державний аграрно-економічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6697-3089>*

Постановка проблеми. Сьогодні інформація є основою світового прогресу, двигуном змін та нововведень в усіх сферах життєдіяльності. Найважливішою рисою сучасності є те, що людині, необхідно володіти цифровими технологіями не тільки у повсякденному житті, побуті, а й в професійній діяльності. Звідси постає питання вивчення інформаційно-технічної сфери кожним, а наявність інформаційного прогресу створює потребу у навчанні сучасного покоління з використанням нових методик в умовах цифровізації освіти. Оскільки епоха науково-технічного прогресу – це стрімкий розвиток цифровізації освіти, який обумовлюється ґрунтовною трансформацією освітніх технологій, підвищення зручності доступу до інформаційних ресурсів, тож використання мультимедійного обладнання у різних сферах життєдіяльності, у тому числі й в освіті є передбачуваним кроком щодо адаптації до вимог сучасності.

Однак, якісні зміни в системі освіти неможливі без цифрової трансформації освітнього процесу, яка передбачає максимально повне використання потенціалу цифрових технологій. Цифровізація системи освіти полягає у технологічній та цифровій модернізації інфраструктури закладу освіти, створенні безпечного цифрового освітнього середовища, розвитку цифрової компетентності педагогічних, науково-педагогічних та адміністративних кадрів, які здатні ефективно використовувати цифрові технології в освітньому процесі [1].

Цифровізація освіти передбачає не тільки реформування системи освіти, а й появу та поширення «нової цифрової мови» у навчанні. Цифровізація це перспектива інтеграції системи вищої освіти України до європейського освітнього простору. Звідси виникає потреба у підготовці викладачів закладів вищої освіти до роботи в умовах цифровізації освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні, цікавими є думки дослідників, що спрямували свої пошуки у напрямку трансформації системи освіти, який передбачає використання цифрових технологій в освітньому процесі, зокрема: Арешонков В. Ю., Духаніна Н. М., Колеснікова І. В. Лесик Г. В., Семеніхіна О.В., Юрченко А.О., Сбруєва А. А. та інші.

Метою роботи є визначення перспектив подальшої цифровізації освітнього процесу в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу

У сучасний період розвитку теорії та методики професійної освіти встановлено зв'язок між зростанням значущості інформаційних технологій у вирішенні науково-дослідних, методологічних і педагогічних завдань та проблемою вдосконалення методик викладання, заснованих на інформаційних освітніх ресурсах із використанням мультимедійних засобів навчання. Тож, особлива роль у цьому процесі відводиться особистості викладача, його професійній компетентності, прагненню до саморозвитку, самовдосконаленню та самореалізації.

Отже, підготовка викладачів все частіше розглядається з точки зору навчання впродовж всього життя. Водночас, базова вища освіта, закладає фундамент для подальшого безперервного розвитку та забезпечує основу для покращення якості освіти, формування ціннісних орієнтацій та можливості утримання висококваліфікованих спеціалістів в галузі освіти. Це може допомогти адаптуватися молодим фахівцям на робочому місці та компенсувати недоліки базової підготовки.

Підхід до навчання протягом усього життя є важливою складовою професійної компетентності викладача, враховуючи, що вимоги до якості підготовки та методики викладання стають більш суворими й очікування можуть змінюватися з часом. В навчальних закладах, наприклад, з'являються різні категорії студентів, більша інтеграція дітей та учнів з особливими потребами, а також, дедалі більше відбувається використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), що вимагає нових навичок і знань. Отже, професійна підготовка вимагає від викладачів бути в курсі мінливих вимог сучасного ринку праці. Підхід до навчання впродовж життя надає можливостей і стимулів для професійного розвитку протягом всієї кар'єри, щоби надати можливостей викладачам оновлювати, розвивати та розширювати свої знання та розуміння нових технологій й методів викладання, а також покращувати, удосконалювати свої практичні навички. Це може охоплювати цілий спектр заходів, які сприятимуть формуванню професійної компетентності: офіційні курси, семінари, конференції та семінари, онлайн-навчання, а також наставництво.

Зауважимо, що в умовах цифрової трансформації освітнього процесу виникає необхідність підвищення рівня цифрової компетентності учасників освітнього процесу, яка охоплює технічну безпеку та технічну грамотність, інформаційну грамотність, критичне мислення, комунікацію в цифровому освітньому середовищі, створення цифрового контенту, співпрацю, навчання і самонавчання. Про потребу «підвищення цифрової компетентності слухачів, підготовки їх до подальшої роботи в сучасних умовах організації освітнього процесу в закладах освіти з урахуванням основних напрямів державної політики в галузі освіти, зокрема її цифровізації та

європейського вектора розвитку» зазначається у Наказі Міністерства освіти і науки України від 10.12.2021р. № 1340 «Про затвердження Типової програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників з розвитку цифрової компетентності» [2].

Проте переваги професійного розвитку залежать від якості програм, зворотного зв'язку та подальшої підтримки, яку вони надають.

У Національній доктрині розвитку освіти зазначено, що інтеграція вітчизняної освіти у європейський освітній простір базується на засаді толерантності в оцінюванні здобутків освітніх систем закордонних країн та адаптації цих здобутків до потреб національної системи освіти. Ще наголошено про необхідність запровадження нової етики управлінської діяльності, що базується на принципах взаємоповаги, позитивної мотивації педагогічних кадрів та поліпшення системи стимулювання професійного зростання педагогічних працівників [3].

Аналізуючи результати роботи Форуму міністрів освіти європейських країн «Школа XXI століття: Київські ініціативи». Міністр освіти і науки, молоді та спорту України Дмитро Табачник виокремив напрями євроінтеграції середньої освіти, де які з них універсальні та життєздатні й у сфері вищої освіти:

1) Створення Міжнародної асоціації працівників навчальних закладів, проведення Міжнародних прес турів у навчальних закладах Європи;

2) Проєкт Ради Європи: «Спільна історія без розділових ліній»: поширювати інноваційні підходи у викладанні національної та загальноєвропейської історії, створити спільні навчальні матеріали, які мають містити в собі історію транскордонних територій, підходи до показу вразливих тем, таких як Голокост, Перша та Друга світові війни, авторитарні та диктаторські режими, примусові міграції, розподіл Європи у часи Холодної війни;

3) «Толерантність – нова ідеологія європейської молоді»: підтримувати співробітництво міжнародних таборів для дітей та юнацтва, створити міжнародні волонтерські групи з метою відновлення пам'ятників культури;

4) «Через мову до взаєморозуміння»: створити віртуальні програми для викладачів з метою володіння кількома мовами, розширити мережі так званих європейських класів, де учні отримують можливість вивчати більше іноземних мов;

5) «ІКТ-освіта без кордонів»: створити загальноєвропейську відкриту Інформаційно-комунікаційну Академію розвитку для обдарованої молоді, європейські Інтернет-мережі шкільних партнерів;

6) Підтримувати обмін викладачами та учнями на певний час роботи й навчання в іншій країні, визначити обов'язкові міжнародні освітні програми, затвердити їх у планах навчальних закладів як частину державних програм;

7) Створити європейську мережу методистів, проводити європейські модулі з формування інструкторських кадрів та семінари з підготовки вчителів [4].

На сьогодні, деякі проєкти вже працюють, деякі в стадії реалізації, тож ми чітко розуміємо, що потрібно робити зараз: плідна співпраця з найкращими закладами освіти Європи дає глибше розуміння того, як змінюється спосіб впровадження інновацій і що це означає для політики в галузі освіти та навчання.

Отже, зміни, які відбуваються на сучасному етапі розвитку нашої держави, значно посилюють вимоги до якості освіти, рівня її відповідності світовим стандартам. Це змушує науковців та викладачів-практиків активно шукати шляхи та засоби активного комплексного впровадження напрямів цифровізації освітнього процесу, зокрема: використання доповненої, віртуальної й змішаної реальності, хмарних технологій, мобільних та інтернет-технологій, дистанційної освіти, гейміфікації освітнього процесу, розвиток цифрових бібліотек університетів.

Цифрова компетентність викладача потребує вирішення таких завдань, як: обізнаність викладачів у методах роботи з цифровими освітніми ресурсами; формування готовності викладачів до використання й створення нових цифрових технологій в освітньому процесі, включно з тими, що пов'язані з інформаційною та кібербезпекою; розуміння як діяти в разі зіткнення з кібертероризмом та технологічним тероризмом, несанкціонованими діями щодо інформації в системі; готовність до інноваційної діяльності та реагування на кіберінциденти; володіння методикою використання цифрових технологій в освітньому процесі, у тому числі дистанційних та мобільних; методикою педагогічного проєктування цифрових освітніх ресурсів для досягнення цілей навчання.

Висновки. Загальноєвропейський простір в освіті може розглядатися як загальне світове духовне поле, характерними ознаками якого є сукупність загальнолюдських ціннісних орієнтацій, інваріантної частини змісту освіти, індивідуалізації та диференціації навчання, впровадження сучасних цифрових технологій, які актуалізують процес передачі наступному поколінню досвіду попередніх поколінь та процес відкриття нового досвіду щодо цифрової компетентності, посилення розвитку та поглиблення інтересу до цифровізації, стимулювання змін в наявній культурі.

Перспективи подальших досліджень полягають у виробленні адаптаційного плану переходу до цифрового університету, що передбачає не тільки наявність технічних засобів, а й переформування цілей, пріоритетів, ідеології, якості освіти, організаційних принципів та підходів щодо цифрової компетентності викладача.

Список використаної літератури:

1. Духаніна Н., Лесик Г. (2022). Цифровізація освітнього процесу: проблеми та перспективи. The 12 th International scientific and practical conference “Modern directions of scientific research development” (May 18-20, 2022) VoScience Publisher, Chicago, USA. – С. 406-409
2. Наказ МОН України «Про затвердження Типової програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників з розвитку цифрової компетентності». (2021). URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennyatipovoyi-programi-pidvishennya-kvalifikaciyi-pedagogichnih-pracivnikiv-z-rozvitkucifrovoyi-kompetentnosti> (дата звернення: 14.05.2022).
3. Національна доктрина розвитку освіти. (2002) URL: – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text>
4. Табачник Д. В.(2012). Європейські педагогічні студії. Виступ на форумі міністрів освіти Європейських країн «Школа XXI століття: Київські ініціативи» . – Вип. 1-2. – С. 14-24. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/epc_2012_1-2_6

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА ЯК НАУКОВА ГАЛУЗЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРОСТОРУ ТА ІСТОРІЯ ЇЇ СТАНОВЛЕННЯ

*Чепок Роман Володимирович, к. п. н., доцент кафедри професійної освіти,
Херсонський державний аграрно-економічний університет*

Постановка проблеми. Становлення української держави, зміцнення її позицій на світовій арені, пов'язане з швидкими темпами розвитку науки та інтеграцією України у Європейський простір, ставить нові вимоги щодо якості професійної підготовки підростаючого покоління. Кардинальні соціально-політичні, воєнні зміни, актуалізація питань державотворення і духовного відродження нації, перехід до нових форм економічного життя висувають на чільне місце проблеми освіти. Докорінна зміна підходів до неї і соціальної політики в цілому, яку переживає сучасний світ, акцентує увагу на розвитку людини, її особистісних якостях. Людина – вічний творець духовних і матеріальних благ, носій цивілізації, її політичного і освітнього поступу.

Характеризуючи сучасний освітній процес, слід підкреслити, що кризові явища, які найбільш яскраво проявляються в останні роки, є наслідком відставання його від науки, виробництва та духовності. Освіта опинилася у двозначному становищі: з одного боку, вона обумовлює науково-технічний прогрес, а з другого – в надрах самого освітнього процесу чітко виявляється тенденція до внутрішнього опору інноваційним явищам у власній галузі.

Одне із головних положень концепції оновлення сучасної освіти пов'язане з перебудовою професійної освіти, оскільки знання, вміння та навички з набутої професії – це один із факторів, що сприяють загальноекономічному розвитку людини, її готовності до неперервної професійної діяльності.

Оскільки методика є динамічною наукою, **актуальність** даної роботи полягає у вивченні сучасних аспектів та особливостей викладання у професійних навчальних закладах, аналізі їх ефективності та пропозиції власних прийомів та методів організації роботи для оптимізації навчального процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливі аспекти формування та розвитку сучасної професійної освіти висвітлюються такими українськими ученими як О.Коваленко, Н.Брюханова, Т.Дороніна, В.Сидоренко, Н.Слюсаренко. Однак історичний аналіз та впровадження особливостей викладання у професійних закладах освіти поки що не систематизовані і розроблені не в повному обсязі.

Формулювання цілей тез – розкрити теоретичні засади методики викладання у професійних навчальних закладах у історичному аспекті їхньої формації.

На шляху до реалізації поставленої мети мають бути вирішені наступне **завдання**: розкрити історію розвитку професійних закладів освіти, описати специфіку методики професійної освіти як наукової галузі педагогічних знань з інтеграцією в Європейську освіту.

Виклад основного матеріалу. Історія розвитку методичних положень професійної освіти має велике світоглядне та виховне значення у підготовці професійно-педагогічних кадрів. В історії розвитку методичних положень вчені виділяють сім періодів. У основу періодизації покладено провідні підходи до викладання, методи та технології навчання, властиві для даного періоду.

У метричному відношенні кожен період характеризується кількістю учених-педагогів, що активно працюють над тим чи іншим методом, системою навчання; кількістю публікацій з апробації впроваджуваного у практику навчання методу чи системи навчання; наявністю науково-дослідних центрів, що працюють над впровадженням систем професійного навчання, лабораторій, вищих навчальних закладів, які є споживачами методичних знань, що розвиваються. Тривалість кожного періоду (відрізок часу, за якого розвивається той чи інший метод навчання) складає в середньому близько 23 років.

Перша половина XVIII ст. Аналіз відповідних джерел свідчить, що до першої половини XVIII ст. не існувало окремих видань з методики навчання певному ремеслу. Можна вважати, що провідним методичним прийомом був прийом копіювання роботи майстра. Основні методичні ідеї в області професійної підготовки даного періоду описані педагогами-практиками.

Перша половина XVIII ст. – 60-і рр. XIX ст. Під впливом бурхливого розвитку промисловості стала формуватися мережа професійних навчальних закладів. Для підготовки кваліфікованих робітників необхідно було розробити методику виконання виробничих робіт, що підлягали вивченню. Підготовка робітників для потреб виробництва здійснювалась шляхом індивідуального учнівства, за якого навчання зводилось до безсистемного пояснення майстра. У якості методичної системи застосовувалась система виробничого навчання. Вона отримала поширення під впливом теоретичних робіт та методичного досвіду.

60-і рр. – кінець 90-х рр. XIX ст. Третій період розвитку методичних знань характеризується появою першої науково-обґрунтованої системи виробничого навчання. Апробований в училищах метод навчання ремеслу було застосовано вже у 70-х рр. у технічних училищах і схвалено як програмний метод навчання. При поширенні цього методу на Заході та в

Америці ця система виробничого навчання дістала назву прогресивної системи. Зараз у науково-методичній літературі вона відома як операційна система виробничого навчання. Методика професійного навчання збагатилася у цей період системою комплексних операцій з підготовки кваліфікованих спеціалістів. Було обґрунтовано застосування системи вправ з формування практичних знань, умінь та навичок.

90-і рр. XIX ст. – кінець 30-х рр. XX ст. У цей період одночасно із формуванням системи професійної освіти почалось становлення методики виробничого навчання як самостійної галузі педагогічних знань. В цей період стала відчутною необхідність у науково обґрунтованій системі методичних знань. 20-і рр. минулого століття були відзначені становленням та розвитком спеціальної педагогічної освіти. До змісту з психолого-педагогічної підготовки поряд з педагогікою та психологією було включено методику викладання спеціальних дисциплін.

30-і – кінець 50-х рр. XX ст. Цей період характеризується появою єдиної державної системи підготовки кваліфікованих робітників, що дала потужний поштовх розвитку методики професійного навчання. Великої уваги стали приділяти розробці змісту професійної освіти. Кваліфікаційні характеристики за робочими професіями розглядались як форма держзамовлення на підготовку робітника. До основи виробничого навчання було покладено операційно-комплексну систему виробничого навчання, що застосовувалась ще на початку 30-х рр.

60-і – кінець 80-х рр. XX ст. У зв'язку з удосконаленням виробничих технологій система професійно-технічної освіти вимагали змін не лише у структурі, але і у змісті освіти. Найважливішою особливістю нових програм була спрямованість їх на широкий розвиток самостійних творчих робіт учнів. Змінювався підхід до виробничого навчання: від операційно-комплексної до нових систем виробничого навчання – наприклад конструкторсько-технологічній, технологічній, який був запроваджений відомим українським вченим В.К. Сидоренком.

У 1960-1970 рр. вчені обґрунтували цілий комплекс нових систем виробничого навчання: предметно-технологічну (І.Д. Клочков, М.А. Жиделєв), проблемно-аналітичну (С.Я. Батишев), прийомо-комплексно-видову (К.Н. Катханов) та ін. Ідею типізації технологічних процесів, запропоновану ще у 1930-х рр. проф. О.І. Соколовським, було покладено в основу одного з перспективних напрямів у технології машинобудування. Проблемно-аналітична система поширилася у 60 – 70 рр. під час підготовки робітників автоматизованого виробництва. Її розробив С.Я. Батишев. Ця система сприяла розвитку інтелектуальних умінь та навичок, які відігравали усе більшу роль у праці висококваліфікованих робітників. Проблемно-аналітична система виробничого навчання надавала можливість дати теоретичне обґрунтування

технологічним процесам, що вивчалися, надавала процесу навчання політехнічну спрямованість та підвищувала вимоги до загальноосвітньої підготовки, до рівня професійної освіти майбутніх робітників, сприяла їх усесторонньому розвитку.

Широке поширення у професійно-технічних училищах на той час отримали різноманітні тренажери для формування індивідуальних професійних навичок роботи. Одним із засобів підвищення ефективності уроків виробничого навчання став письмовий інструктаж, який почав знову активно використовуватись з кінця 1960-х рр.

На початку 80-х рр. ХХ ст. велику увагу стали приділяти теорії та практиці міжпредметних зв'язків, що сприяли значному підвищенню ефективності уроків теоретичного та виробничого навчання і створювали можливості педагогам уникнути зайвого повторення навчального матеріалу.

У 1980-х рр. формувалась концепція бінарного уроку, що відображала специфіку професійного навчання. Основні роботи за цим напрямом виконувались під керівництвом професора Н.М. Таланчука. Власне Н.М. Таланчук створив нову форму організації навчальної та навчально-виробничої діяльності, яка підготувала підґрунтя для впровадження у практику професійної освіти технологію модульного навчання та концентрованого навчання.

Розвиток теорії інтеграції у навчання, поява нових інтеграційних форм взаємодії педагога та учнів у процесі формування теоретичних знань та практичних умінь і навичок підготували основи для інтеграції методики виробничого та теоретичного навчання.

1990-і рр. – наш час. У 1990-і рр. розвивались інтеграційні процеси у теорії та практиці професійної освіти, знання та уміння проєктувальної педагогіки (український вчений-методист Д.О. Тхоржевський), педагоги-практики отримали можливість розробляти авторські навчальні програми та авторські методики навчання.

У даний період до навчальної діяльності викладачів та майстрів виробничого навчання увійшли електронні-опорні конспекти, структурно-логічні схеми, задачі з міжпредметним змістом, узагальнені алгоритми виконання навчально-виробничих робіт, навчальні комп'ютерні, евристичні програми [3, 4].

У наступному періоді свого розвитку методика професійного навчання удосконалювала підходи, принципи та методи професійного навчання, виходячи на рівень технологічності та інформатизації завдяки досвіду Європейської освіти. Інновації у професійній освіті стали джерелами розвитку інформатизованого підходу у навчанні і появи перших професійно-педагогічних технологій. Завдяки науково-дослідному пошуку вчених, до професійної підготовки

спеціалістів стали долучатися модульні технології навчання, технології концентрованого навчання, дистанційного навчання, авторські технології навчання педагогів професійної освіти. Крім основної функції – навчання професії – у педагогів професійної школи з'являються нові види професійно-педагогічної діяльності, значення яких для розвитку освітніх програм навчальних закладів зростатиме. До них належать: створення моделей спеціалістів, розробка програм розвитку навчального закладу, пошук та розробка технологій професійного навчання, проектування змісту навчання. Ускладнення праці професійно-педагогічних кадрів обумовило необхідність професійної підготовки педагогів-технологів, педагогів-економістів.

Методика професійного навчання є найважливішим компонентом професійної підготовки педагогів професійної школи європейського напрямку. Методичні знання обслуговують професійну діяльність викладача і майстра виробничого навчання, тісно пов'язані з прийомами, методами цієї діяльності і, звісно ж, з особистістю самого педагога і його творчістю.

Вища освіта не забезпечує повної системи професійних знань з усіх професій. Відомі випадки, коли здобувачам вищої освіти під час педагогічної практики важко проводити заняття зі спеціальних дисциплін. Звідси великий попит у молодих педагогів на методичні розробки, де подано не методичну систему забезпечення формування нових знань, а розкривається готовий зміст навчального матеріалу.

Вочевидь, проблема полягає не в тому, щоб педагоги професійного навчання вивчили зміст усіх технічних, економічних та ін. дисциплін, включених до навчальних планів професійних училищ, закладів професійної освіти а у тому, щоб навчити працювати з навчальним матеріалом, прийомам та методам формування знань та професійних умінь та навичок [2].

Для того щоб представити теоретичну систему знань з методики професійного навчання, необхідно визначити об'єкт, предмет, побудову понятійно-термінологічного апарату, методи вивчення практичної роботи педагогів. Об'єктом пізнання методики професійного навчання є процес навчання конкретної дисципліни у навчальному закладі.

Викладач-методист організує взаємодію діяльності викладача-предметника та діяльності учнів з метою формування нових знань та умінь. Взаємодію можна спланувати та організувати за допомогою спеціально розроблених засобів, що застосовуються у навчанні. Засоби навчання у широкому сенсі оптимізують процес навчання з предмету і забезпечують отримання запланованих результатів навчання. Таким чином, результатом методичної діяльності є спеціально розроблені засоби навчання, що утворюють «канал», за яким відбувається регуляція

навчальної діяльності педагога та когнітивної діяльності учнів із засвоєння професійних знань, умінь та навичок.

Отже, предмет пізнання методики професійного навчання – це відносно самостійна галузь педагогічних знань і умінь про конструювання, застосування та розвиток спеціальних засобів навчання, за допомогою яких здійснюється регуляція навчальної діяльності викладача (майстра виробничого навчання) та когнітивної діяльності учнів з формування професійних знань та умінь і розвитку учнів.

Значну роль у розвитку практики методичної роботи педагога та її теоретичного осмислення, обґрунтування відіграє система понять та співвіднесених з нею термінів. Поняття – це форма мислення, що відображає суттєві властивості і зв'язки явищ, це одиниця мислення. Будь-яке пізнання здійснюється людиною як формування понять та їх зв'язків. Термін – це слово або словосполучення, що точно визначає певне наукове поняття [5].

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків. Реалізація методів та прийомів професійного навчання є відповідальністю як педагога-предметника, що викладає теорію професійних дисциплін, так і майстра виробничого навчання, який здійснює контроль над набуттям, удосконаленням та закріпленням практичних знань умінь та навичок учнів професійних закладів освіти. Спільна робота цих спеціалістів має бути злагодженою та доповнювати одна одну з метою уникнення розривів у повідомленні навчального матеріалу та суперечностей.

Методика професійної діяльності має свій понятійний та термінологічний апарат. Понятійна база цієї галузі педагогічної науки поділяється на три групи: дидактико-методичну, методико-спрямовану та власне методичну, – що знову підкреслює глибинний внутрішній зв'язок методики професійної освіти з широким спектром споріднених наук.

Також з історичної точки зору цікавим є існування різних точок зору щодо змісту та призначення методичної діяльності педагога професійної освіти.

Список використаної літератури:

1. Волкова Н.П. Педагогіка: посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Видавничий центр «Академвидав», 2005. – 560 с.
2. Дидактичні основи професійної освіти: підручник для студентів вищих навчальних закладів та педагогічних працівників системи професійно-технічної освіти / Олена Едуардівна

Коваленко, Наталія Олександрівна Брюханова, Наталія Василівна Божко, Вікторія Вікторівна Белікова, Вероніка Борисівна Бакатанова ; Укр. інженерно-пед. акад.; за ред. Олена Едуардівна Коваленко. – Харків : Друкарня Мадрид, 2017. – 239с.

3. Методика трудового і професійного навчання та викладання загальнотехнічних дисциплін: навчальний посібник для вузів / Дмитро Олександрович Тхоржевський . – 3-е вид., перероб.і доп . – Київ : Вища школа, 1992 . – 334 с.

4. Ничкало Н. Педагогічна інноватика у профтехосвіти // Професійнотехнічна освіта. 2007. – № 3. – Спецвипуск. Всеукраїнська естафета інноваційних проектів. Лютий–червень 2007. – С. 69-71.

5. Сидоренко В.К. Удосконалення підготовки вчителя загальнотехнічних дисциплін: Монографія. – К.: КДПШ, 1992. – 72 с.

6. Сидоренко В.К. Наукові основи професійного самовизначення школярів: Соціально-психологічні передумови вибору професії // Трудова підготовка в закладах освіти. – 1999. - №1. – С.33-39.

ВЕБІНАР ЯК ІНТЕРАКТИВНА ФОРМА ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ І САМООСВІТИ ДЛЯ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРОСТІ ФАХІВЦЯ

*Шарлович З.П., канд. пед. наук, ад'юнкт,
Міжнародна Академія Прикладних Наук в Ломжі, Республіка Польща*

Постановка проблеми. Дистанційна форма освіти сьогодні широко застосовується і користується популярністю серед здобувачів освіти усіх її рівнів, включаючи і післядипломну підготовку та самоосвіту [1, С. 30-35; 2]. Вона є однією із найактуальніших форм організації освітнього процесу, яка базується на застосуванні інноваційних підходів, розширює можливості безперервної професійної освіти та самоосвіти впродовж життя [2, С. 375].

Співпрацюючи з партнерами інших країн, Міжнародна Академія Прикладних Наук в Ломжі в процесі міжнародної діяльності здійснює організацію і проведення позааудиторних різноманітних освітніх, наукових, виховних, дослідницьких заходів та участь у них здобувачів фахової передвищої і вищої освіти, до прикладу, в міжнародних наукових теоретичних і практичних конференціях, науково-педагогічних семінарах, круглих столах, дискусійних зустрічах, наукових колах, науково-практичних вебінарах, тощо. Всі ці спільні заходи сприяють підвищенню рівня знань студентів і слухачів післядипломної освіти; забезпечують педагогічним та непедагогічним працівникам умови розвитку їх професійної майстерності; розширюють можливості реалізації співробітництва між закладами-партнерами.

Сучасні підходи і вимоги щодо професійної освіти потребують постійного оновлення; впровадження інноваційних підходів в організації освітнього процесу; пошуку і вибору різноманітних форм передачі наукової інформації, оскільки всі галузі і набуті професії вимагають оновлення знань, умінь, навичок, компетенцій через готовності фахівців до неперервної професійної діяльності, а також сприяють розвитку їх професійної майстерності.

Оскільки теорія і методика є динамічними складовими педагогічної науки, то **актуальність** полягає у аналізі сучасних підходів використання форм організації навчання у освітньому процесі післядипломної освіти та самоосвіти, однією з яких є вебінар.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливі аспекти формування та розвитку сучасної професійної освіти висвітлюються такими українськими ученими як Ю. Богачков і В. Царенко, які обґрунтували поняття «вебінар» і чим він може бути корисним учасникам освітнього процесу [3]. М. Замелюк детально вивчила принципи організації та розробила вебінар «Педагогічна творчість і педагогічна майстерність у професійній діяльності педагога» [4]; Л. Сич

розглядає вебінар як ефективну форму самоосвіти [5]; З. Шарлович розробила авторський вебінар-тренінг «Педагогічні основи навчання пацієнтів і їх родин в медичній практиці», метою якого є ознайомлення учасників із методологією і технологією підготовки і проведення навчання пацієнтів та їх родин з різних питань само- та взаємодопомоги, профілактики захворювань, формування здорового способу життя [6].

Формулювання цілей тез – розкрити теоретичні і методичні засади використання в освітньому процесі вебінару, як однієї із форм освітньої діяльності.

Для реалізації поставленої мети нами поставлено **завдання**: розкрити суть, переваги, недоліки в освітньому процесі методики застосування вебінару в професійній післядипломній освіті і самоосвіті.

Виклад основного матеріалу. Серед різновидів інтерактивного дистанційного навчання є вебінар – одна із форм організації освітньої пізнавальної діяльності, в якій успішно поєднуються елементи інтерактивного семінарського заняття із передачею знань за допомогою мережевих, інформаційно-комунікаційних технологій [1, С. 30-35].

Яке ж визначення має вебінар? Вебінар «(англ. webinar) – спосіб організації зустрічей онлайн, формат проведення семінарів, тренінгів та інших заходів за допомогою Інтернету» [7]. Звідси і назва, – вебінар, що утворилася від двох слів «мережа – веб» і частини слова «семінар – інар») – один із способів, за допомогою якого можна організувати і успішно здійснювати дистанційну освіту [8].

Вебінар виступає як складова додаткової професійної підготовки в системі післядипломної освіти [9] і самоосвіти. Він впевнено зайняв свою нішу серед інших форм організації навчання і став одним із доступних шляхів отримання знань, формування навичок, обміну і передачі досвіду; знайомство, засвоєння і, в подальшому, впровадження інноваційних тенденцій сучасної освіти, науки і професійної практики; доступним засобом дистанційної онлайн комунікації в режимі реального часу.

Кожен бажаючий може взяти участь у вебінарі, попередньо зареєструвавшись, наприклад, заповнивши гугл-форму. Після реєстрації, організатори надсилають на електронну пошту зареєстрованих інформацію та деталі про зміст теми, акцентують увагу на програмі, вказують на тематику, обсяг вебінару, зміст переліку питань до розгляду; очікувані результати, а також, яких знань, навичок, компетенцій вдасться здобути учасникам. В попередній інформації зазначають початок і тривалість вебінару; вказують платформу і доступ до неї за посиланням, де і коли відбудуватиметься вебінар. Особливу увагу слід звернути на вимоги щодо успішного проходження

навчання, виконання завдань, вимоги щодо можливості отримання сертифікату про підвищення кваліфікації.

Під час вебінару встановлюється двостороння взаємодія слухачів і викладача із одностороннім зв'язком, де викладач читає лекцію, доповнюючи її ілюстративними дидактичними матеріалами, наприклад, демонструючи текстову презентацію з таблицями, графіками, малюнками, вкладеними відрізками з відео в цифровому форматі. Учасники, слухаючи лекцію, мають можливість спілкуватися з викладачем і між собою в текстовому чаті. Викладач тут же дає відповідь на запитання, коментує, сам задає питання і отримує відповіді від слухачів в онлайн режимі. Таке вебінарне заняття можливо реалізувати через веб-презентації, веб-касти, веб-конференції, а також створивши зустріч на різних платформах, наприклад Google Meet, Microsoft Teams, Zoom, Skype або за використанням інших дистанційних форм спілкування. Після завершення всім учасникам вебінару розсилається запис. Запис дозволяє прослуховувати стільки разів, скільки в цьому буде потреба слухача. Таким чином досягається повне засвоєння матеріалу.

Тепла, довірлива, приємна атмосфера, щире спілкування з колегами, можливість дізнаватись чогось нового, цікавого і корисного; поділитися своїм досвідом і дізнатися про досвід інших слухачів вебінару; обмінятися актуальною інформацією та свіжими ідеями; почути корисні поради й рекомендацій та застосувати їх на практиці – ось неповний перелік доцільності використання вебінару в освітніх і пізнавальних цілях.

Окрім того, слухачам, якщо вони є викладачам, завжди цікаво спостерігати за використанням новітніх технологій та методик викладання під час вебінару, дізнатися про застосування нестандартних дидактичних інструментів навчання вже зараз, під час вебінарного заняття. Все це допоможе вдосконалити процес самоосвіти та ефективніше організувати свою викладацьку діяльність.

Так, наприклад, під час вебінару-тренінгу «Педагогічні основи навчання пацієнтів і їх родин в медичній практиці» учасники дізнаються, як зформулювати мету, мотивувати пацієнта до навчання; як дізнатися про рівень обізнаності пацієнта про своє здоров'я; як передати зміст інформації пацієнту і / або членам його родини, а також які педагогічні інструменти при цьому використати: бесіду, розповідь, відповіді на запитання, наведення прикладу, показ презентації, паперові інструкції чи брошури, тощо. Важливо взяти до уваги використання методів привчання за допомогою тренування. Також маємо акцентувати увагу на формуванні ставлення пацієнта до себе; усвідомлення ним відповідальності за своє здоров'я; залежності стану здоров'я від особистого ставлення до себе [6].

Викладач медсестринського відділення чи практикуюча медлична сестра, беручи участь у такому вебінарі, повинні взяти для себе розуміння методологічної складової навчання пацієнта та навчитися ефективно застосовувати професійно-педагогічні методи, прийоми та засоби; передбачити і попередити можливі труднощі, пов'язані із конкретними медсестринськими втручаннями; забезпечувати збереження здоров'я та сприяти швидкому одужанню пацієнта у випадку наявності чи появи у нього ознак хвороби [6].

Організація вебінару має свої переваги і недоліки. Зупинимося на деяких із них. Основною перевагою вебінару є участь у ньому дистанційно. Однією із переваг є те, що учасник не витрачає час на дорогу, адже не потрібна його фізична присутність. Організація вебінару може бути запланована у зручній для всіх учасників час, а так, як це додаткова форма навчання, то проведення може бути організовано, наприклад, у вечірні години чи у вихідний день. Щодо організації і проведення вебінару, то така форма навчання є економічно зручною, оскільки собівартість є низькою, адже не потрібно витрачати часу на переїзд доповідачів у інше місто; відсутня потреба винаймати і оплачувати аренду приміщення, оплачувати проїзд викладачів, видавати кошти на їх відрядження, тощо. Інтернет мережа єднає всіх бажаючих, незалежно від їх фактичного місця перебування. Однак, можливість проведення і участі у вебінарі потребує відповідного технічного оснащення: інтернет мережі, пристрою (комп'ютер, ноутбук, планшет чи інші гаджети, відеокамери, тощо), а їх відсутність може стати перешкодою до доступності чи участі у вебінарі [9, 10].

Щодо освітнього наповнення вебінару, то важливою перевагою є можливість спілкування із доповідачами, задавати запитання і отримувати відразу відповіді, вести дискусії, обмінюватися думками, вступати в полеміку між всіма учасникам вебінару; проводити ділові ігри в малих групах. Все це відбувається в режимі реального часу, створює атмосферу чіткої єдності і взаємодії між учасниками, формує монолітне освітнє середовище, поєднане темою, змістом, інтересом, бажанням пізнати зріз проблематики даної теми, активним пошуком відповідей на запитання, можливість мати відразу зворотний зв'язок.

Надавачі освітніх послуг широко використовують і пропонують вебінари. Так, наприклад, постійно проводять вебінари, тематику яких викладають на своїх сайтах у широкому доступі Академія інноваційного розвитку освіти Інституту модернізації змісту освіти Національної Академії педагогічних наук МОН України [11]; освітній проєкт «На урок» [12]; освітній портал Всеосвіта [13]; Студія онлайн-освіти EdEra [14]; Український громадський проєкт масових відкритих онлайн-курсів «Prometheus» [15], Наукова бібліотека НПУ імені М. П. Драгоманова

[16], тощо. Досвідчені викладачі, тренери, коучі передають за допомогою вебінару предметні, дидактичні і методичні знання слухачам, збагачують їх досвідом, формують навички і компетенції; формують мотивацію до самоосвіти і інтерес до особистісного і професійного зростання.

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків. Вебінар яскраво демонструє ефективність застосування педагогічних технологій професійного навчання. Взаємодія учасників освітнього процесу під час вебінару оптимізує процес навчання і забезпечує отримання очікуваних результатів навчання.

Отже, організація вебінару, як однієї із форм навчальних занять, що використовуються в системі післядипломній освіти і самоосвіти, претендує на широке застосування в методичній діяльності викладача та у формуванні професійних знань, умінь, компетенцій здобувачів освіти та розвитку їх професійної майстерності.

Список використаної літератури:

1. Шарлович Зоя Дидактичні форми і методи в післядипломній інтерактивній освіті і самоосвіті / Сучасні тенденції розвитку освіти й науки : проблеми та перспективи: зб. наук. праць // [гол.ред. Ю.І. Колісник-Гуменюк]. Київ – Львів – Бережани – Ломза, 2023. Вип. 12. С. 30-35 (232 с.) ISSN 2663-9718 // URL:

<http://npucenter.lviv.ua/%D0%BF%D1%83%D0%B1%D0%BB%D1%96%D0%BA%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97/> Дата звернення: 05.05.2023.

2. Шарлович З. П. Використання інформаційно-комунікаційних технологій в медсестринській теорії та практиці / Digital transformation and technologies for sustainable development all branches of modern education, science and practice: International Scientific and Practical Conference Proceeding, January 26, 2023 / Edited by I. Zuchowski, Z. Sharlovysh, O. Mandych / International Academy Applied Sciences in Lomza (Poland). State Biotechnological University (Ukraine). Lomza, Poland: Publishing house: MANS w Łomży, 2023. Part 3. 410 p. // URL: https://mans.edu.pl/fcp/iOEUFzs9BjEkLTg1Y1BSe0N_YAVTHwIIogIaTAIABCRvRQMEOjBBaHI CPXNtSBk6PjlyBV4RBDYnD1cYTk8cOjYCEg/2/public/wydawnictwa/zbior_prac_tom_3_26012023.pdf Дата звернення: 05.05.2023.

3. Ю. Богачков, В. Царенко Вебінар: чим може бути корисним для навчання // URL: <https://lib.iitta.gov.ua/385/1/%D0%92%D0%B5%D0%B1%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D1%80%D>

[1%8B %D0%91%D0%9E%D0%B3%D0%B0%D1%87%D0%BA%D0%BE%D0%B2 %D0%A6%D0%B0%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf](#)

4. М. Замелюк розробила вебінар «Педагогічна творчість і педагогічна майстерність у професійній діяльності педагога». // URL: <https://www.airo.com.ua/pedagogichna-tvorchist-i-pedagogichna-majsternist-u-profesi/>

5. Леся Сич: "Вебінар як ефективна форма самоосвіти" // URL: <https://zl.kiev.ua/vebinar-yak-efektyvna-forma-samoosvity/>

6. З. Шарлович розробила вебінар «Педагогічні основи навчання пацієнтів і їх родин в медичній практиці» // URL: <https://www.airo.com.ua/pedagogichni-osnovy-navchannya-pacziyentiv-i-yih-rodyn-v-medychnij-praktyczi/> .

7. Вебінар – Вікіпедія // URL: <https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&q=%D0%92%D0%95%D0%91%D0%86%D0%9D%D0%90%D0%A0+%D0%A6%D0%95> Дата звернення: 05.05.2023.

8. Вебінар Матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії. // URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D0%B5%D0%B1%D1%96%D0%BD%D0%B0%D1%80>
Дата звернення: 05.05.2023.

9. Вебінар як форма дистанційного інтерактивного навчання // URL: <http://osvita.ua/vnz/43979/> Дата звернення: 05.05.2023.

10. Переваги вебінару: Переваги і недоліки вебінарів // URL: <https://etutorium.com/blog/plus-i-minus-vebinarov> Дата звернення: 05.05.2023.

11. Тематика травневих вебінарів – 2023 – Академія інноваційного розвитку освіти // URL: <https://www.airo.com.ua/tematika-travnevih-vebinariv-2023-akademiya-innovacijnogo-rozvitku-osviti/> Дата звернення: 08.05.2023.

12. Освітній проєкт «На урок». Вебінари для вчителів // URL: <https://naurok.com.ua/webinar>
Дата звернення: 08.05.2023.

13. Освітній портал Всеосвіта. Вебінари // URL: <https://vseosvita.ua/webinar> Дата звернення: 09.05.2023.

14. Студія онлайн-освіти EdEra // URL: <https://www.ed-era.com/> Дата звернення: 09.05.2023.

15. Український громадський проєкт масових відкритих онлайн-курсів «Prometheus» // URL: <https://prometheus.org.ua/> Дата звернення: 09.05.2023.

16. Наукова бібліотека НПУ імені М.П.Драгоманова Матеріали квітневих вебінарів для науковців // URL: <https://lib.npu.edu.ua/novyny/materiali-kvitnevikh-vebinariv-dlya-naukovtsiv> Дата звернення: 09.05.2023.

АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ ОСІБ, ЯКІ ПОЗБАВЛЕНІ ВОЛІ ДО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

*Шаумян Олена, к.психол.н., доц., доцент кафедри професійної освіти,
Херсонський державний аграрно-економічний університет*

Постановка проблеми. Аспекти соціально-психологічної адаптації до освітнього процесу із позбавленими волі є багатоаспектним видом діяльності. Одним з найбільш важливих напрямів діяльності соціально-психологічної роботи із засудженими є їх персональна підготовка до звільнення з місць позбавлення волі у розрізі опанування конкретної професії, отримання атестату тощо. Даний напрям діяльності направлений з метою соціальної адаптації самих засуджених, на те, щоб повернути в суспільство «соціально здорову» особу, підготовлену до умов життя, які існують в суспільстві; забезпечити її необхідним для нормальної життєдіяльності (роботою, професією тощо).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Процес соціальної адаптації особистості до змінних умов життя, слід розглядати значно глибше, чим пристосування до умов існування. Так, В. Трубніков заперечує концепцію пристосовництва, тому що поняття «соціальна адаптація» досліджується часто тільки як пристосування, залучення особистості до соціального середовища і зовсім мало приділяється увага зворотній дії соціального середовища на особистість [Trubnikov, 1990]. До того ж, перебування за ґратами без сонячного світла, спілкування й відчуття часу протягом усього двох днів спричиняє втрату людиною орієнтації, розгубленість, апатію, відстороненість від реальних подій в суспільстві. Одиночне ув'язнення в поєднанні із сенсорною депривацією цілковито позбавляє засудженого до опору [Zavatska, Platonova, Mykhailenko & Yanchenko, 2015]. Соціальна адаптація особистості складається з двох аспектів на соціальному рівні: з одного боку, вона включає зміну соціальних функцій, необхідних для того, щоб задовольнити вимоги навколишнього середовища; з іншого – середовище змінюється під її дією.

Отже, соціальна адаптація – це процес залучення індивіда, до соціального середовища, соціального досвіду, засвоєння його норм, вплив індивіда на навколишнє середовище. Адаптація визначається включенням особистості в соціальне середовище через її включення освітнього процесу [Trubnikov, 1990].

Специфіка соціально-психологічної роботи в установах виправної системи полягає в тому, що:

– вона ведеться всередині соціальних організмів з високим ступенем закритості і ізолюваності;

– її об'єктом є особи з високим індексом соціального неблагополуччя і підвищеної стресогенності;

– соціально-психологічна робота проводиться в обстановці протиборотства двох непримиренних етико-правових концепцій (менталітетом «тюремного персоналу» і менталітетом «тюремного світу»);

– соціально-психологічна робота в умовах пенітенціарної системи не повинна припинятися із закінченням виконання покарання, так як колишній в'язень потребує ресоціалізації та адаптації до зовнішнього світу, його правилам і нормам [Zavatska et al., 2015].

Слід відзначити, що практика соціального супроводу має на меті допомогти у відновленні документів, здобутті освіти, працевлаштуванні, забезпеченні місця проживання, реінтеграції у суспільство в цілому [Andrushko, 2004].

Організація і здійснення всіх заходів щодо надання допомоги в трудовому і побутовому впорядкуванні осіб, що звільняються з виправних колоній й очолюється співробітниками групи соціального захисту за участю керівників, психологів, співробітників відділів (груп) спеціального обліку і інших зацікавлених частин і служб [Zavatska et al., 2015].

Підготовка до звільнення осіб, що відбувають покарання у виправних колоніях починається не пізніше, ніж за 6 місяців до закінчення терміну позбавлення волі. Вона включає різноманітні напрямки роботи: проведення бесіди з кожним засудженим, у процесі якої з'ясується, де такі особи мають намір проживати, працювати або вчитися після звільнення з місць вибуття; роз'яснення засудженим законодавства про порядок надання ним сприяння в трудовому і побутовому впорядкуванні, видачі паспортів і оформлення реєстрації [Andrushko, 2004].

Найпоширенішими програмами соціально-психологічної роботи із засудженими у США є освіта за шкільними й університетськими програмами, професійна підготовка практичного спрямування (отримання робітничої професії, або навіть просто навичок робітничої професії без диплома державного зразка), участь в релігійних групах, участь в промисловому виробництві і сільськогосподарських роботах, програми групової психотерапії, індивідуальна робота з психологом (за певним протоколом загальнодержавного рівня затвердження). Отримання освіти в обсязі середньої школи обов'язкова вимога до позбавлених волі у США. Навчання (очно, заочно) проводиться безкоштовно, у тому числі й в коледжі [Zavatska et al., 2015].

Європейські країни мають іншу філософію соціально-психологічної роботи із засудженими. Так, у Фінляндії надають важливого значення виховній роботі із засудженими, їх навчанню, апробують різні форми і методи, розробляють унікальні спецкурси, які спрямовані на певні групи чи потреби. Ув'язненим у Фінляндії надано вибір: праця або навчання в робочий час. У деяких випадках засудженим дається дозвіл отримувати освіту або працювати поза межами установи без нагляду [World Prison Brief, 2023].

Ґрунтуючись на вимогах Європейських пенітенціарних правил, соціально-психологічна робота із засудженими в більшості європейських країн побудована за однаковими принципами, різниця полягатиме у певних законодавчих відмінностях мотивації чи організації процесу та у суб'єктах, які здійснюють соціальну роботу із засудженими. Наприклад, у Польщі позбавлені волі жінки, які отримують професійну освіту, мають певні пільги на: щоденне користування тренажерним залом, додаткову підготовку поза тюремним утриманням, користування бібліотечним фондом. Засуджені чоловіки подібних пільг не мають [12]. У свою чергу в Німеччині понад 50 % засуджених не мають освіти (навіть базової школи). Виправлення відбувається за допомогою різних форм індивідуальної роботи з кожним позбавленим волі, різноманітних освітніх програм. У Норвегії 20 % засуджених навчаються за програмою вищих навчальних закладів. У них передбачено лекції та різні форми самостійної роботи, що гарантує повну зайнятість ув'язнених [World Prison Brief, 2023].

Разом з тим, дійсно жити в абсурдному світі без віри, надії та любові, без життєво мудрих перспектив та оптимізму не лише важко, а й фактично неможливо. Як вважає А. Камю: «щоб уникнути смерті духа за таких умов, людина повинна бути творчою. Абсурдна людина не прагне пояснити дійсність і вирішити конкретні проблеми. Її творчість полягає у випробуванні самої людини та описування того, що вона бачить і переживає» [Lisovskyi & Lisovska, 2018].

Пропонуємо інновації у традиційних напрямках соціальної адаптації людей, які готуються до виходу з місць позбавлення волі:

1. Зміна соціального середовища – для кращої ресоціалізації потрібно кардинально змінити коло спілкування, сам колишній засуджений не спроможний зробити, тому повинні допомагати його рідні і якщо не справлятимуться звернутися до фахівця. Бажано, щоб родина і колишній ув'язнений (якщо родина розуміє, що він готовий до нового життя, зможе стати на виправний шлях і проблема лише в оточуючих людях) переїхали на другий кінець міста або в інше місто. Більшість осіб, виходячи з виправної установи, навіть, якщо готові до нового способу

життя, «ламаються», коли повертаються до свого кола спілкування тому, що є вразливими і ведуться на провокації.

2. Соціально-психологічна терапія – таким людям необхідна дієва психологічна допомога, дієва підтримка, стимулювання їх до нормального життя, мотивація новими ідеями, можливостями, спілкуватися з ними. Допомогти зрозуміти те, що після виходу з місць позбавлення волі життя не закінчується. Також, слід використовувати казкотерапію як психокорекційний метод. Крім того, застосувати такі терапії як:

- «ліплення з пластиліну» – спрямування на відволікання від життєвих проблем;
- «малювання на полотні» – для покращення емоційного стану людини;
- «як я бачу своє майбутнє» – малюнок свого майбутнього дає змогу зрозуміти основні проблеми та шляхи їх вирішення.

Вагомим для осіб, що позбавлені волі є не втратити власне внутрішнє «Я» як соціальний портрет особистості на підставі необхідного усвідомлення значущості та цінності портрету. Щоб даний портрет сформувати в новій соціально значущій якості слід виховувати почуття жалю, милості, благодійності, чуйності до іншого, здатності до самообмеження й самоавтономії, здатності до толерантності [Lisovskyi & Lisovska, 2018].

Доповнити даний портрет можна здатністю до толерантності, через те, що толерантні люди не нав'язують насильно свої норми й правила поведінки іншим людям, не ідеалізують свої цінності й стандарти, можуть переосмислити власний спосіб життя [Lisovskyi & Lisovska, 2018].

3. Професійна орієнтація – не менш важливим є мотивація до отримання середньої освіти, а в подальшому й складання Національного мультипредметного тесту для вступу до закладів вищої освіти. Організувати заходи, які спрямовані на ознайомлення людини з власними здібностями й можливостями для того, щоб запропонувати вибрати одну з найбільш підходящих професій. Професійно орієнтувати, щоб допомогти людині обрати свою майбутню професію з урахуванням всіх її здібностей, потреб і побажань. Професійна орієнтація не закінчується вибором професії, вона є актуальною протягом всього життя людини. Для того, щоб допомогти зорієнтувати колишнього позбавленого волі слід залучати фахівців соціально-психологічної служби, соціальних працівників, педагогів та практичних психологів.

Висновки. Комплексна система заходів передбачає забезпечення процесу соціальної адаптації до освітнього процесу шляхом:

- створення та втілення індивідуальних програм із соціально-психологічної роботи;

- організації загальноосвітнього та професійно-технічного навчання колишніх позбавлених волі;
- надання колишнім позбавленим волі можливості займатися фізичною культурою та спортом;
- організації дозвілля;
- надання духовної підтримки та допомоги;
- залучення представників релігійних організацій для духовної підтримки і допомоги;
- надання порад і консультацій;
- надання психологічного забезпечення процесу відбування покарання;
- втілення заходів для полегшення соціальної реабілітації після звільнення.

Аспекти соціально-психологічної адаптації осіб, які позбавлені волі до освітнього процесу є ще недостатньо вивченими і потребують подальших наукових розвідок.

Список використаної літератури:

1. Andrushko, I. (2004). *Dosvid organizatsii sotsialno-psykhologichnoi roboty iz zasudzhenymy v ustanovakh vykonannia pokaran [Experience of organization of social-psychological work with convicts in penitentiary institutions]*. Kyiv : Center «Alternative-B» [in Ukrainian].
2. Zavatska, L.M., Platonova, O.H., Mykhailenko, O.V. & Yanchenko, T.V. (2015). *Tekhnologii sotsialno-pedagogichnoi roboty [Technologies of social and pedagogical work]*. Chernihiv: ChDPU im. T. H. Shevchenka [in Ukrainian].
3. Lisovskyi, P.M, Lisovska, Yu.P. (2018). *Personologiya: spetchyfika, structura, mekhanizm [Personology: Specificity, Structure, Mechanism]*. Kyiv: Kondor-publishing house [in Ukrainian].
4. *Sotsialna adaptatsiia osvobozhdennykh ot odbyvaniia nakazaniia [Social adaptation of exempt from serving punishment]* Kharkiv: Osnova [in Ukrainian].
5. World Prison Brief. <http://www.prisonstudies.org>. Retrieved from <http://www.prisonstudies.org>. [in Ukrainian].

АНКЕТУВАННЯ ЯК СПОСІБ ВИЗНАЧЕННЯ ПРОБЛЕМ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ ГЕОДЕЗІЯ ТА ЗЕМЛЕУСТРІЙ

*Яремко Ю. І. д. е. н., професор кафедри землеустрою, геодезії та кадастру,
Баруліна І. Ю. асистент кафедри землеустрою, геодезії та кадастру,
Херсонський державний аграрно-економічний університет*

Постановка проблеми. Освіта, яка створює умови та забезпечує можливості для формування свідомості молодого людини як особистості та професіонала у обраному напрямку навчання, формує інтелектуальний, науковий та творчий потенціал суспільства, завжди була фундаментальним видом інвестування у людський капітал на макрорівні. Адже світ давно зрозумів, що якість освіти у високотехнологічному інформаційному суспільстві стає головним аргументом людського розвитку, а також забезпечення такого рівня життєвої та професійної компетентності людини, який би задовольняв її прагнення до самовдосконалення і саморозвитку. Крім того високий рівень освітніх послуг забезпечує потреби суспільства в освічених і висококультурних громадянах [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання щодо проблем побудови ефективної освіти, і вищої зокрема, а також її реформування порушувалося в останнє десятиріччя в працях В. Андрущенка, Ю. Жука, Л. Зязюн, О. Навроцького, Н. Пасічника, В. Суханцевої та ін. У суспільстві і серед вітчизняних освітян, на думку Ю. Жука, відсутнє глибоке розуміння сутності ринкової системи економіки і відносин суб'єктів у цій системі, а також усвідомлення, що освіта є основою добробуту в державі [2]. Про те, що проблема підтримки розвитку освіти є глибоко соціальною і належить до пріоритетних завдань суспільного розвитку зазначає також і В. Андрущенко [3].

Виклад основного матеріалу дослідження. Підвищення ефективності вищої освіти неможливе без зміни парадигми навчального процесу. Зокрема, традиційну освітню модель, засновану на пріоритеті простого засвоєння та відтворення інформації, слід замінити новою моделлю, основною метою якої є всебічний розвиток особистості.

Освітня програма «Геодезія та землеустрій» формувалася як, орієнтована саме на особу, що навчається, та надає здобувачам більший вибір щодо змісту, способу, темпів та місця навчання.

Пріоритетними елементами сучасного освітнього процесу на спеціальності Геодезія та землеустрій є стратегічні принципи, на яких мають базуватися зміни у вищій освіті, серед яких

вирішальним є відмова від застарілого стереотипу, що вища освіта сьогодні може готувати фахівців, готових працювати зі знаннями протягом усього життя.

В сучасних умовах жорсткої конкуренції основним результатом навчання за освітньою програмою «Геодезія та землеустрій» є здатність випускника до самостійної роботи, безперервне самонавчання та навчання, гнучка зміна дисциплін і видів діяльності протягом життя.

Лекційно-семінарська освіта все більше ставиться під сумнів як така, яка не вписується в інтенсивний темп навчання і не здатна забезпечити високий рівень якості вищої освіти. В Херсонському державному аграрно-економічному університеті навчально-педагогічні працівники орієнтуються на перехід від розповіді до форм діяльності та методів навчання.

Зазнають змін і підходи до оцінки якості освіти. Традиційні іспити та заліки, які перевіряють пам'ять студента, а не здатність використовувати набуті знання, навички та компетенції в європейському розумінні мають залишитися в минулому.

Шляхи підвищення ефективності вищої освіти можна знайти лише на основі глибокого аналізу внутрішніх проблем системи вищої освіти.

Оцінка якості наповнення освітніх програм, якості навчання і викладання навчальних дисциплін, рівня задоволеності навчальними дисциплінами, які забезпечують формування загальних, фахових компетентностей та програмних результатів навчання, вимірювання цих та багато інших показників доцільно проводити за допомогою анкетування здобувачів вищої освіти.

Анкетування є участю здобувачів вищої освіти у системі внутрішнього забезпечення якості освіти та реалізації принципу «студентоцентрованого навчання», що передбачає повагу та врахування різноманітності студентів, а також їх потреб для вибору оптимальних форм і методів викладання, вдосконалення процесів збору інформації щодо прогресу студентів та результатів оцінювання їх досягнень.

Метою анкетування є визначення думки здобувачів освітніх послуг щодо якості освітніх програм та освітньої діяльності за ними, а результати опитування враховуються при формуванні рейтингу науково-педагогічних працівників, перегляду освітніх програм з метою удосконалення та покращення якості підготовки майбутніх фахівців та удосконалення освітнього процесу.

Основне завдання анкетування отримання достовірної об'єктивної інформації, на основі аналізу якої можливо визначити реальні освітні проблеми та надати дієві рекомендації щодо їх вирішення.

Моніторинг результатів анкетування учасників навчально-виховного процесу є невід'ємною частиною системи внутрішнього забезпечення якості освіти та освітньої діяльності Херсонського державного аграрно-економічного університету.

Він здійснюється з метою отримання об'єктивної інформації про очікування та задоволеність здобувачів вищої освіти, випускників, викладачів, роботодавців якістю освіти, станом навчального процесу, забезпечення зворотного зв'язку між усіма учасниками освітнього процесу та розробка пропозицій для його вдосконалення.

Проаналізувавши процедуру проведення анкетування серед здобувачів вищої освіти ХДАЕУ надано наступні рекомендації щодо вдосконалення цього процесу.

1. Пропозиції для більшого залучення респондентів до опитування та забезпечення анонімності.

Використання нових програм та підходів до проведення анкетування.

Посилання на анкету доцільно розміщувати у вайбер-групах, що створені для інформування здобувачів про дистанційне навчання, на сторінках у соціальних мережах університету.

За умови фізичної присутності здобувачів в університеті також доцільно розміщення QR-коду, відсканувавши який здобувач переходить на сторінку анкетування.

Обов'язкове висвітлення результатів анкетування, і здійснення ціленаправлених дій на вирішення проблем визначених анкетуванням, адже мало просто зібрати інформацію про можливі наявні проблеми, необхідно визначити шляхи їх вирішення.

2. Пропозиції щодо вдосконалення процесу розробки анкет.

Дизайн опитування безпосередньо впливає на бажання людини його заповнити, чіткість процесу та усвідомлення того, що заявник надає потрібну інформацію.

Здобувачі повинні чітко бачити вступну сторінку, на якій викладено тему опитування та приблизний час, який може зайняти цей процес.

Необхідно писати короткі, зрозумілі запитання, прості інструкції та відповідні відповіді. Це стосується тих питань, де необхідно чітко вказати, скільки варіантів – один або кілька – варто вибрати.

Текстове поле «інша відповідь» також буде корисним, дозволяючи здобувачам висловити свою думку, якщо її немає серед можливих відповідей. Варіанти «не знаю» та «я не впевнений» не слід відхиляти, щоб здобувачі не обрали варіанти, які їх не стосуються або не входять до їх компетенції.

Провівши аналіз процесу анкетування в ХДАЕУ, встановлено, що 95% запитань в анкетах розроблено так, щоб відповіді на запитання студенти університету оцінювали за десятибальною шкалою від 1 до 10, де: «1» – незадовільно, «10» – відмінно. Цей формат відповідей не завжди

дозволяє об'єктивно відповісти на запитання, тому при створенні анкети рекомендується використовувати і інші типи запитань – відкрите запитання, запитання з кількома варіантами, таблиця з варіантами відповідей.

3. Пропозиції щодо підвищення якості обробки результатів опитування.

Результати узагальненого анкетування висвітлюються в розділі «Якість освіти» сайту ХДАУ, але ці звіти не містять аналітичних суджень на основі отриманих даних. Узагальнені судження про отримані результати в поєднанні з інфографікою покращують сприйняття інформації, отриманої під час опитування.

Крім аналітичного звіту, результати опитування повинні включати відповідні заходи щодо покращення виявлених проблемних питань. Здобувачі будуть більш охоче приймати участь в анкетуванні та надаватимуть більш об'єктивну відповідь, коли розумітимуть що їх думку почули та прислухалися до неї.

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків. Отже, можна зробити висновок, що визначення освітніх проблем, а також вимірювання їх рівня неможливе без прямого залучення як надавачів так і здобувачів освітніх послуг. Вирішенням даного завдання є їх опитування шляхом анкетування. Метод анкетування, що забезпечує повну анонімність, дозволяє більш ефективно досліджувати морально-етичні питання.

Чітко сформована мета дослідження, роз'яснення можливості використання його результатів для потреб здобувачів – все це оновлює участь в опитуванні, спонукає здобувача надати достовірну інформацію, яка є вкрай важливою для внутрішнього аналізу освітніх проблем у закладі освіти.

References

1. Nychkalo N.H. (2014) Rozvytok profesiinoi osvity v umovakh hlobalizatsiinykh ta intehtatsiinykh protsesiv: monohrafiia. [Development of professional education in the conditions of globalization and integration processes: monograph]. Kyiv. [in Ukrainian].

2. Zhuk Yu. (2005) Treba vmity dyvytys u vichi, abo v Bolonskyi protses slid vkhodyty z ukrainskym pozytyvnyim dosvidom, vrakhovuiuchy realii [It is necessary to be able to look each other in the eye, or to enter the Bologna process with a positive Ukrainian experience, taking into account the realities] Vyshcha shkola. [in Ukrainian].

3. Andrushchenko V. (2001) Osnovni tendentsii rozvytku vyshchoi osvity Ukrainy na rubezhi stolit (Sproba prohnostychnoho analizu) [The main trends in the development of higher education in Ukraine at the turn of the century (An attempt at prognostic analysis)] Vyshcha osvita Ukrainy,

ВИКОРИСТАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ДІЛОВОЇ ГРИ З МЕТОЮ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ

*Яровий В.Ф., доктор економічних наук,
Херсонський державний аграрно-економічний університет (м. Кропивницький)*

Активні методи навчання, в умовах реформування сфери освіти, набувають все більшої популярності, адже завдяки ним викладання стає ефективнішим, хоча б з огляду на два фактори – максимальне відтворення реальних складових професійної діяльності та особистісному включенню майбутніх фахівців в ігрову ситуацію, що в результаті надає навчанню яскравих емоційних кольорів переживання успіху чи невдачі і, одночасно, можливість вивчити навчальний матеріал з різних позицій.

Як вважають науковці Щербакова К.О. та Грязнов І.О. «сучасні активні методи навчання викликають значну зацікавленість саме в процесі професійної освіти, оскільки їх застосування спрямоване на підвищення інтелектуального потенціалу особистості, соціальної активності студентів, а такі критерії є основними відповідно до проблеми формування професійної придатності майбутнього фахівця» [1, с. 125].

Використання ділових ігор, як активного методу навчання для розвитку професійних знань, умінь і навичок студентів спеціальності «Туризм», з огляду на сучасний розвиток технологічних та управлінських інноваційних рішень, набувають особливого значення через розв'язання ігровими методом комплексу практичних ситуацій і завдань – від засвоєння нового й закріплення попереднього матеріалу до розвитку креативності студентів й формування відповідних компетентностей майбутніх спеціалістів.

Взагалі, ділова гра допомагає формувати різносторонні якості особистості, зокрема вміння приймати рішення у різних обставинах, робити висновок про виконану роботу, а головне – брати відповідальність на себе за своє рішення і його наслідок. Такий метод навчання виховує волю, рішучість, навчає командної роботи та віри у свої сили.

На думку Д.О. Разуменко «ділова гра дозволяє студентам самореалізуватися в процесі взаємодії. Ділова гра стимулює самовдосконалення розумової діяльності, творчих здібностей, комунікативних умінь. Крім того, вона сприяє розвитку творчих здібностей студента» [2, с. 32].

В цілому ділову гру можна визначити як імітацію господарської чи іншої діяльності підприємства (колективу) у навчальних, виробничих або дослідницьких цілях, яку учасники виконують на створеній ситуативній моделі об'єкта. Вона є важливим методичним засобом дослідження або вивчення певної проблеми, з подальшим обґрунтуванням прийнятого рішення, а також навчання персоналу за реальних практичних умов.

Згідно з метою використання ділові ігри можуть виконувати різні функції: навчальні, виробничі або дослідницькі [3, с. 143]. Гра також є методом ефективного навчання, оскільки усуває суперечності між абстрактним характером навчального предмета і реальним характером професійної діяльності [4].

Таким чином, ділові ігри, на відміну від інших традиційних методів навчання, дають можливість повніше відтворювати діяльність менеджерів, виявляти проблеми та причини їх появи, запропонувати варіанти вирішення проблем та їх оцінки, обґрунтовано приймаючи рішення щодо способів (механізмів) їх реалізації. Це дає змогу розглядати проблеми не в загальному плані, а як конкретні, що впливає із господарської діяльності конкретного підприємства. Адже суть ділової гри якраз і полягає у відтворенні предметного змісту професійної діяльності, моделюванні умов і тієї системи відносин, які характерні для відповідної діяльності.

Підготовка й розроблення ділових ігор вимагають витрат значної кількості часу. Попри труднощі проведення, їх спрямованість на практичне застосування знань і наявного в учасників досвіду, вигідно вирізняє їх у порівнянні із звичайними, традиційними, методами навчання.

Учасники гри, відповідно до мети своїх дій, керуючись розробленим сценарієм гри, виписаними та завчасно обговореними правилами й інструкціями ведення гри, а також наявними даними стосовно ситуації, формують свої унікальні моделі гри і намагаються впевнено та самостійно зіграти свою роль. При цьому треба пам'ятати, що переважно мають висловлюватися студенти, а не викладач. Саме викладач відкриває дискусію у діловій грі, підтримує рівновагу між учасниками і керує навчальним процесом за допомогою запитань.

Власна практика проведення ділових ігор показує, що за неправильної організації, без чітко встановленого регламенту, часу на її завершення не вистачає. Тому особливо важливо дотримуватися встановленого регламенту, постійно стежити за часом, щоб його вистачило і на розгляд проблеми, і на підведення підсумків. Особливу увагу слід звернути на підготовку роздаткового матеріалу (опис ділової гри, методичні рекомендації для учасників ділової гри, довідкові матеріали, таблиці, які потрібні для обробки інформації та підготовки відповідного рішення тощо), який необхідно надати студентам раніше або на самому занятті. Обов'язково, перед початком ділової гри, викладач пояснює учасникам її особливості, порядок проведення та обговорення, а також звертає увагу студентів на критерії оцінки результатів ділової гри.

На завершення викладач самостійно або спільно з учасниками гри формує основні висновки за результатами гри, показує учасникам чого їм вдалося досягти, де були допущені помилки, проводить повний чи вибірковий аналіз упущень (в залежності від наявного часу і ваги

кожної хиби). Невдале підбиття підсумків ділової гри або їх повна відсутність є незавершеністю заняття і може знецінити всю попередню роботу з її проведення.

При цьому слід наголосити, що ділові ігри не замінюють традиційних методів навчання, а раціонально їх доповнюють [5, с. 49].

У навчальному процесі з метою формування готовності фахівців туристичної галузі до здійснення професійної діяльності в рамках фахових дисциплін (наприклад, курс з «Організації туризму» чи «Організації й технології туристичної діяльності», «Винно-гастрономічний туризм» тощо) або дотичних дисциплін (наприклад, «Рекреалогія і організація санаторно-курортної справи», «HR-менеджмент готелів і ресторанів» тощо) пропоную використовувати наступні ділові ігри, як:

Ділова гра «Конфліктна ситуація». Ви представник туристичної фірми (або іншого підприємства в залежності від предмета), яка відправила групу туристів до Угорщини. За невідомих причин літак затримався більш ніж на дві години, а тому на місце (аеропорт в Угорщині) прибули набагато пізніше запланованого часу. В аеропорту вас зустріли та доправили до готелю, однак нижчої категорії ніж та, яка обговорювалася у договорі з вашою туристичною фірмою. Обурені туристи відмовляються селитися в запропонованому готелі, оскільки вони заплатили дорожче та за комфортніші умови. Туристичну фірму чекають неприємності та проблеми. Як Ви будете діяти? Продумайте лінію комунікативної поведінки з туристами, які опинилися в даній ситуації та із партнерами. Підберіть необхідні аргументовані слова, щоб заспокоїти туристів та змусити партнерів виконати умови договору. Конфліктну ситуацію можна змодельовати не тільки по відношенню до туристів, але й щодо контрагентів, авіа- чи транспортних компаній та інших учасників відносин, що виникають при здійсненні туристичної діяльності, і на реальних прикладах надати можливість студентам самостійно розібратися в ситуації – зібрати необхідні дані, проаналізувати їх та запропонувати вирішення проблемної ситуації з мінімальними матеріальними та іміджевими втратами фірми.

Ділова гра «Розробка, організація та просування туристичного продукту». Ділимо студентів на дві команди, одна з яких розробляє тур, аналізує його з метою виявлення необхідних партнерів, друга - виступає в ролі туристичного агента, який просуває і реалізує тур іншої команди. Гра проводиться в два етапи. В якості туроператора виграє та команда, яка розробить найкращий тур та правильно визначить партнерів для співпраці. В якості туристичного агента виграє та команда, яка визначить найбільшу кількість засобів просування туру. Далі команди міняються ролями.

Діло гра «Спілкування з клієнтом». Обираємо випадковим способом декілька представників туристичної фірми із числа студентів, інші їхні колеги є потенційними споживачами вказаної фірми. Мета – в ігровій формі проговорити всі можливі суперечливі моменти під час спілкування із зацікавленими у відпочинку людьми і переконати їх стати реальними (бажано постійними) клієнтами туристичної фірми. В цій грі мова не стільки про перемогу «фірми» над «клієнтом», а в набутті навичок комунікації і спілкування, навчитися надавати (презентувати) інформацію та пояснювати переваги того чи іншого способу відпочинку, отримати досвід швидкого орієнтування в складних психологічних ситуаціях та термінового знаходження аргументів для переконання споживача і, навіть, відчуті необхідність поступатися в незначних деталях (перед цим їх визначивши) з метою досягнення в цілому позитивного результату для туристичного підприємства. Далі студенти міняються ролями.

Загальноприйнятим способом досягнення мети туристичного бізнесу є створення туристичного продукту, тобто надання комплексу туристичних послуг (в розумінні статті 5 Закону України «Про туризм» [6]), що передбачає аналіз великого масиву різносторонньої інформації. Запропонована гра допоможе набуті необхідних навичок.

Ділова гра «Створення туристичного агентства / оператора». Як влучно зазначено колективом науковців [7, с. 165] «приймаючи рішення створити туристичне підприємство, необхідно одразу визначити географію бізнесу» – визначити місце відправки та прийому туристів (для внутрішніх турів) та обрати регіони та країни, в яких буде реалізовуватись туристичний продукт (для міжнародного туризму) та, крім цього, під час створення важливо враховувати і розуміти інші фактори та обставини, які впливають на діяльність суб'єктів туристичної діяльності. Виходячи з цього викладач ділить студентів на кілька команд, перед кожною з яких ставиться мета – знайти, проаналізувати та здійснити необхідні дії, пов'язані з правовим, фінансовим, інформаційним, технологічним та іншими формами забезпеченням створення та реєстрації юридичної особи чи фізичної особи-підприємця, які здійснюють туроператорську діяльність (КВЕД 79.12 [8]) або діяльність туристичних агентств (КВЕД 79.11 [8]). Всі засадничі аспекти створення туристичної фірми запропонована ділова гра дозволяє обговорити і практично зреалізувати, до того ж, передбачає необмежену кількість можливих варіацій вибору напрямків навчання з поєднанням тих чи інших факторів.

Таким чином, проведення практичних занять із застосуванням ділової гри не тільки полегшує студентам пізнання матеріалу та його аналіз, але й дозволяє варіативно підходити до опрацювання різних ситуацій та набувати необхідних компетентностей молодим спеціалістам.

Використання в освітньому процесі ділової гри є універсальним способом професійної підготовки фахівців туристичної сфери, що сприяє розвитку практичних навичок в майбутніх спеціалістів, створює доброзичливу атмосферу, соціально зближує (здружує) студентів один з одним, навчає командної роботи та взаємодопомоги, дозволяє реалізувати плідну взаємодію викладача й студентів.

Ділова гра в навчальному процесі надає можливість занурювати студентів в обрану ними професію фахівця з туризму, моделюючи в ігровій формі можливі практичні ситуації під час вивчення фахових дисциплін та, одночасно, готує майбутніх спеціалістів до реалій практичного втілення в життя їхніх знань і навичок.

Список використаної літератури:

1. Щербакова К. О. Важливість гуманітарної підготовки для випускників технічних вузів / К. О. Щербакова, І. О. Грязнов // Філософсько-педагогічні аспекти формування свідомості інтелігенції : Матеріали регіональної науково-практичної конференції (15 березня 2012 р.) – Красноармійськ, КП ДонНТУ, 2012. – С. 124 - 128.

2. Разуменко Д. О. Професійно важливі особистісні якості майбутнього спеціаліста / Д.О. Разуменко // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту : збірник наукових праць – Х. : ХДПУ ім. Г.С. Сковороди, 2001. - №29. - С. 29 - 32.

3. Олійник Н. Ю. Ділова гра як ефективна модель пізнавальної діяльності студентів при вивченні економічних дисциплін // Інноваційна педагогіка: теорія і методика професійної освіти. Випуск 22. - Т.2. - 2020. - С. 141 - 144.

4. Ділова гра. – Режим доступу: <https://pravo.studio/kreditovanie/dilova-gra-47253.html>

5. Бондар Н. Д. Ділова гра як метод навчання майбутніх менеджерів сфери туризму / Н. Д. Бондар // Materialy XI Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji «Naukowa przestrzeń Europy – 2015» Volume 11. Pedagogiczne nauki. : Przemysl. Nauka i studia – S. 48 - 51.

6. Закон України «Про туризм» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр#top>

7. Корнієцький О. В. Організація туристичного бізнесу / О. В. Корнієцький, В. М. Орел, Н. М. Колпаченко // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка. - 2017. - Вип. 182. - С. 162-168. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkhdusg_2017_182_20

8. Сервіс для визначення кодів видів економічної діяльності за КВЕД-2005 та КВЕД-2010. - Режим доступу: http://kved.ukrstat.gov.ua/KVED2010/kv10_i.html

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ГАЛУЗІ ГЕОДЕЗІЇ ТА ЗЕМЛЕУСТРОЮ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Яценко Володимир Миколайович¹, Шаталова Жанна Олександрівна²
¹кандидат технічних наук, старший науковий співробітник, доцент; ²асистент
Херсонський державний аграрно-економічний університет

Найважливішою функцією сучасного землеустрою є раціональне використання землі. Законом України «Про землеустрій» визначено, що землеустрій – сукупність соціально-економічних та екологічних заходів, спрямованих на регулювання земельних відносин та раціональну організацію території адміністративно-територіальних одиниць, суб'єктів господарювання, що здійснюється під впливом суспільно-виробничих відносин і розвитку продуктивних сил [1].

У здійсненні заходів із землеустрою провідна роль належить фахівцям галузі землеустрою та геодезії. В сучасних умовах землевпорядник повинен мати навички роботи з сучасними геодезичними інструментами, новими інформаційними технологіями та сучасними комп'ютерними програмами, так як в останні десятиріччя у світі інтенсивно розвиваються нові технології отримання інформації про просторові характеристики об'єктів на поверхні Землі. Це засоби дистанційного зондування, супутникової навігації, геоінформаційного моделювання тощо. Сфера кадастрово-реєстраційної діяльності, землеустрою та оцінки нерухомості охоплена суцільною інформатизацією. Сучасний ринок праці суттєво змінився, спеціалісти, які були затребувані ще двадцять років тому, сьогодні досить швидко «застарівають» та втрачають актуальність [2].

Проблему змісту землевпорядної та геодезичної освіти в Україні досліджували Р. Гулько, Д. Гнаткович, О. Панчук, А. Третяк, В. Кривов, О. Лозовий, Й. Дорош, Д. Добряк та інші науковці.

Сучасним тенденціям удосконалення професійної підготовки майбутніх землевпорядників присвячено дослідження «Стан та проблеми підготовки, підвищення кваліфікації і перепідготовки кадрів у сфері землеустрою» А. Третяка та В. Третяк [3].

Особливості підготовки здобувачів освіти спеціальності «Геодезія та землеустрій» розглянуто в статтях В. Борового «Введена нова спеціальність «Геодезія та землеустрій». Проблеми зміни та пропозиції їх раціонального вирішення» та «Формування нової спеціальності «Геодезія та землеустрій» [4], як доцільніше організувати навчання та практику?» [5].

Після проведення аналізу наукових праць, які стосуються проблеми, яка досліджувалася, можна стверджувати, що підготовка фахівців в галузі геодезії та землеустрою в Україні на основі європейського досвіду практично відсутні.

Метою даного дослідження є розробка моделі підготовки фахівців галузі геодезії та землеустрою в Україні на основі європейського досвіду та широкого застосування інформаційно-комунікаційних технологій.

У ході дослідження ми узагальнили практики кадрового забезпечення планування та раціонального використання земельних ресурсів у розвинених країнах. Цікаву інформацію для роздумів надає портал про вищу освіту у Європейському Союзі – MastersPortal.eu, що містить у своїй базі даних відомості про понад 10 тис. магістерських програм в університетах Європи [6], [7]. Так, магістерські програми за напрямом «geodesy», «geodetic» здійснюють три університети, що розміщені у Великобританії, Швеції та Швейцарії. У Польщі з початку 90 років функціонує освітній напрям підготовки – просторова економіка (*Gospodarka Przestrzenna*), яка передбачає професійне навчання фахівців для регіональних адміністрацій та органів місцевого самоврядування (проектанти, урбаністи, спеціалісти землеустрою та регіонального розвитку), а також підготовку майбутніх менеджерів нерухомості, оцінювачів майна та агентів продажу з нерухомості.

Головними напрямками розвитку у сфері землеустрою, які обумовлюють напрями модернізації геодезичної та землевпорядної освіти є:

- У сфері геодезії головними трендами розвитку є супутникові радіонавігаційні системи (GNSS), лазерне 3D-сканування (лідарна зйомка), оперативне картографування з використанням безпілотних літальних апаратів (БПЛА).

- У сфері картографії головними трендами розвитку є картографія реального часу, вебкартографія, 3D-карти, персоналізація карт, інтеграція із соціальними, яка доповнена реальністю.

- У сфері геоінформаційних систем головними трендами розвитку є ГІС – послуга, проведення просторового аналізу для комерційних цілей, просторовий аналіз великих даних про навколишнє середовище та людську поведінку, використання величезної мережі пристроїв та датчиків для передачі геоданих, одержання ГІС даних із мобільних пристроїв через вебсервіси та традиційні робочі станції.

- У сфері кадастру головними трендами розвитку є облік третього виміру ландшафту та об'єктів (3D-кадастр), поєднання стратегічної та динамічної карти, багатофункціональність та

обслуговування множини юрисдикцій, інтеграція з соціальними мережами, розширення об'єктів кадастрового обліку, нові технології кадастрово-реєстраційної діяльності (модель суспільного землекористування (STDM); точковий кадастр (GNSS); використання «цифрового пера»; краудсорсінговий кадастр або «Кадастр 2.0»; використання супутникових знімків високої роздільної здатності (HRSI); використання ДЗЗ на малій висоті (LARSI).

- У сфері оціночної діяльності головними трендами розвитку є автоматизація оцінки, комп'ютерне моделювання автоматизованого моніторингу, прогнозування ринкового середовища, технології нейромереж, Big Data та Deep Learning.

- У сфері землеустрою та територіального планування головними трендами розвитку є розширений просторовий аналіз, багатоагентні системи, моделі просторової оптимізації, системні динамічні моделі, створення віртуальних світів та нові методи візуалізації.

- У сфері адміністрування земельних відносин головними трендами розвитку є розширення професійних функцій у напрямку вирішення конфліктів, оподаткування майна, електронне урядування та державні сервіси в земельних відносинах тощо.

Принципи формування змісту навчання в галузі «Геодезія та землеустрій» [2] мають бути такими: не менше 80% навчання повинно бути присвячено завтрашньому, а не минулому; навчальні програми не повинні мати застарілого та непотрібного матеріалу, який не має практичного застосування; найкраще, що університет може дати студентам – це вміння критично мислити та бути інтелектуально мобільними; під час навчання студенти повинні вивчати прогресивні технології, які визначатимуть майбутнє галузі в середньостроковій перспективі та застосовувати на практиці; практичне навчання потрібно будувати так, щоб студент отримав професійні навички для самостійної роботи в галузі. Сучасна університетська лекція повинна містити таку інформацію, яку студенти не зможуть знайти в Інтернеті.

На сьогодні в Україні підготовку здобувачів освіти спеціальності 193 «Геодезія та землеустрій» здійснюють 37 державних та 3 приватних вищих навчальних заклади. Трійку лідерів за популярністю серед абітурієнтів складають Національний університет біоресурсів і природокористування України, Київський національний університет будівництва і архітектури та Національний університет «Львівська політехніка».

Професійна підготовка майбутнього фахівця – це педагогічний процес університетської освіти, результатом якого є формування та розвиток його професійної готовності. Він проявляється у формах активності та визначає здібності ставити перед собою професійні цілі, обирати способи їх досягнення, здійснювати самоконтроль за виконанням власних дій і

прогнозувати шляхи підвищення продуктивності роботи в професійному напрямі. Це формується за допомогою стандартів вищої освіти щодо опанування даного фаху та особистих якостей здобувача вищої освіти. Модель сучасного фахівця складає сукупність взаємопов'язаних частин: зовнішні чинники міжнародного ринку праці, що вимагає самостійності фахівця; внутрішні чинники державного впливу щодо відповідності вимогам державного стандарту; вимоги професії, що передбачають певний склад умінь [8].

Роботодавців (керівників підприємств, провідних фахівців) залучають до процесу розробки, модернізації, оновлення освітніх програм зі спеціальності 193 «Геодезія та землеустрій», а також формування пропозицій щодо організації та змісту освітнього процесу.

Ступенева структура підготовки майбутніх фахівців даної сфери діяльності дає можливість реалізовувати програми підготовки за спеціальністю 193 «Геодезія та землеустрій»: бакалаврська, магістерська, докторська, післядокторська. Окремо можна виділити післядипломну освіту. Лекції, практичні заняття, лабораторні роботи та самостійна робота студента це традиційні організаційні форми навчання. Щоб підготувати висококваліфікованого фахівця, необхідно використовувати такі форми навчання, які будуть розвивати у студентів здатність до самовдосконалення, командної роботи, кооперації. Такі здатності є необхідними для ефективної професійної діяльності в галузі геодезії та землеустрою. Важливою складовою в процесі підготовки фахівця є вибір методів навчання. Запорукою досягнення цілей, які поставлені перед вищою школою є поєднання традиційних, інноваційних й активних методів навчання.

Від вдалого вибору засобів навчання залежить успішність процесу підготовки землевпорядників, тому, під час освітнього процесу застосовують традиційні та інноваційні засоби. До перших належать друквані (підручники, посібники, конспект лекцій), наочні (графіки, таблиці, схеми, картки) та технічні (мультимедійні дошки, мультимедійні проектори, рідкокристалічні та плазмові панелі, комп'ютери). Віртуальні лабораторії, електронні підручники, Moodle- та Googletехнології належать до інноваційних засобів навчання.

В умовах «цифрової економіки» інтеграція української науки в європейський дослідницький простір забезпечить можливість розвитку передових наукових ідей, участь у міждисциплінарних проєктах, що зосереджуються на перспективних ідеях, технологіях та інноваціях. Усі ці підходи повинні відображатись в освітніх програмах спеціальності 193 «Геодезія та землеустрій». Підготовка таких фахівців є актуальною та має свої особливості, пов'язані зі специфікою галузі.

Упровадження структурної моделі підготовки фахівців з геодезії та землеустрою в Україні на основі європейського досвіду та широкого застосування інформаційно-комунікаційних технологій дозволить закладу вищої освіти швидко адаптуватися до потреб вітчизняного, європейського та глобального ринків праці, пропонуючи навчальні програми, які будуть базуватися на передових технологіях та найкращих галузевих практиках, здійснити підготовку фахівця з геодезії та землеустрою з критичним мисленням та добрим знанням своєї справи.

Питання, які порушено в даному матеріалі, є актуальними та потребують подальших наукових досліджень, дослідження запровадження передових технологій та найкращих європейських галузевих практик у робочі програми фахових навчальних дисциплін.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про землеустрій» [Електронний ресурс]. Доступно: <http://tlaw.nlu.edu.ua/article/view/66302>. Дата звернення: Липень 02, 2019
2. А.Мартин, “Вища освіта з геодезії та землеустрою: час змінювати пріоритети навчання?”, Землевпорядний вісник, № 2, с. 30-36, 2018.
3. А.М.Третьяком, В.М. Третьяком, Л.П. Пендзей, “Стан та проблеми підготовки, підвищення кваліфікації і перепідготовки кадрів у сфері землеустрою”, Землеустрій, кадастр і моніторинг земель, № 1-2, с. 128- 135, 2016.
4. В.О. Боровий, “Введена нова спеціальність «Геодезія та землеустрій»”, Землевпорядний вісник, № 1, с. 17-19, 2016.
5. В.О. Боровий, “Формування нової спеціальності «Геодезія та землеустрій», як доцільніше організувати навчання та практику?”, Землевпорядний вісник, № 4, с. 42-52, 2016.
6. А.Мартин, Й.Дорош, З.Флекей “Проблеми змісту вищої освіти у галузі землеустрою”. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://zsu.org.ua/andrij-martin/86-2011-03-12-09-12-08>
7. MastersPortal. [Електронний ресурс]. Доступно: <http://www.mastersportal.eu/>. Дата звернення: Січень 05, 2018.
8. Л.В.Шульга, Л.В.Бражник, Ю.В.Вакуленко “Підвищення якості університетської освіти: Професійна та практична підготовка фахівців”. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/6.2/335.pdf/> . Дата звернення: Січень 05, 2018.

The background features a complex, abstract geometric pattern. It consists of numerous overlapping, semi-transparent rectangular and triangular shapes in shades of blue, yellow, and grey, creating a sense of depth and movement. The shapes are arranged in a way that suggests a 3D architectural or crystalline structure. The overall color palette is cool and professional, with the blue and grey tones dominating the composition, accented by bright yellow elements.

ISBN 978-83-967643-3-1